

LIST STUDENATA EKONOMSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U MOSTARU GODINA IV. BROJ 8.

SEF

www.list-sef.org

besplatan primjerak

SEF

List studenata
Ekonomskog fakulteta
Sveučilišta u Mostaru

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Skender

Zamjenik glavnog urednika
Igor Bradara

Uredništvo

Josipa Čarapina
Marijana Novaković
Ivana Medić
Ana Džidić
Marina Zovko
Zoran Čavar
Anja Stojkić
Ante Džidić

Suradnici

Aleksandra Ivļjev, Kristina Šerbedžija,
Kristina Pilko, Ana Perić, Renato Pejić,
Ana Anić, Katica Šimunović,
Jozo Rajič, Ana Kežić

Lektor

Mario Glibić

Autor naslovnice

Igor Bradara
tema "Na mladima svijet ostaje"

Adresa

Matice hrvatske b.b.
88000 Mostar
Tel. +387 36 355 106; 063 428 267

Žiro račun

UniCredit Zagrebačka banka b.b.
3381002200372369
uz naznaku "ZA LIST SEF"

www.list-sef.org

e-mail: list_sef@net.hr

Grafička priprema i tisak
FRAM ZIRAL, Mostar

Naklada

1000 primjeraka

studeni, 2006

SADRŽAJ

Globalizacija i prijelaz k društvu i ekonomiji znanja stvaraju nove i krupne zahtjeve za visoko obrazovanje i Sveučilište	4	Hakerske tajne	29
Što nam to nose „VELIKI“?.....	7	Blog.....	30
Preuzimateljska bitka za Plivu.....	8	Relacijske baza podataka	31
Jesmo li svjesni što kupujemo?.....	12	Mit o Slonu iz Grčke.....	32
Razgovarali smo s Mariom Perićem....	14	Balkan Case Challenge - Finale u Beču	34
Životopis, poslodavci i ostale stvari	16	Dašak Zapada na našem fakultetu	36
Kineski boom - žuta opasnost	17	Ljetna škola u Budvi.....	38
Nafta.....	18	West Hercegovina Fest	40
Svi žele živjeti u BiH	19	Osvrt na Mostarsko proljeće 2006.....	42
Masoni	20	Summer University Alpen-Adria, Trogir, 2006.	43
Mostar - novi stari brand BiH.....	22	Svjetsko prvenstvo 2006. u Njemačkoj	44
Ekonomija vs. Kreativnost	23	Svemirski turizam	46
Svijet oko nas bolji, gori ili isti kao prije?	24	Bosanskohercegovački filmovi.....	47
Brucošijada 2006. i intervju s Draženom Žerićem - Žerom	26	Nobeje, Nobeje.....	48
		Černobil - 20 godina poslije.....	48
		Idemo se okladiti! Zašto da ne?!	50

Poštovane čitateljice i čitatelji,

Čast mi je pozdraviti vas još jednom, jer pred vama je novi, 8. broj lista studenata Ekonomskog fakulteta SEF. Iz broja u broj SEF ostvaruje davno zacrtanu strategiju i cilj izdavanja ovog glasila.

Jedan od glavnih ciljeva je bio, ali i ostat će kvaliteta članaka. Mislim da smo u ovom broju tu kvalitetu podignuli za još jednu višu razinu, a jesmo li u tome uspjeli imate priliku sami se uvjeriti. Od samog početka izdavanja, jedna od koncepcija uredništva je i suradnja s drugim časopisima u regiji. Pa tako smo u ovom broju objavili članak iz studentskog poslovnog lista Ekonomskog fakulteta u Zagrebu „Manager“, te članak s on-line novina studenata Ekonomskog fakulteta u Rijeci, koji možete pogledati na netu www.tnrb.net.

U 8. broju SEF-a, između ostalog, možete pročitati intervju s prorektorom za međunarodnu suradnju i znanost na Sveučilištu u Mostaru, prof. dr. Željkom Šumanom; intervju sa savjetnikom za vrijednosna ulaganja u Dresdner Bank u Njemačkoj, Mariom Perićem; donosimo vam i članak o, u zadnje vrijeme jako aktualnoj temi, „slučaj Plive“, i još mnogo zanimljivih tema.

Iskoristio bih priliku i pozivam sve vas zainteresirane kolege da nam se priključite, pišete za SEF, steknete nova prijateljstva i naučite nešto novo.

Na kraju imam dužnost zahvaliti se u ime svih članova uredništva i u svoje ime, svima onima koji su omogućili izdavanje ovoga lista: našem dekanu, prodekanima i ostalim profesorima; Studentskom zboru, koji nam pruža veliku podršku; veliko hvala svim našim sponzorima, bez kojih ovaj list ne bi izlazio.

Hvala i svima vama koji za nas pišete, koji ste uz list SEF i potičete nas na daljnji rad.

Svi vaši komentari, neke nove ideje, prijedlozi i sl. su dobro došli.

S poštovanjem i zahvalnošću

Urednik
Ivica Skender

IVICA SKENDER

Za osmi broj SEF-a razgovarali smo otvoreno s prof. dr. Željkom Šumanom, prorektorom za međunarodnu suradnju i znanost na Sveučilištu i redovitim profesorom na našem fakultetu. Iz bogatog životopisa prorektora Šumana između ostalog izdvajamo: poslijedoktorsko usavršavanje i dulje studentske boravke na sveučilištima u *Milano*, (Luigi Bocconi), *Veneciji* (Ca' Foscari) i *Zaragozi* (ICAMAS); profesor je po pozivu na najstarijem i jednom od najuglednijih europskih sveučilišta, Sveučilištu u Bolonji (*Alma Mater Studiorum – Università di Bologna*); bio je zamjenik ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH u razdoblju 1999.-2000.; časnik je za vezu Europskog udruženja agrarnih ekonomista (EAAE) za BiH; profesor je član Znanstvenog vijeća ekonomskih savjetnika predsjedatelja Vijeća ministara BiH, te član Znanstvenog vijeća za izradu Srednjoročne razvojne strategije BiH 2004. - 2007. (PRSP). Uza sve međunarodne i domaće dužnosti prorektor Šuman je objavio veći broj knjiga i znanstveno/stručnih radova iz oblasti: Međunarodna ekonomija i međunarodni marketing, globalna trgovina poljoprivredno-prehrambenih proizvoda; WTO; ekonomski i trgovinski aspekti europske integracije i proširenja EU na Istok; ekonomski aspekti globalizacijskih procesa itd. Također moramo istaknuti da prorektor Šuman tečno govori engleski, talijanski i francuski a služi se španjolskim i njemačkim jezikom.

Djelovanje prof. Šumana je dobro poznato i priznato u širim europskim akademskim krugovima gdje je zastupao Sveučilište u Mostaru: Europska asocijacija sveučilišta (EUA), Rektorska konferencija podunavskih zemalja (DRC), UniAdriion, u sklopu raznih projekata Vijeća Europe, Europske komisije, Svjetske banke, EU TEMPUS Programa itd.

Za početak možete li se prisjetiti vašeg studiranja i kakva iskustva imate?

Svojih studentskih dana se rado sje-

Intervju s prorektorom za međunarodnu suradnju i znanost Sveučilišta u Mostaru prof. dr. Željkom Šumanom

Globalizacija i prijelaz k društvu i ekonomiji znanja stvaraju nove i krupne zahtjeve za visoko obrazovanje i Sveučilište

ćam. Između ostalog jer sam studirao u jednom od, uz naš Mostar, najljepših gradova na svijetu – Dubrovniku. I kasnije sam imao sreću usavršavati se u sredinama koje se smatraju biserima svjetske kulturne baštine – Venecija i Firenca – koja su me trajno obilježila i obogatila.

Studirati tada i danas je, svakako, velika razlika. Mislim da vi danas imate veće mogućnosti, ali su, istodobno, i izazovi veći i složeniji.

Vaš posao zahtjeva da budete u stalnom kontaktu sa studentima. Kakav odnos imate prema studentima, te zaostaju li puno mostarski studenti za europskim?

Moj odnos prema studentima je, upotrijebit ću bolonjski žargon „partnerski“, interaktivan i kolegijalan, nikako *ex cathedra*. Nastojim svoje studente potaknuti na proaktivan pristup studiranju i kreativnom radu. Čini mi se da sam po takvom pristupu i prepoznat među svojim studentima ali i šire.

Inače, naši studenti po mnogo čemu ne zaostaju za svojim kolegama u Europi. Dapače. To uostalom potvrđuju i izuzetnim uspjehom koji polučuju kao studenti ili mladi znanstvenici diljem Europe i svijeta.

Na našem matičnom Ekonomskom fakultetu angažirani ste kao redoviti profesor. Kada je počela

suradnja, i jeste li zadovoljni vašim tretmanom?

Na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru sam angažiran već petnaestak godina, čini mi se na obostrano zadovoljstvo. Na ovome fakultetu sam i doktorirao, te ga zaista smatram svojim fakultetom. Bilo bi mi drago ako bih uspio realizirati neke svoje ideje vezane za daljnju internacionalizaciju studentskih programa na Fakultetu, posebno u kontekstu suvremenih globalizacijskih i europskih integracijskih procesa. Mislim da programi koje nudi ovaj Fakultet i njihova kvaliteta i sadržaj moraju biti odraz globalne ali i lokalne stvarnosti i relevantnih zahtjeva, čime bi se znatno pridonijelo njegovoj daljnjoj afirmaciji ali i atraktivnosti.

Danas se fakulteti i sveučilišta u Europi sve više vrjednuju posebno po kvaliteti svojih magistarskih i doktorskih studija, koji su sve više međunarodnog karaktera (*joint degrees*) i u pravilu multidisciplinarni. Vrijeme „zatvaranja“ u stroge okvire pojedinog kolegija ili katedre je već iza nas. To svakako nameće nove izazove kako za nastavnike tako i za studente.

Početak nove akademske godine započinje i jedan novi ciklus provedbe Bolonjskog procesa. Kao prorektor za međunarodnu suradnju i znanost jeste li zadovoljni provedbom odrednica Bolonje, i što se može još popraviti?

Svakako da provedba Bolonjskog procesa može biti bolja. Mislim da, kada je ta provedba u pitanju, Sveučilište u Mostaru prednjači u BiH. Među prvima smo pristupili izradi internih analiza i drugih strateških dokumenata a bili smo prvo sveučilište iz BiH koje je apliciralo i tražilo eksternu evaluaciju Sveučilišta. U izvješću nezavisnih europskih procjenitelja odano nam je i priznanje za pokrenute reforme. U akademskoj godini 2005. - 2006. upisan je prvi naraštaj studenata koji će studirati po novom sustavu obrazovanja i po planovima i programima prilagođenim odredbama Bolonjskog procesa. No, Bolonjski proces je izazov za sva europska sveučilišta, a ne samo za naše. Predstoji nam još puno posla, ali već urađeno predstavlja solidnu osnovu za daljnji kvalitetan iskorak u podizanju razine osiguranja kvalitete studiranja i rada na Sveučilištu u Mostaru.

■ **Živimo u svijetu u kojem se galopirajućom brzinom događaju promjene u svakom segmentu ljudskoga života. Autor ste tri**

knjige o sveobuhvatnom fenomenu globalizacije. Što možete reći o tome za naš list?

Globalizacija je postala nezaobilazna tema u brojnim raspravama o razvojnim smjerovima suvremenog svijeta, izazivajući pritom različite i nerijetko vrlo oprečne ocjene. Zbog globalizacije danas se lome koplja u stručnim, znanstvenim i političkim krugovima ali, kako je to netko već rekao, i glave na antiglobalizacijskim prosvjedima diljem svijeta. Ukratko, globalizacija je suviše kompliciran fenomen da bi ga se moglo tumačiti samo pozitivno ili negativno već i stoga jer je on istodobno nova sinteza lokalnog i globalnog, fragmentacije i integracije te reda i kaosa.

Globalizacija i prijelaz k društvu znanja i ekonomiji znanja stvaraju nove i krupne zahtjeve i za visoko obrazovanje i sveučilište. U tom kontekstu, jedna od najočitijih manifestacija globalizacije jest transnacionalizacija visokog obrazovanja i nastajanje globalnog tržišta za visoko obrazovanje a što je opet povezano sa sve izraženijom tendencijom „marke-

tizacije i komodifikacije“ visokog obrazovanja. Ukratko, od globalizacijskih procesa ne treba zazirati, nego ih treba pomno pratiti i proučavati te u njima aktivno sudjelovati i tražiti svoje šanse i svoje mjesto. Naravno, ne gubeći svijest o sebi i svom smislu i identitetu.

■ **Možemo li Bolonjski proces svrstati u kategoriju globalizacije? Simbioza između ova dva procesa.**

Bolonjski je proces, zapravo, jedan od europskih odgovora na sve složenije globalizacijske izazove. Prevladava mišljenje i ocjena da europska sveučilišta, bremeni ta brojnim problemima i nekim elementima svoga naslijeđa, nisu konkurentna ni dovoljno atraktivna na globalnom planu. Prema tim ocjenama, europska sveučilišta općenito nude manje nego ona u drugim razvijenim zemljama (poglavito SAD, Japan pa čak i Australija i nove globalne sile Kina i Indija) te istodobno raspolazu znatno manjim financijskim resursima u odnosu na sveučilišta u navedenim zemljama. S tim u vezi, nameće se pitanje:

moгу li se europska sveučilišta nositi s najboljim svjetskim sveučilištima i istodobno osigurati održivu razinu izvrsnosti? Ovo se pitanje posebno aktualizira postupnim proširenjem EU pri čemu posebnu pažnju zaslužuje i status i perspektive zemalja koje su trenutno na margini europskih integracijskih i drugih procesa a među kojima je i BiH.

Ukratko, Bolonjski proces bi trebao ponuditi odgovore na temeljna pitanja: može li europsko sveučilište, onakvo kako je postavljeno i organizirano danas, i ubuduće zadržati svoj položaj u društvu i svijetu? Može li u tom kontekstu suočeno s brojnim novim izazovima ostvariti svoju temeljnu zadaću i misiju? Dakle, globalizacija i Bolonjski proces su itekako povezani.

■ **Ne tako veliki broj studenata zna da ste angažirani na poslijediplomskom studiju u Bolonji. Kako je došlo do suradnje?**

Da, čini mi posebnu čast što po pozivu predajem i na najstarijem (1088. god.) te jednom od najvećih (100.000 studenata) i najuglednijih sveučilišta u Europi, Sveučilištu u Bolonji. Sveučilište u Bolonji je dakle „majka“ svih sveučilišta i stoga je i sam Bolonjski proces začeta u tom gradu. S velikim sam zadovoljstvom prihvatio poziv s tog uglednog sveučilišta, gdje su vjerojatno prepoznali vrijednost moga dosadašnjeg rada, što sam shva-

tio kao osobno priznanje ali, da budem neskroman, i priznanje za ovaj fakultet i samo Sveučilište u Mostaru. S obzirom da se radi o međunarodnom poslijediplomskom studiju (Master MISS) koji se u cijelosti izvodi na engleskom jeziku, svoj sam angažman shvatio kao veliki izazov i obvezu, ali kao što već rekoh, i kao zadovoljstvo i priznanje.

Istodobno ne smijete zaboraviti da sam se usavršavao na uglednim talijanskim sveučilištima u Milanu (Luigi Bocconi) i Veneciji (Ca' Foscari) te surađivao s najvećim europskim sveučilištem, *La Sapienza* u Rimu kao i onima u Firenci i Udinama.

■ **Dužnost zamjenika ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine obavljali ste u razdoblju 1999. – 2000., recite nam nešto o tom razdoblju?**

Dužnost zamjenika ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine je svakako veoma izazovno razdoblje u mojoj profesionalnoj karijeri. Razdoblje je to, podsjetit ću vas, početka pristupanja WTO-u, sklapanja prvih bilateralnih sporazuma o slobodnoj trgovini itd. Imao sam čast voditi izaslanstva ili pak sudjelovati na brojnim međunarodnim konferencijama i skupovima a bio sam i povjerenik (Comissioner General) Bosne i Hercegovine za Svjetsku izložbu EXPO 2000 u Hannoveru u Njemačkoj.

Znatan dio tih iskustava svakako koristim danas i u svojoj akademskoj karijeri, ali i u svom savjetodavnom djelovanju (član Znanstvenog vijeća ekonomskih savjetnika predsjedatelja Vijeća ministara BiH).

■ **Kakav značaj imaju strani jezici za mlade ljude?**

U sve povezanijem i „manjem“ svijetu, strani jezici imaju veliko značenje. Gotovo svakodnevno potičem svoje studente da uče strane jezike. Tu su recimo njihove kolege iz EU u velikoj prednosti, u prosjeku govore tri strana jezika, a na to ih stimulira i obrazovni sustav. Isto, nažalost, važi za dobar dio naših nastavnika u usporedbi s njihovim kolegama u Europi i svijetu. Koliko mi je poznato, vi izučavate strane jezike samo u prve dvije godine, dok sam ja, prije puno godina, studirao dva obvezatna i treći fakultativno. Tu je i dio odgovora i na vaše prvo pitanje. Zagovornik sam daljnje internacionalizacije našeg sveučilišta i organiziranja studijskih programa (posebno poslijediplomskih i doktorskih) i na svjetskim jezicima, čime bismo privukli i strane studente i dalje se afirmirali u međunarodnom kontekstu.

Slično vrijedi i za naše izdavaštvo i publikacije. Daljnju internacionalizaciju vidim i u funkciji afirmacije, promocije našeg kulturnog, nacionalnog i znanstvenog identiteta i postignuća kao i u funkciji stjecanja novih spoznaja i upoznavanja drugih kultura i naroda.

■ **Na kraju, što možete poručiti čitateljima lista SEF?**

Zahvaljujem na vašem pozivu i na pruženoj mogućnosti da se obratim cijenjenim čitateljima lista SEF. Posebno mi je drago što sam neka svoja razmišljanja mogao podijeliti sa studentima, koji su vaša glavna čitateljska publika ali i neiscrpna tema.

Poručio bih im da hrabro i s puno više optimizma i entuzijazma kroče stazama svoga studentskog, profesionalnog i privatnog života.

Glavnom uredniku i uredništvu SEF-a želim puno uspjeha u daljnjem radu. Svakako, na moju suradnju možete računati i ubuduće.

Što nam to nose „VELIKI“?

JOSIPA ČARAPINA

Nije novost da se potrošači obmanjuju, ali novost jest da se „hvale“ svojim neispravnim proizvodima, proizvodima koji štete ljudskom organizmu, okolišu i općenito opstanku čovječanstva, a ljudi na to ostaju imuni! Dobro, ne može se reći da uopće ne reagiraju, ali se ta „moć potrošača“ može kudikamo bolje iskoristiti! Stvar je u tome da su „negativci“ prije bar pokušavali skriti svoje „prljavo rublje“, a sada...?! U prijašnje vrijeme, na američkim se poljima, daleko od očiju javnosti, uzgajao kukuruz. Taj kukuruz, koji se prodavao diljem Amerike (za ostatak svijeta Amerika ionako ne mari), ispostavilo se kasnije, bio je spermato-suicidan! Kada se to otkrilo, „preko noći“ su ta polja na kojima se uzgajao kukuruz – nestala. Ogromna polja (koja su donosila i ogromnu zaradu)! Ali eto vidimo time da, što se hoće to se i može! Nije to jedini takav slučaj, ima njih još mnogo, a u posljednje vrijeme smo i sami svjedoci nemilosrdnosti slobodne konkurencije. To više nije zdrava utakmica u kojoj se igrači bore za potrošače. Sada im je jedini cilj: proizvesti što više, zaraditi što više, uložiti što manje i proći što bolje u svemu tome. Svako malo na vidjelo izlaze činjenice kojima postajemo svjesni koliko su proizvodi kojima se svakodnevno služimo loši po nas. Ironija je u tome što takve firme udaraju nisko i koriste promidžbu koja sigurno gura njihov proizvod u sami vrh. Obično igraju na kartu roditeljske ljubavi za djecu. Među ostalim, primjer su i McDonald's i Nestle.

Slučaj McDonald's

U 2004. godini profit McDonald'sa iznosio je 19 milijardi USD. McDonald's troši čak 2 milijarde dolara godišnje na reklamiranje svog imidža, dok je kvaliteta proizvoda u drugom planu. Djeca su im najpoželjnija ciljna skupina. A u kojem smislu – kao klijenti ili potrošači?! Pa,

proizvodne faktore: radnu snagu i materijal za hranu nabavljaju u siromašnim zemljama. Pa prema tome, ako tražite vezu između „zemalja trećeg svijeta“ i McDonald'sa – a to će biti krilatica: „GLADNI ZA DOLARIMA“! Činjenica je i to da McDonald's obasipaju tužbe najviše zbog pretilosti, koja pogađa 37% Amerikanaca, čijim se krivcem smatraju ponajviše njihovi proizvodi. Nije poznato da ovaj lanac prehrambenih proizvoda nudi nezdravu hranu koja izaziva razne bolesti. To i jest razlog tolikim tužbama. Upravo u borbi protiv nezdrave hrane snimaju se i razni filmovi. Jedan od njih je i „Supervelikoj ja“, Morgana Spurlocka, koji je stvorio show „I Bet You Will“. On je na sebi dokazao štetnost McDonald'sovih proizvoda. Tužbe su stizale i zbog kave koja se u njihovim radnjama posluživala vrela, na 180 stupnjeva. Pokušavajući si popraviti imidž, sada nude i dijetalne proizvode, također i „pravednu kavu“, kavu za koju su, oni koji su je proizveli, bili pravedno plaćeni (čitaj: neistina!). Tako žele dobiti odobravanje i naravno, nove potrošače. Ali oni to nadoknade na svojim radnicima preko njihovih plaća i napojnica. Napojnice nisu dobrodošle, a ako se i prime, ostavljaju se u posebnu kutiju, kao profit firmi. Koliko su dobri uvjeti za rad kazuje i činjenica da je godišnji obrtaj zaposlenih u SAD-u 300%. Ipak javljaju se i oni koji se usude stati na put tom divu. London Greenpeace (nema veze s poznatim Greenpeaceom) je 1985. pokrenuo anti-McDonald's kampanju. Kompanija se služila i dozvoljenim i nedozvoljenim sredstvima da uguši kampanju, ali ljudi ne posustaju. Još jedna bolna točka McDonald'sa je i pomfrit. Tužbe su stizale i zbog prženih krumpirića koji su sadržavali mlijeko i žitarice. Oni su dodavani hrani za bolji okus, ali su znali izazvati alergijski učinak. Ono što uznemirava jest informacija da njihovi prženi krumpirići predstavljaju opasnost ljudskoj re-

produktivnoj funkciji. Još je čudnije da su tu informaciju sami objavili. Ako se oni sami smatraju štetnima, što onda da mislimo mi?! Ali ako se uzmu u obzir gubitci koje bi firma imala da ju je netko tužio zbog toga, postaje logično. Možda su ih na tu odluku nagnali objavljeni rezultati istraživanja 3 danska liječnika, da njihovi pohani pileći medaljoni i pomfrit sadrže nezasićene masne kiseline u omjeru koji je štetan za zdravlje. Pomfrit, koji sadrži tu supstancu, smanjuje broj hormona u muškaraca i ima negativan učinak na kvalitetu sjemena.

Nismo mi Amerika

Ipak, kažu da za Hrvatsku to nije problem jer se ne koristi isto ulje kao i u Americi, koje je zapravo krivac tomu. U Europi je inače razina tih kiselina puno manja no u SAD-u. Tu za našu zemlju nema nikakve bojazni – uopće nemamo McDonald's! U mnogim glavnim gradovima postojе njihove radnje, ali u Sarajevu ne, i to odlukom Vlade, jer predstavljaju konkurenciju poznatom sarajevskom ćevapu i bureku. I sada vi recite je li nam bolje bez Big Maca?! Afera koja je potresala Nestle jest ona s tekućim mlijekom koje je sadržavalo tvari štetne za organizam. No problem je veći za nerazvijene zemlje u kojima je voda zagađena, u kojima vladaju nehigijenski uvjeti. Nestle potiče uporabu njihovog mlijeka u prahu, a zagađena i nečista voda najviše i šteti dojenčadi, kojima je mlijeko i namijenjeno! Još jedna divna vijest iz Amerike: ReNu – tekućina za leće je povučena s američkog tržišta jer postoji mogućnost njenog štetnog djelovanja na zdravlje. Infekcija oka, koja može dovesti do trenutnog sljepila, a spas je jedino u presađivanju rožnice, posljedica je upotrebe upravo te tekućine! S europskih policaj još nije povučena, jer, kažu, da se za taj dio svijeta proizvodi u Milanu.

Preuzimateljska bitka za **Plivu**

ALEKSANDRA IVLJEV
I KRISTINA ŠERBEDŽIJA
Manager-Zagreb

Vratimo se u povijest...

Sve je započelo prije nekih osamdesetak godina, točnije 1921. godine u mjestu Kaštel pokraj Karlovca, kada su zagrebački ISIS i budimpeštanski CHINION osnovali poduzeće KAŠTEL d.d. – prethodnika današnje PLIVE. Desetak godina kasnije (1935. g.) poduzeću se pridružuje dr. Vladimir Prelog (dobitnik Nobelove nagrade za kemiju 1975. godine) i započinje sa svojim istraživanjima. Malo po malo Plivina istraživanja davala su sve bolje rezultate pa je tako 1980. godine patentiran i zaštićen Plivin vlastiti originalni makrolidni antibiotik – *azitromicin*. Osam godina kasnije, 1988. godine azitromicin je registriran pod zaštićenim imenom SUMAMED, a za strateškog i licenčnog partnera Pliva je odabrala američku farmaceutsku kompaniju Pfizer. Kompanija Pfizer antibiotik azitromicin na zapadnim tržištima prodaje pod nazivom Zithromax, dok je u Srednjoj i Istočnoj Europi lijek poznat pod nazivom Sumamed i najprodavaniji je antibiotik u svojoj klasi.

Pliva usmjerava glavnu svoju istraživačko-razvojni aktivnost na razvoj generika, koji se prvenstveno odvija kroz tri glavna centra izvrsnosti: Zagreb, Krakov i Brno.

PLIVA je uvrštena na Londonsku (LSE) i na Zagrebačku (ZSE) burzu od 1996.

Pliva u brojkama...

Prošla, 2005. godina bila je najgora Plivina godina dosad. Kada se zbroje svi gubitci Plive u njezinoj najgoroj godini dosad, ta je tvrtka u 2005. nagomilala gubitke u iznosu oko 270 milijuna dolara, dok je čisti gubitak financijske godine završio na 75 milijuna USD. Usporedbe radi, u 2004. čista dobit Plive iznosila je 127,5 milijuna dolara. U Plivi tvrde da je do gubitka od 270 milijuna USD došlo ponajviše zbog prodaje obustavljenih djelatnosti, odnosno onoga čime se PLIVA više ne namjera baviti (to objašnjava gubitak od 77 milijuna dolara + neto gubitak od 75 milijuna dolara + troškovi restrukturiranja za koje je izdvojeno 120 milijuna dolara = cca.270 milijuna dolara gubitka!). S druge strane, operativna dobit Plive u 2005. godini iznosi tek 24,8 milijuna dolara, što naspram 164,5 milijuna dolara u 2004. godini predstavlja pad dobiti od 85 posto!

Prodaja istraživačkog instituta

Plivin plan rasta nakon što je u veljači prodala svoj istraživački odjel farmaceutske divu GlaxoSmith Kleinu okrenut je prema generičkom poslovanju čija bi prodaja trebala porasti za oko 15 %, a u ovoj se godini očekuje dobit od neprekidnog poslovanja prije kamata, opoziviranja i amortizacije od oko 180 mil. USD.

GSK će svih 130 zaposlenih te steći puno vlasništvo nad Istraživačkim institutom, njegovom opremom i intelektualnim vlasništvom, dok će sama zgrada ostati u vlasništvu Plive.

Prodaja Plive?!

2005. godine provedeno je restrukturiranje Plive, na koje je utrošeno oko (sitnih) 120-ak milijuna dolara i najavljeno je da će Pliva uskoro postati čista generička kompanija, što je početkom 2006. godine i dokazano prodajom istraživanja svoga instituta. Nedugo zatim u novinama su se pojavili naslovi poput: „Prodaja Plive: U Hrvatsku ulazi 14 milijardi kuna“

i slični. Naravno, radilo se o preuzimanju ili, kako bismo mi to stručno rekli akviziciji naše najjače farmaceutske kompanije – PLIVE. U igri za preuzimanje bilo je nekoliko kompanija, no najupornije, naj snažnije ili mogli bismo reći – najzainteresiranije bile su dvije kompanije: islandski ACTAVIS i američki BARR PHARMACEUTICALS. Tih su se dana, kada su ove dvije svjetske kompanije objavile javnu namjeru o preuzimanju Plive, u sjedištu Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (Hanfa) intenzivno održavali sastanci s predstavnicima farmaceutskih tvrtki Actavis i Barr Pharmaceuticals. Između ostalog dogovorena su pravila kojih su se i jedna i druga strana obvezale poštovati. Definitivno je dogovoreno i da će se transakcija odvijati u kunama. Transakcija će se odvijati preko poslovne banke Središnje depozitarne agencije (SDA) u suradnji s Hrvatskom narodnom bankom, a strani dioničari, koji će to htjeti, kune će moći zamijeniti u devize pa se predviđa i zarada HNB-a na tečajnim razlikama. Nakon javne objave o namjeri preuzimanja tvrtke imaju zakonski rok od 30 dana u kojem moraju dati javnu ponudu.

A tko su oni?

I sada, kada se oko prodaje, preuzimanja, akvizicije Plive ili bilo čega sličnoga podigla tolika medijska prašina, bio bi red i da upoznamo malo te moguće preuzimatelje...

ACTAVIS – Actavis je farmaceutska tvrtka s 10.000 zaposlenika, koja posluje u 32 zemlje, na pet kontinenta. Tvrtka je osnovana 1956. godine, no njezin rast u posljednjih pet godina je nešto što plijeni pozornost na tržištu Kupnjom Alpharmani Actavis se probio u svjetski TOP 5. Ukupni prihod tvrtke u 2005., kada se zbroji Actavis i Alpharma, iznosi oko 1,4 milijarde dolara, a tržišna vrijednost Actavisa iznosi oko tri milijarde dolara.

BARR PHARMACEUTICALS – Osnovana 1970. g. u New Yorku ova je kompanija jedna od prvih farmaceutskih

generičkih kompanija u SAD. Godine 1972. Barr je lansirao na tržište svoj prvi generički proizvod, te je tako postao jedan od najranijih proizvođača antibiotika u dalekim nam Sjedinjenim Američkim Državama. Kada bismo poslovanje ove kompanije izrazili brojevima izgledalo bi ovako: krajem lipnja 2005. godine ukupni prihodi Barra iznosili su oko milijardu dolara, dok je čista dobit ove kompanije (nakon odbitka troškova i ostalih izdataka) iznosila 215 milijuna dolara.

Tijek događaja

Nakon što su dogovorena pravila kojih su se i jedna i druga strana obvezale poštovati, nakon što je dogovoreno da će se konačna transakcija odvijati u kunama, i konačno – nakon što je javno objavljena ponuda o namjeri preuzimanja, kompanijama je dan zakonski rok od trideset dana u kojem su morale dati javnu ponudu. Kako je tekao tijek nadmetanja pogledajte u tablici:

PONUDE PO DIONICI	
17.03.	Actavis 570 kuna
27.06.	Barr 705 kuna
29.06.	Actavis 735 kuna
14.08.	Barr 743 kune
31.08.	Actavis 795 kuna
08.09.	Barr 820 kuna

Actavis je prvom ponudom nudio dioničarima cijenu od 570 kn po dionici što je predstavljalo 35% višu cijenu te dionice od prosječne cijene u posljednja tri mjeseca te 48% višu od prosječne cijene u posljednjih dvanaest mjeseci. Ipak, imajući u vidu da je Pliva u posljednjih godinu dana prolazila kroz restrukturiranje prelazeći u potpuno generičku farmaceutsku kompaniju okrenutu razvoju postojećih lijekova umjesto poslovanju s originalnim lijekovima te rješavajući se imovine koja

joj je opterećivala profitabilnost moglo se pretpostaviti da će za to vrijeme rezultati biti lošiji a dionica podcijenjena. Tako je Plivin menadžment ocijenio islandski prijedlog neatraktivnim, čak i kada je Actavis sredinom travnja povisio svoju ponudu na 630 kn po dionici. Naime, ni ta cijena nije odražavala stvarnu vrijednost kompanije jer se farmaceutske kompanije u prosjeku kupuju za vrijednost 13 puta EBIDA (dobit od neprekinutog poslovanja prije kamata, oporezivanja i amortizacije) dok je Plivi ponuđena vrijednost od tek 9 puta EBIDA. S obzirom na činjenicu da je ona dvanaesta generička kompanija na svijetu to je ipak bilo podcjenjujuće.

Također, namjera Actavisa glede daljnjeg razvoja Plive i odnosa prema njenim zaposlenicima nije bila dovoljno jasna. Plivina uprava je držala stav da Actavisova ponuda nije prijateljska. Tome pogoduje i reputacija Actavisa koji je, podsjetimo, u šest godina akvirirao 25 kompanija što

ga je dovelo u zaduženja od preko 800 milijuna dolara. Postavlja se pitanje zato, tko bi zapravo imao koristi od spajanja ovih dviju kompanija? U Plivi ističu kako ne bi ostvarili nikakvu korist od spajanja s Actavisom, čak naprotiv, postoje bojazni da bi Actavis Plivinim novcem financirao svoje obveze tj. da bi se i sama kupovina Plive financirala novim zaduženjima. Isto tako, upitna bi bila budućnost Plivinih pogona u Zagrebu, Krakowu i Brnu, budući da Actavis ima svoje pogone u susjednim zemljama što bi značilo preklapanje poslovanja a samim time i moguće smanjenje broja zaposlenih.

Predsjednik uprave i glavni izvršni direktor Actavisa Robert Wessman je pak na konferenciji za novinare opovrgnuo te bojazni izjavivši kako nema straha za daljnje povećanje zaduženja kompanije jer su sredstva za kupnju Plive već osigurana. Isto tako, Wessman ističe kako bi akvizicijom stvorili treću generičku kom-

paniju u svijetu s prihodima iznad 2,5 milijarde dolara i tržišnim udjelom od oko 2,8 % , a Hrvatska bi postala centrom za srednju i istočnu Europu i središtem za buduća istraživanja i razvoj za cijelu Actavis grupu. Plivin brand bi se zadržao na tržištima na kojima je jači od Actavisa i obrnuto.

Kako je uprava Actavisa vidjela veliki interes u kupnji Plive, prilikom izlaska na Zagrebačku burzu (ZSE) čak je najavljivala mogućnost neprijateljskog preuzimanja odnosno izravne ponude dioničarima bez podrške Uprave, ukoliko vodstvo Plive bude i dalje odbijalo pregovore. Dodajmo još k tome da je Actavis za potrebe ove akvizicije pokrenuo suradnju s privatnim hrvatskim investicijskim fondom Quaestus.

Financijski investitor bi mogao donijeti samo novac, no iako je Actavis generička kompanija, u Plivi su bili ustrajni u objašnjenju kako on ipak nije najidealniji

partner i navodili su da postoji više zainteresiranih strana s kojima se pregovara u nastojanju da se ostvari maksimalna vrijednost tvrtke za dioničare te najbolja opcija za zaposlene i širu društvenu zajednicu. U tu svrhu angažirani su i financijski savjetnici Deutsche Bank koji su trebali pomoći u izradi nekoliko opcija među kojima su bile moguće akvizicije manjih tvrtki ili udruživanje s većim konkurentima.

Ubrzo se saznalo da je jedna od zainteresiranih, američka farmaceutska kompanija Barr Pharmaceuticals Inc. Isto tako, Actavis je ipak na koncu dobio zeleno svjetlo za *due diligence* (dubinsku analizu vrijednosti kompanije). Prodaja je bila neminovna, no pitanje je bilo tko će biti kupac? Ljeto je naime proteklo u natezanju ovih dviju kompanija u što boljoj ponudi za Plivine dioničare. Krajem svibnja Barr se uključio u bitku s ponudom teškom 2,1 milijardi dolara koju je ubrzo povećao na 2,23 milijarde što je Plivin Nadzorni odbor ocijenio prihvatljivim. Krajem lipnja Actavis je podigao cijenu na 723 kune po dionici i objavio da je s partnerima „kupio ili opcijama osigurao 20,4 % dionica Plive“. Barr je reagirao podigavši preliminarnu ponudu na 743 kune po dionici te je 28. srpnja prvi uručio službenu ponudu Hanfi (Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga).

Dakle, zadnja ponuda islandskog Actavis iznosila je 795 kuna za dionicu Plive. Nakon toga, u Actavisu su odlučili da više neće dizati cijenu dionica Plive kao odgovor na povišenu ponudu Barra od 820 kuna po dionici jer smatraju da bi bilo kakvo daljnje povećavanje ponude bilo ne-realno i da se to ulaganje vjerojatno nikada ne bi vratilo njihovim dioničarima, te su time objavili da se islandska kompanija Actavis povlači iz utrke za preuzimanje Plive. Actavis je ipak u svome priopćenju za javnost najavio i mogućnost povratka u proces nadmetanja, u bilo kojem trenutku prije završetka transakcije. U priopćenju je također stajalo da Actavis zasad još neće prodavati svojih 20,6 posto vlasničkog udjela u Plivi (10 posto u dionicama, 10,6 posto u opcijama) jer u kompaniji i dalje smatraju da bi od zajednice s Plivom imali znatno veću korist

nego što će imati Barr.

S druge strane je Barr Pharmaceuticals – američka kompanija koja očito financijski bolje stoji od islandskog Actavis, pa je za dionicu Plive bila u stanju ponuditi vrtoglavih 820 kuna po dionici koje Actavis nije mogao nadvisiti. Time je cijena Plive podignuta na čak 2,6 milijarde dolara! Znači ukoliko Barr prema klauzuli uspije prikupiti više od 50 posto dionica, transakcija bi trebala biti završena 11. listopada, a Pliva bi se trebala naći u suradnji s američkom farmaceutskom kompanijom Barr Pharmaceuticals.

Što će takva transakcija značiti za Hrvatsku i njeno gospodarstvo? Hoće li se uopće išta promijeniti budući da je Pliva i sada ionako u većinskom stranom vlasništvu? Prema dosadašnjim izjavama predsjednika Uprave Plive g. Željka Čovića, u Plivi se vrlo dobro pazi da kompanija ne postane izravno ovisna o jednom strateškom investitoru kako menadžment

žment ne bi izgubio svoju autonomnost u donošenju odluka. Isto tako ističe se da je unatoč pretežno stranom vlasništvu Pliva hrvatska tvrtka čije se strateške odluke donose u Zagrebu.

I kako to obično kod nas biva...

Naime, kako u Lijepoj našoj gotovo svaki veliki posao prate i mnoge afere, tako ni ova priča nije ostala bez svoje. Prema Indexovim saznanjima, u pozadini preuzimanja Plive navodno su svoje uloge imali i hrvatski političari. Posebice oni - ljubitelji opere. Još se otprije nagađalo kako Miomir Žužul lobira za američki Barr, no kada su se tijekom vikenda 24. i 25. lipnja „slučajno“ našli i Žužul i Čo-

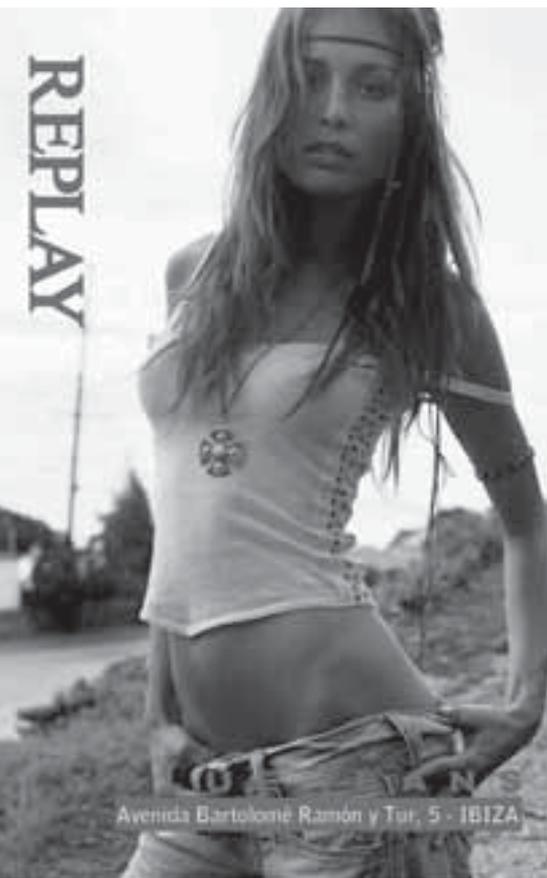
vić i premijer Sanader u Veroni, Index je objavio kako je upravo otvorenje sezone u veronskoj areni poslužilo kao paravan za ključnu odluku o prodaji Plive Barru. Navodno su Žužul i Čović uvjerali premijera kako je najbolje za državu i za hrvatsko-američke odnose da Plivu kupi Barr. Čovićev interes u svemu Index vidi u Barrovom nedostatku iskustva u poslovanju u Europi budući da nikada prije nije djelovao izvan Amerike što bi značilo sigurna mjesta za dosadašnje članove Uprave Plive. Nadzorni odbor Plive u Beču je tako nakon spornog vikenda odlučio da je Barrova ponuda najpovoljnija. I dok se naši političari prepucavaju tko je više doprinio korupciji (umjesto njenom suzbijanju), postoje neka saznanja o mogućem povratku Actavis u preuzimateljsku bitku.

A oni glavni koji odlučuju o tome čija će se ponuda prihvatiti – ona koju je ponudio islandski Actavis ili američki Barr su sami dioničari koji će najvjerojatnije izabrati onu bolju financijsku ponudu. I to je istina. Ali opet, i Republika Hrvatska je jedan od dioničara Plive. Hrvatska vlada pod svojom kontrolom u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje i Hrvatskom fondu za privatizaciju danas ima 17,8 posto Plivinih dionica. Europska banka za obnovu i razvoj još je vlasnik 5,4 posto, institucionalni investitori 58,2 posto (u GDR-ima kojima se trguje na londonskoj burzi), privatni dioničari 12,9 posto. Uz to, Pliva raspolaže sa 6,2 posto vlastitih, trezorskih dionica. Ali, nema razloga za brigu o novome lobiranju – premijer Sanader kaže: „Vlada će svojih 18 posto dionica prodati najboljem ponuđaču!“

Pliva je Barrova!

Američka farmaceutska kompanija Barr novi je vlasnik Plive. Naime, prema podacima Središnje depozitarne agencije, u korist Barr Pharmaceuticalsa do 10. listopada 2006. u 20 sati bilo je pohranjeno ukupno 13,512.075 dionica, odnosno 72,6 posto dionica Plive.

Cijena Plive podignuta na čak 2,6 milijarde dolara

Jesmo li svjesni što kupujemo?

je renomirane marke, izgled, cijena i sve ostalo odgovara originalu, ali to nažalost nije. Ta je odjeća skrojena u nekoj kućnoj tvornici, prišivena joj je određena marka i stavljena na police, te se prodaje po punoj cijeni originala.

Nije samo stvar u robi (odjeći, obući) nego je nažalost tako i kod prehrambenih proizvoda, kozmetike, tehnologije i svega ostalog što se danas na svijetu proizvodi.

Kada kupujemo, na primjer, suhomesnate ili mliječne proizvode ili nešto drugo prva pošiljka tog proizvoda je vjerojatno prava ali sve ostale sadrže sve manje i manje tog originalnog proizvoda, a sve više „kopiranog“.

Koliko ste puta kupili nešto, bilo što, čime ste bili zadovoljni, a onda nakon nekog vremena uočite razliku i shvatite da to više nije onaj proizvod u koji ste se zaklinjali.

„Naši stručnjaci su ga već kopirali“.

Mi danas kupujemo proizvode najniže kvalitete po cijeni najviše, a u svijetu smo poznati kao država u kojoj je sve lažirano ama baš sve!

Jeste li svjesni koliko pravi proizvođači danas gube zbog plagijata?

Recimo, jedan Chanel, Gucci, Louis Vuitton kod izrade novog proizvoda potroše mnogo na istraživanje tržišta, proizvodnju uzoraka, dizajn proizvoda, nabavku visoko kvalitetnih materijala, obradbu samog proizvoda te promociju istog,

dok oni koji rade plagijate sve to dobiju na gotovo, a stvari izrađuju od manje kvalitetnih materijala.

Istina ima zaista dobrih „lažnjaka“ i onih zaista loših, ali upravo ti dobri završe na policama trgovina kao originali, a mogu ih prepoznati jedino stručnjaci dok je našem običnom oku to neprimjetno.

Također puno ljudi priznaje kako više voli kupovati proizvode iz inozemstva nego domaće, dok manje, ali ima i takvih koji se zaklinju u domaće proizvode.

ANA DŽIDIĆ

Što danas kupujemo? Na što trošimo novac?

Ovo je pitanje danas toliko često, ljudi su svjesni da je kod nas sve „lažirano“ i to je javna tajna.

Svi znaju, a nitko ništa ne poduzima. Oni koji bi i htjeli nisu na „položaju“ mi-jenjati to, a oni koji jesu to ne žele ili ne mogu.

Kako god bilo, istina je to da mi danas kupujemo plagijate, lažnjake, falsifikate....(nazovite to kako želite) od onoga što zovemo original.

Naša država, nažalost ima visoko razvijeno crno tržište koje je upravo i odgovorno za današnju situaciju. Nemamo primjerenih zakona koji bi ovom stali u kraj, koliko god se naši državni „trudili“.

Kad danas uđete u neki boutique koji

Hrvatska je prva, na području bivše Jugoslavije, a onda i Bosna i Hercegovina počela provoditi kampanju KUPUJMO HRVATSKO, ili kod nas DOMAĆE JE NAJBOLJE.

Ova kampanja je počela s razlogom da ojača domaće tržište jer kupovinom naših proizvoda čuvamo naša radna mjesta, naše plaće, a u Bosni i Hercegovini je to i zaista potrebno s obzirom na vrlo nisku stopu zaposlenosti, a svi opet nekako uspijevamo preživjeti dan zahvaljujući „crnom tržištu“.

Upravo zbog ove teme i dileme napravili smo anketu u ožujku 2006. godine.

Anketa je rađena na uzorku od 207 ispitanika na Ekonomskom fakultetu. Uključuje prvu, drugu i treću godinu studija. Anketa se sastoji iz 2 dijela. Prvi dio se odnosi na proizvode općenito, dok se drugi dio odnosi na odjeću i obuću.

Obradbom rezultata smo došli do sljedećih rezultata:

I. DIO - PROIZVODI

	NE SMATRAM	NEMAM STAVA	SMATRAM
1. Važniji su mi domaći proizvodi	32%	16%	52%
2. Važniji su mi strani proizvodi	57%	20%	23%
3. Važnija mi je lijepa ambalaža	40%	16%	44%
4. Važniji mi je kvalitetan proizvod	1%	3%	96%
5. Smatram da lijepa ambalaža znači kvalitetan proizvod	69%	18%	13%
6. Ljubitelj sam FAST FOOD ishrane	41%	9%	50%
7. Smatram da su ljudi svjesni štetnosti te ishrane	28%	19%	53%
8. Često kupujem FAST FOOD proizvode	43%	14%	43%
9. Smatram da ubrzan ritam života povećava nužnost kupovine FAST FOOD proizvoda	13%	11%	76%
10. Smatrate li da su cijene FAST FOOD proizvoda prihvatljive za naše tržište	26%	21%	53%
11. Više se kupuju bolje reklamirani proizvodi	4%	8%	88%

II. DIO - ODJEĆA I OBUĆA

	NE SLAŽEM SE	NEMAM STAVA	SLAŽEM SE
1. Preferiram markiranu obuću/ odjeću	46%	17%	37%
2. Smatram da kod nas postoji markirana obuća/odjeća	54%	27%	19%
3. Smatram da kod nas ne postoji markirana odjeća/obuća	25%	35%	40%
4. Svjesno kupujem „lažnjak“	29%	25%	46%
5. Svjestan sam koliko pravi proizvođači godišnje gube zbog plagijata	9%	49%	42%
6. Markiranu robu volim kupovati kod nas	50%	29%	21%
7. Markiranu robu volim kupovati u inozemstvu	21%	26%	53%
8. Bolje se osjećam u markiranoj robi	42%	20%	38%
9. Bolje se osjećam u „običnoj“ robi	25%	40%	35%
10. Cijene na našem tržištu su prihvatljive za naš standard	70%	19%	11%
11. Cijene na našem tržištu također odgovaraju kvaliteti proizvoda	73%	18%	9%
12. Visina cijene uvjetuje dobru i kvalitetnu robu	69%	12%	19%

“Pa, svaki dan negdje oko 6.30 do 7.00 počinje moje radno vrijeme u trajanju od 12 sati minimalno, a nekad i do 15 sati dnevno od ponedjeljka do petka.” Tako izgleda jedan radni dan savjetnika za vrijednosna ulaganja Dresdner Bank. Inače, Dresdner Bank je svjetski poznata financijska ustanova te druga banka po veličini u Njemačkoj. Mario Perić je podrijetlom iz Tihaljine kod Gruda, trenutno živi i radi u Stuttgartu.

ANTE DŽIDIĆ

■ Možete li nam se predstaviti?

Moje ime je Mario Perić, imam 29 godina. Rodio sam se u Njemačkoj 1977. godine. Trenutno živim i radim u Stuttgartu, gdje sam i završio osnovnu i srednju školu te studirao ekonomiju. Inače podrijetlom sam, tj. moji roditelji su iz Tihaljine u Hercegovini kod Gruda. Prije dolaska u Njemačku, živjeli su neko vrijeme u Osijeku, pa u Makarskoj gdje i danas imamo kuću, tako da i danas volim provesti godišnji odmor u Hercegovini i Hrvatskoj i svaki put se iznova veselim dolasku.

■ Možete li nam поближе opisati posao kojim se bavite?

Prije nekoliko mjeseci sam preuzeo vodstvo *Private Bankinga* u Dresdner Bank. To je jedna jedinica u banci, koja je specijalizirana za vrijednosne papire i kredite. Ona se sastoji od 12 ljudi stručnih na području vrijednosnih papira i individualnih kredita. Ja sam prokurist te

Razgovor s Mariom Perićem

grupe, a također imam osobne klijente za koje se bavim ovim poslom.

■ Kako izgleda vaš radni dan?

Pa svaki dan negdje oko 6 i 30 do 7 počinje moje radno vrijeme u trajanju od 12 sati minimalno, a nekad i do 15 sati dnevno od ponedjeljka do petka. Svaki dan se moram temeljito pripremiti do 9 sati kada banka počinje raditi i počinje rad s klijentima. Tijekom radnog dana imam personalne razgovore s klijentima koji kupuju ili prodaju dionice, onda imamo sjednice te termine sa klijentima, tako da sve zajedno zahtijeva mnogo vremena i truda. Posao mi se sviđa i zato to nije problem za mene.

■ Kako ste uspjeli s 25 godina postati savjetnik za ulaganja vrijednosnih papira u Dresdner Bank?

U Njemačkoj je takav sustav da se dosta brzo specijaliziraš. Moj studij bio je odmah u smjeru bankarskog poslovanja, točnije bio sam na Bankarskoj akademiji. Završio sam s najvišim ocjenama i bio najbolji student generacije. Jako sam zahvalan svojim roditeljima, Ljubici i Kreši, koji su me podržavali duhovno i materijalno. Ljudi iz Dresdner Bank spoznali su moje sposobnosti i omogućili mi daljnje obrazovanje. Studirao sam još godinu dana u Frankfurtu i onda sam u Münchenu na Ludwig Maximilian University završio jedan ispit kojim sam dobio certificirani papir za savjetnika vrijednosnih ulaganja. Možda jest malo rano ali uz adekvatno zalaganje to se može postići.

■ Koliko se danas teško snaći u svijetu bussinessa?

Zavisí od čovjeka do čovjeka. Svaki

čovjek ima neku svoju mirnu luku, svoje utočište gdje čovjek može sabrati svoje misli i principe. Netko prakticira jogu, netko meditacije, međutim ja nalazim mir u Bogu i kršćanskim vrijednostima kao što su zajednica, Biblija i redovna molitva. To me jednostavno smiruje od ubrzanog ritma današnjeg svijeta bussinessa koji je na neki način možemo reći „bolestan“, ali ako u taj svijet ponese kršćanska i moralna načela čovjek se ne može izgubiti i uvijek će postojati rješenje i mogućnost pronalaženja pravih odgovora.

■ Kolika je mogućnost minimiziranja rizika pri ulaganju u neke vrijednosne papire, dionice i slično?

Tu bih istakao da je najbolje da se primjeni diverzifikacija, tj. da se podijele ulaganja na različite branše, na različite države, na različita poduzeća jer diverzificiranje je u biti tajna da se smanji rizik. Također, sigurno je dobra neka vrsta alternativnog ulaganja kao Hedge Funds što se odnosi na sredstva privatnog ulaganja koja traže natprosječan povrat kroz aktivni portfolio management, te ulaganja u *Private equities* tj. dionice koje nisu dostupne na burzama. Koliko je to aktualno vidimo i na primjeru Yale University ili Michigan University koji imaju do 30-40% njihovog kapitala u Hedge Funds i *Private Equities*, uz to i REIT'S,

dok sama dionica ili takozvani Bond ulagači nisu toliko aktualni.

■ **Zašto ste baš izabrali Dresdner bank? Pretpostavljam da ste s obzirom na vaše dobre performace tijekom studiranja imali još neke ponude?**

Da, imao sam drugih ponuda. Međutim odlučio sam se za Dresdner Bank iz razloga što je to svjetski poznata financijska ustanova koja ima veliki poslovni imidž. To je druga banka po veličini u Njemačkoj, ona je u sklopu Allianz grupe i ima ujedno i najbolji imidž u trgovanju i ulaganju vrijednosnih papira. Procijenio sam da tu imam veliku mogućnost napredovanja te ostvarenja svojih ciljeva. Imam kontakte sa svim važnim financijskim ustanovama od New Yorka do Tokija, a to je značajno kako za naše klijente, dioničare, tako i za mene i moj posao.

■ **Studirali ste ekonomiju u Stuttgartu. Je li bilo teško znanje naučeno tijekom studija primijeniti u praksi i koliko je težak bio život jednog ozbiljnog studenta tj, jeste li bili u nečemu sputavani kao stranac?**

Da, studirao sam ekonomiju u Stuttgartu, te sam također pohađao predavanja i seminare u Frankfurtu te u Münchenu u sklopu bankarske akademije, kako bih dobio certifikat savjetnika za ulaganja vrijednosnih papira. U isto vrijeme sam i radio neke druge poslove u banci što je imalo neke prednosti ali i nedostatke. Prednosti zbog toga što sam mogao postavljati pitanja u praksi i tu vidio primjenu svega što sam kao student učio. Međutim najveći nedostatak bio je taj što sam imao malo vremena za učenje s obzirom da sam danju radio a uvečer išao na predavanja. To što sam stranac u cjelini nije bio problem za mene, osim da mi vječno nedostaje domovina.

■ **Što mislite o obrazovnom sustavu u BiH u kojem nema nikakve ekonomske prakse i koliko će to utjecati na sposobnosti budućeg ekonomiste na radnom mjestu?**

Žao mi je što čujem da je sustav obra-

zovanja takav u BiH, a i Hrvatskoj. Baš sam imao prigodu slušati ministra Primorca, koji me je oduševio sa svojim karizmatičkim govorom u Stuttgartu o toj temi, i on kaže da Hrvatska već radi na tomu i da to ide u pravom smjeru. Pod vodstvom takvih ljudi sam jako optimističan. Ja mislim da su ljudi u BiH i Hrvatskoj strašno dobri generalisti sa velikim stupnjem općeg znanja, međutim nedovoljno specijalizirani. Potrebno je što više specijalista u raznim područjima, zato treba ranije odabrati smjer i područje za specijalizaciju i napredak. Kad gledam sustave u npr. u jednoj Indiji, Kini, Rusiji kako tamo puno mlađi studenti dolaze na važna mjesta, u prosjeku do 20-30% mlađi nego kod nas i jako su sposobni jer su se vrlo rano specijalizirali za određena područja. U BiH treba dosta godina obrazovanja da bi postao specijalist, točnije studiraš do nekih 29-30 god., a ljudi rade u prosjeku do 50-60 godina, tako da si 20 godina produktivan što je premalo za jednu ekonomiju.

■ **Recite nam vaše mišljenje, kao jednu vrstu poruke, što je najvažnije za jednog dobrog studenta odnosno za jednu uspješnu buduću ekonomsku karijeru?**

Najvažniji je vlastiti trud, zalaganje i odricanje, te zainteresiranost za struku i posao. Također jako je bitno uvijek imati samopouzdanja, te jasnu viziju i ciljeve. Još bih nadodao da treba raditi neke praktične radove, otići malo u inozemstvo, biti umrežen i održavati kontakte s ljudima iz biznisa. Na kraju moja poruka bi bila da se u životnom planiranju ne izgube kršćanske vrijednosti, jer na kraju ekonomski život je tako brz da se čovjek vrlo lako izgubi i ostane prazan ako nema oslonac u temeljnim vrijednostima poput: obitelji, brak (jako sam sretan sa svojom suprugom Kristinom, rođenom Musa, koja je rodom iz Čerigaja-Široki Brijeg, povjerenje, poniznost, a posebno i najvažnije: vjerom u Boga.

KRISTINA PILKO

www.tnrb.net-Rijeka

Što se krije iza nasmiješenih lica naših šefova, kakvo je njihovo profesionalno ponašanje, gdje smo mi u svemu tome i kakvima se trebamo prikazati na razgovoru za posao otkriva vam naša novinarka koja uz fakultet sudjeluje i u poslovnom svijetu nudeći

ne traži znanje baš tog jezika, taj oglas zaobiđite, jer gotovo 100% će vam na razgovoru za posao biti provjera. Idemo dalje, kod navođenja svih svojih vrlina, pripazite i na mane, jer poslodavac će itekako znati da (kako da kažem, a budem pristojna) ste napisali gluposti. Hobi, posebna stavka, naravno kako **MORATE** imati tu stavku. Igrate nogomet (nije bitno što je rekreativno), vo-

sam za direktoricu firme koja je svoje proizvode doslovno prodavala firmi u kojoj sam radila. Direktor prve firme, ne poštujući pravila diskrecije i etike poslovanja, sjeo je na kavu s mojim tadašnjim šefom i ispričao mu kako sam se kandidirala za određeno radno mjesto. Drugo jutro, šef me pozvao na razgovor i doslovno se izderao na mene kako mogu tako nešto raditi.

dobro poznavajući krug djelatnosti firme za koju konkurirate. **I da, govorite im baš ono što žele čuti**, ali svoju crtu osobnosti ipak morate zadržati. Morate uvjeriti budućeg poslodavca, najprije u životopisu, pa onda u razgovoru kako ste baš vi ti koji firmi trebate i kako možete iskoristiti sve dosadašnje znanje i iskustva, a najviše veze, kako bi vaša buduća firma prosperirala.

Životopis, poslodavci i ostale stvari

tako i nama pogled u njega! Dragi moji, tek na početku svoga radnog vijeka, tek kada prelazimo onu prvu, najvažniju stepenicu, kao za inat počinju problemi, naravno oko pisanja životopisa. Nije članku namjera opisati vam kako on treba izgledati, forma i sadržaj, već vam otkriti i koju o „poslovnom“ ponašanju naših budućih, ali i sadašnjih poslodavaca. U samom početku pisanja, još kada zbrajamo i oduzimamo sve naše veće ili manje uspjehe, obrazovanje, informativne detalje naših odrađenih godina radnog staža, nađemo savjete na webu, od roditelja, prijatelja: uljepšavajte, uljepšavajte, uljepšavajte! Da, naravno, ali samo ono što se ne može provjeriti, primjerice znanje jezika. Kao školarac ste išli na neki tečaj nekog jezika, kao malo stariji ste upotrebljavali neki jezik kako biste zaveli kojeg zgodnog komada, ali poznajete ga tek u tragovima. **Super, piši da znaš!** Ali... samo ako se za određeno mjesto

lontirate u obližnjem centru za mlade, skupljate markice... nešto morate napisati, jer odmah zaključuju da ništa niste radili i kako ste lijeni. A ti isti dobro znaju kako se ima vremena za sve. ALI ukoliko se nečim vrlo aktivno bavite, a pritom vam to nešto oduzima dosta vremena, na razgovoru za posao doslovno recite istima (naravno, ako vam je stalo do dobivanja posla i ako se sam posao i vrijeme na poslu uklapa u vašu koncepciju) kako će te se baviti tim hobbijem onoliko koliko će vam poslovne obaveze dopuštati. Poslodavci ne vole pričanje stalno o „nečemu“, a da to „nešto“ nije posao, koliko god to vi volite. Na taj bi ste način mogli ostaviti dojam kako se i na poslu samo baviti tim „nečim“.

Ima toga u nedogled, ali sada ide i ona važna zamka.

Ukoliko radite, a u vašem životopisu je naravno navedeno i vaše sadašnje radno mjesto, dobro pripazite. Iz prakse govoreći, konkurirala

Osim što sam ostala šokirana poslovnim (ne)ponašanjem i svime obojice „šefova“, vrlo rado sam mu odgovorila kako imam pravo konkurirati za bilo koje radno mjesto i kako se to njega ne tiče (pa postoji zakonski otkazni rok), ali kako sada sigurno ne bih išla raditi u tu firmu, jer me takvo poslovno ponašanje ne interesira i isti me nisu vrijedni.

Ne moram niti napominjati kako sam dala otkaz i u ovoj firmi, jer sam si mogla to priuštiti, a moj trenutni šef mi nije htio dati otkaz, jer me trebao. **ČITAJ: uvijek stvorite takvo okruženje, da postanu ovisni o vama i da dvaput razmisle prije nego vam daju šut kartu.** Ali postoje i oni koji si ne mogu priuštiti dobivanje otkaza. Zato jako dobro provjeravajte sve izvore, unaprijed se raspitajte za moguće kombinacije i podmetanja, suradnju dviju firmi. Na razgovor dolazite spremni,

I za kraj: ukoliko budete imali sreće i dobijete radno mjesto za koje konkurirate, **pazite što potpisujete.** Firma mi je dala ugovor (pravno nevažeći, ali mnogi to nisu znali) kojim pristajem da ukoliko otiđem od njih, dvije godine neću raditi sličan posao i kako nikada ne smijem raditi ono što sam radila kod njih. Radila sam u službi marketinga, što mi je i struka. Sve vam je jasno. Naravno, nikada nisam to potpisala, a s obzirom kako je bilo slučajeva falsificiranja potpisa, zaprijetila sam tužbom i firmi i osobi koja falsificira moj potpis. **Zar mi je to sa 20 i neku godinu potrebno?!**

Možda će se na kraju ovoga teksta naći netko tko će reći kako je sve ovo čista glupost, ali cure i dečki, ovome vas ne uče na fakultetu, a takvih primjera ima bezbroj. Doista pazite, uštedjet ćete si puno živaca.

Kineski boom - žuta opasnost

MARIJANA NOVAKOVIĆ

Sjećate se kako nam je bilo atrakcija vidjeti prve Kineze na ovim područjima? No, sada ih već ima toliko da se više i ne obaziremo na njih. Kinezi i kineske trgovine su na svakom koraku. Prodaju proizvode upitne kvalitete i strašno niskih cijena, kojima domaći proizvođači i obrtnici ne mogu konkurirati.

Invazija malih žutih

Ovaj fenomen nije prisutan samo kod nas, nego i u susjednoj Hrvatskoj, Srbiji i drugim okolnim zemljama. Problemi za inspektore su što najčešće nemaju dozvole za rad i ne razumiju naš jezik. Ne zna se točan broj koliko ih ima u BiH, a vjerojatno se neće ni saznati jer samo izviru novi, a kako dolaze, to nitko ne zna. U Hrvatskoj su primijetili još jedan kineski fenomen – besmrtnost Kineza. Od svih Kineza koji su ušli u Hrvatsku, još ni jedan nije umro. Umire im samo tijelo, ali ne i dokumenti, pa se tako jednim dokumentom služe 3,4 osobe.

Jačanja kineske industrije

Kina je zemlja koja u zadnje vrijeme zadaje velike glavobolje svim svjetskim vesilicama. U nekoliko posljednjih godine neprestano se govori o njezinom nevjerojatnom napretku. Moglo bi se reći da je od posljednje rupe na sviralu postala jedna od prvih. Sablast „žute opasnosti“ svakako toliko počinje buktati svijetom. Najprije kao strah od širenja kineske ekonomske i vojne moći, zatim od seobe Kineza prema Sibiru, pa do japanske konkurencije, a sada od jačanja kineske industrije. Danas NR Kina proizvodi 60% svjetske proizvodnje

bicikala i 85% onih prodanih SAD-u. Jedina zemlja koja može konkurirati niskim nadnicama je Indija. Panika je prisutna i u drugim intenzivnim industrijama, kao tekstilu i konfekciji. Kina je već sada najveća izvoznica tekstila u svijetu. Kad po pravilima WTO-a budu ukinuti sadašnji kontingenti na uvoz tekstila, kineski udio će vjerojatno porasti sa sadašnjih 20% na 50%. Izvozna ekspanzija nekih proizvoda nije uvjetovana samo razvojem industrije. U slučaju proizvodnje bicikala radi se i o tomu da to više nije glavno sredstvo prijevoza u Kini. Prodaja najvećeg kineskog proizvođača bicikala, šangajske tvrtke Phoenix, u posljednjih je nekoliko godina na domaćem tržištu prepolovljeno; stoga joj nije ni preostalo drugo nego izvoziti. No, zato se sada javlja potražnja za uvoznim proizvodima: nastupaju automobili. Kina je za Volkswagen sada najveće tržište izvan Njemačke, a Ford očekuje da će i za njega Kina biti veće tržište nego Njemačka i Japan. Usporedno s privrednim razvojem Kina postaje i sve zanimljivije tržište za proizvode višeg stupnja obrade. Nastavi li se taj proces, to će značiti da će drugi imati koristi od kineske industrijske ekspanzije. Snaga kineskog gospodarstva već je sada golema. Njen BDP po veličini šesti u svijetu, gotovo jednak francuskom. No obračunat po paritetu kupovne moći, on je s 11,8% svjetskog BDP-a odmah iza Amerike. Konkurenti Kine najviše strahuju od izvozne ekspanzije zemlje. Drugi su opet zabrinuti zbog toga što je Kina postala magnetom za uvoz inozemnog kapitala. Ne čudi stoga, što svi veliki proizvođači nastoje ući na golemo kinesko tržište, jer je ono nepresušni izvor; 1,4 milijardi ljudi nije mala stvar.

Prvi je razlog svakako niska nadnica, koja u prosjeku iznosi 60 dolarskih centi na sat, što je 4,5 kn ili 1,15 KM što je 5% nadnica u Americi, a 10% nadnica u susjednim zemljama. Otuda i kineska prednost u proizvodnji radno-intenzivnih dobara. 70% kineskog izvoza čine konfekcija, igračke, cipele, namještaj i slična roba. Osim toga Kina raspolaze golemom „rezervnom armijom“ radnika – od onih koji su ostali bez posla zbog zatvaranja nerentabilnih državnih tvornica, pa do milijuna koji sa sela migriraju u gradske centre. Što se tiče proizvoda proizvedenih kapitalno intenzivnijom tehnologijom, Kina ih proizvodi ali ih ne izvozi. To vrijedi za proizvodnju čipova i proizvoda informatičke tehnologije, koji iz tvornica idu samo na domaće tržište, no pretpostavlja se da će se i to uskoro izvoziti.

Pojava NR Kine kao trgovinske velesile dovela je do značajnijih promjena u ekonomskom položaju mnogih zemalja. Nekima je konkurentnost ugrožena, neki su prisiljeni na bolno restrukturiranje, no neki bi ovaj kineski boom mogli iskoristiti da Kini prodaju svoje proizvode. Neki će se braniti i zaštitnim mjerama kao što to čini EU koja je uvela protudampinške carine na kineske bicikle. Vidimo da svi ovi argumenti govora da ima razloga za laganu zabrinutost, Kina je uzdrmla svijet.

Miroljubivi Kinezi

Kina ima i veliku vojnu ekspanziju, iako joj ne prijete opasnost ni od koje druge zemlje. No, usprkos tome, Kina ulaže velika sredstva u vojsku, što je uvelike zabrinulo SAD. Mnogi se pitaju što će se dogoditi ako se netko zamjeri Kini ili ako Kina s golemom vojnom snagom bude nastojala zadovoljiti svoje vanjskopolitičke ambicije.

Kako vidimo Kinezi osvajaju svijet, polako, ali sigurno, počevši od ekonomije, pa do obrane, pokrivaju gotovo sva područja, ona je uzrok zbog kojeg i jedna SAD drhti. Problem svijeta je taj što je Kineza puno, pa koliko god da ih je okupirano u primjerice u proizvodnji, još uvijek ih puno ostane za sva ostala područja.

IVANA MEDIĆ

Svijet je pun suprotnosti, pa i ovaj naš mali zvan Bosna i Hercegovina. Zašto to govorim? U 6. broju ovog lista sam govorila o tome kako se kod nas živi iznad naših mogućnosti te kako su upravo automobili jedan od najbitnijih pokazatelja našeg socijalnog i ekonomskog standarda, bez obzira možemo li ga priuštiti ili ne. No, to se sada kosi s jednom strašnom činjenicom koja ne potresa samo našu malu zemlju, regiju nego i ostatak svijeta, a to je da iz dana u dan na svjetskom tržištu enormno rastu cijene nafte. Kako sada pratiti sve te trendove života na koje smo navikli i kako se nositi s njima. Često ovih dana čujem rečenicu kako je danas za jednu obitelj prosječnih primanja luksuz imati automobil, a ne daj Bože dva ili više s obzirom na kretanja cijena nafte i njenih derivata kako na svjetskom tako i na domaćem tržištu.

Rast cijena nafte na svjetskom tržištu

Svi smo svjesni sirove stvarnosti kako je život i Bosni i Hercegovini težak, a ova činjenica, zahvaljujući netrpeljivosti između bogatog zapada posebno Sjedinjenih Država i još uvijek crnim zlatom bogatog Bliskog Istoka, ga nimalo ne olakšava, dapače samo ga otežava. Budući da smo i mi, makar na neki način dio svjetskog tržišta podložni procesu globalizacije, nažalost, utjecaji svakojakih političko-ekonomskih odnosa takozvanih „velikih“ veoma utječe na ekonomske promjene, a samim tim i na stil života stanovništva malih (ne)razvijenih zemalja kao što je Bosna i Hercegovina i većina država u

Nije li vrijeme da se okrenemo drugim izvorima energije

našoj regiji. Cijena sirove nafte u travnju ove godine ponovno je porasla na oko 70 dolara po barelu na svjetskom tržištu, pa čak i više. Naime, zbog jačanja napetosti između Irana i Sjedinjenih Američkih Država zbog iranskog nuklearnog programa oplemenjivanja urana i razvijanja vlastitog nuklearnog oružja, zapad je zaprijetio obustavom opskrbe nafte iz te bliskostočne zemlje. Riječ je, o zabrinjavajućoj okolnosti budući da je Iran 3 izvoznik nafte u svijetu. Realizacija ove ideje bi imala katastrofalne razmjere za sva europska, pa i svjetska gospodarstva. Iako Sjedinjene Države naglašavaju kako nastoje usmjeriti sve napore k diplomatskom rješavanju spora, u neizvjesnim trenucima krize nije bila isključena ni mogućnost vojnog napada, pa se opet mogla dogoditi situacija nedostatka naftnih derivata na našem, ali i ostalim tržištima kao i početkom 90-ih godina 20. stoljeća izazvana

nas je to složen problem jer se postavlja pitanje koji je to optimum s kojim će biti zadovoljni i krajnji potrošači, distributeri te država i postoje li uvjeti za ostvarenje tog optimuma.

Uzevši u obzir makroekonomske pokazatelje, cijena naftnih derivata na domaćem tržištu ne bi smjela biti ista kao i u zemljama zapadne Europe ili pak veća od onih na američkom tržištu. No, svjedoci smo da ipak jest. Naravno, sve to ide na štetu krajnjih potrošača i rezultira manjim životnim standardom i njihovim osiromašenjem. No na interese malih potrošača ne možemo gledati izolirano od nekog šireg aspekta, jer bitno je i osigurati stabilnost, sigurnost vlastitih gospodarstava koji su također na udaru.

Zahvaljujući ovim događajima, Europu je potresla i vijest o štrajkovima afričkih radnika na bušotinama, te smanjenom opsegu opskrbe iz Nigerije za oko 500.000 barela dnevno.

Traženje novih izvora energije

Bez obzira na ogromna ulaganja velikog broja naftnih giganta u ovu industriju, te na pospješivanje segmenata naftne prerade i distribucije, treba imati u vidu da je ipak riječ o ograničenom resursu čije je crpljenje također ograničeno. Možda je već i vrijeme da se okrenemo prema traženju nekih novih izvora energije ekološki prihvatljivijih kao što to već rade neke europske zemlje, u prvom redu Švedska. Naime, Šveđani već kroz parlamentarne procedure provode prijedloge o donošenju zakona po kojim bi sva vozila morala prijeći na pogone koji ne zagađuju okoliš, kao što je još eksperimentalni BIO-DIESEL ili pak struja. Da, uvođenje novih trendova bi promijenio naše navike, stil života, a postoji i druga strana medalje, možda bi se promijenila kvaliteta našeg života, zasigurno i zrak koji dišemo bio manje neочиšćen nego što jest, a što je najvažnije za nadati je se kako bi u slučaju ovih promjena i manje ljudi bilo podložno stradanju, manje nevinih bi bilo žrtva nećijih megalomanskih želja, interese i ambicija.

sukobom SAD-a i Iraka. U pozadinu ovih previranja ne želim ulaziti iz razloga što sve ove strane imaju vlastite interese koji se uvelike razlikuju od one slike plasirane u javnosti gdje se Amerikanci predstavljaju kao nacija koja štiti i pomaže manje i ugrožene zemlje, u ovom slučaju Kuvajt, a i ptičice na grani znaju u kom smjeru ide njihova politika... no, da se ne odmičem od teme.

Cijena nafte i njenih derivata uvelike utječe na cijene mnogih drugih proizvoda i usluga, a i na makroekonomska kretanja u pojedinim gospodarstvima.

Svaka bi se normalna država trebala brinuti o dostupnosti energenata stanovništvu i po cijeni koju mogu platiti. Kod

MARINA ZOVKO

Mislite li sada da je ovo jedna od karakterističnih priča student – odlazak iz zemlje – povratak ili ne? Kako „jadni“ student pati što je otišao na studije u inozemstvo... Iako svatko od nas ima drugačije ciljeve, želje i potrebe, ipak negdje u suštini leži potreba da budemo sretni, pa što god pod tim pojmom podrazumijevali. To je ono zajedničko, što nas na neki način sve povezuje. I ono što želimo za sebe i za one koje najviše volimo uvijek je to osjećaj sreće. Ta, nazovimo je, univerzalna potreba svakog od nas ima svoje rješenje, kako doći do nje.

mjestu gdje nikada neće biti sretno? Ili, pak sreću određuje bogatstvo, novac...

BiH među stotinu najsretnijih zemalja

Britanska organizacija NEF (New Economics Foundation) redovito sastavlja listu „najsretnijih zemalja“, gdje su zemlje rangirane po „sretnosti života u njima“. Odakle nas u svemu tome – odmah ćete pomisliti. Naravno, i mi se nalazimo na toj listi, ipak radi se o svim zemljama svijeta. Na čuđenje mojih prijatelja, i moje vlastito, naša država se nalazi među 100 najsretnijih zemalja na svijetu. Zar je moguće da se radi o našoj zemlji,

Ispred nje su samo Panama, Dominikanska Republika, Kostarika, Kolumbija i Vanuatu. Zanimljivo je da je Velika Britanija na 108. mjestu, Francuska na 128. mjestu, a Amerikanci čak na 150. mjestu. Ovo istraživanje govori da sila, moć, utjecaj i novac nisu pravilo sreće. Uz podatke o subjektivnom zadovoljstvu stanovništva pojedinih zemalja, britanska organizacija izradila je i tzv. Indeks sretnog planeta. Usporedila je zadovoljstvo životom i prosječnu dužinu života s ekološkim troškovima, time koliko je velik komad zemlje nužan za život jednog stanovnika dane države. Istraživanje britanske organizacije NEF pokazalo je kako sreća ljudi

Svi žele živjeti u BiH

Lester Levenson otkrio je ključ za sreću

Tražio ga je jako puno godina, ali ga je ipak našao. Iako je njegovo istraživanje koje je provodio bilo puno šire, na kraju je došao do rješenja osvrćući se na vlastiti život premetavajući ga u glavi do početka. Na taj način pronašao je zajednički obrazac koji je prisutan u svakom sretnom trenutku – kad god je osjećao ljubav prema drugoj osobi osjećao se sretnim, ali kad god je osjećao neku drugu emociju nije bio sretan. Možda ovo zvuči malo čudno ili čak smiješno, ali prvo se trebamo prisjetiti vremena kad smo bili sretni da bi vidjeli da li je doista tako. Ako smo u tim trenucima osjećali ljubav, odgovor na Levensonovu analizu je potvrđan. Zvuči prejednostavno da bi bilo istinito. Na neki način svrha života je biti sretan?! Kada sam upitala prijateljicu je li sretna, i što je čini sretnom, ona mi je odgovorila da bi bila duplo sretnija da se rodila negdje drugo, na nekom boljem mjestu, i da ne bi imala ovoliko problema. To me potaklo na razmišljanje, je li sreća određena na osnovu zemljopisnog položaja, odnosno mjesta u kojemu živiš, gdje si rođen...? Znači li to onda da su roditelji krivi, jer se dijete rodilo u

mislim to je ipak BiH? Kako to da nam je država sretna, a veći dio stanovništva je nesretan, jedva sastavlja kraj s krajem, živi se od danas do sutra. No, bilo kako bilo, mi smo očito jako sretni što živimo u zemlji koja je rangirana na 73. mjestu ovogodišnje liste najsretnijih zemalja. Ni naši susjedi nisu loše rangirani, Hrvatska je na 76., a Slovenija na 73. mjestu. A sreća je zarazna! Nemoguće je ostati ravnodušan na emociju sreće ako je netko u našoj blizini sretan. Sreća je kao viroza ili prehlada koja zarazi sve oko sebe. Ako su Slovenija i Hrvatska sretna, to očito utječe i na nas, valja nekada imati i sretna susjede. Stara izreka da se novcem ne može kupiti sreća u slučaju toga istraživanja potpuno je opravdana.

Moć, utjecaj i novac nisu pravilo sreće

Istraživanje je pokazalo da su naši državljani sretni u zemlji u kojoj žive. BiH je jako dobro rangirana s obzirom na to da se, npr. Novi Zeland, kojeg zovu „Božjim rajem“, nalazi na 88. mjestu. Kuba se, međutim nalazi na samom vrhu liste.

upravo varira od zemlje do zemlje. BiH je po tome istraživanju sretna zemlja, odnosno njezini stanovnici su u većini zadovoljni i ne razmišljaju živjeti u nekim drugim zemljama. Kada bolje promislimo, možda je ogromna Amerika i nesretna zemlja upravo zbog toga što ima mnogo doseljenika koji se ne osjećaju kao mi svoj na svome, pa u kakvim god uvjetima života. Iako se pokazalo kako BiH nije zemlja koja bi se ekonomski mogla usporediti s mnogim svjetskim velesilama, istraživanje pokazuje kako su njezini stanovnici sretni unatoč finansijskim problemima i lošem materijalnom statusu. Dakle, prijatelji moji koji žudite za Amerikom, Francuskom, Britanijom,... budite sretni što ste još ovdje, ipak ste puno sretniji od svih onih koji žive tamo? *Dont' worry, be happy!*

Masoni

MARIJANA NOVAKOVIĆ

Masoni ili slobodni zidari najveće su međunarodno tajno društvo na svijetu, s preko 6 milijuna članova. Jedna je od najutjecajnijih, ali i najmističnijih organizacija današnjice. Njihovi članovi su posvuda, u različitim područjima, nalaze se obično na visoko utjecajnim pozicijama širom svijeta. Imaju velik utjecaj u svijetu na gospodarska kretanja, na politiku i na sve ostale procese. Problem je što su im članovi tajni, pa se nikad ne zna tko je mason, a tko ne. Isključivo je muško društvo „osnovano na najčišćim načelima pobožnosti i vrlina“; ipak je danas zabranjeno u mnogim zemljama svijeta. Poznato je po svom čudnovatom pristupnom obredu, tajnim znakovima i rukovanju, po kojem se članovi međusobno prepoznaju. Tvrdi se da „nitko izvan tog pokreta ako čita napisane obrede, ne može shvatiti duh

masonstva. Ono što u prvi mah izgleda dječja igra u atmosferi lože (mjesto, gdje se masoni sastaju) oblikuje jedinstvenu vezu među muškarcima“. Masonstvo je isključivo muško udruženje za uzajamnu pomoć u trenucima potrebe. Načela se tumače kao „bratska ljubav, pomoć, i istina“. Teorijski svaki vjernik u Boga, kršćanin, Židov, musliman, Hindus ili budist može postati mason. Članovi su bili proganjani, jer se tvrdilo da je masonski pokret antipatriotski i antikršćanski. I danas su masoni zabranjeni u Sovjetskom Savezu, Kini, Mađarskoj, Španjolskoj i Portugalu. Većina kršćanskih crkvi zabranjuje svojim članovima pristup u slobodne zidare, Međutim, anglikanska crkva i slobodne protestantske crkve ne zabranjuju takvo članstvo, pa mnogi vodeći članovi tih crkava zauzimaju visoka mjesta

među masonima. Slobodno zidarstvo na mnogo načina djeluje kao poslovni ceh. Snažno se naglašava davanje sredstava u dobrotvorne svrhe - neke tako podignute ustanove, kao masonske bolnice i škole, mnogo su pomogle masoneriji. U prošlosti je masonerija bila poput putnice za uspjeh u svijet financija, sudstva i, začudo, za gostioničare.

Počeci

U srednjem vijeku svi su obrti imali svoje tajne cehove i lozinke da pomognu svojim članovima održati barem minimum posla i spriječiti da ih iskorištavaju. Jedna takva skupina obrtnika bili su slobodni zidari, koji su putovali od jedne zemlje do druge, pomagali u gradnji katedrala i crkava. Blizu objekta koji se gradio i privremenih gradova podigli su lože, gdje su zajedno provodili slobodno vrijeme. Kako su se katedrale sve manje gradile, tako su i slobodni zidari počeli primati počasne članove da bi se povećala brojnost njihova udruženja. Slobodno zidarstvo bujalo je tijekom tzv. razdoblja prosvjetiteljstva u osamnaestom stoljeću. Bilo je to vrijeme kad su mnogi američki i europski intelektualci – od kojih su mnogi bili masoni – počeli dovoditi u pitanje božansko podrijetlo monarhije, te počeli zagovarati da su sloboda izraza i vjere univerzalna prava isto kao što se to isticalo u tradicionalnim masonskim vrijednostima. Kako je vrijeme prolazilo, masonerija je prestala biti udruženje samo graditelja. Simboli i mistične zamisli posuđene su od mitologije drevnog Egipta i pokret je postao društveno udruženje.

Tko može postati mason?

Slobodni zidar, mason, može postati odrastao muškarac koji vjeruje u postojanje vrhunskog bića i u besmrtnost duše – i može platiti članarinu. Sama osoba ne može tražiti da se učlani; na neki način daje naslutiti budućem kandidatu da bi ga rado primili u članstvo ako on to želi. Inicijacija ili ulazak u društvo vrlo je dramatičan i pun simbolike, odvija se u 4 stadija i to je prvi stupanj masonstva. Postoje još dva masonska stupnja, „djetić-mason“ i „majstor-mason“.

Slobodnim zidarom može postati častan čovjek na dobru glasu i afirmiran u svojoj struci ili stvaralaštvu. Otuda i uzrok velikom masonskom utjecaju, primaju se samo ljudi na visokim pozicijama. Svaki slobodni zidar smije za sebe reći da je mason, ali nikad ne smije to reći za drugoga. To je strogo pravilo koje se striktno poštuje, i to je ujedno osnovna tajna, vrijednosti i moć djelovanja slobodnog zidarstva. Broj članova stalno raste, ali ne prebrzo jer se slobodnim zidarom ne postaje lako. Strogo se provjerava koga se uzima u redove masona. Članovi mo-

raju poštivati načela i obveze slobodnog zidarstva, inače slijede ozbiljne kazne, koje mogu biti ubojstvo, rezanja jezika i slične bizarnosti.

Masona ima i na našim područjima. Govori se da je i hrvatsko slobodno zidarstvo imalo u prošlosti velik utjecaj na političku, gospodarsku i kulturno – znanstvenu sudbinu hrvatske civilizacije. Postoji općeprihvaćeno mišljenje da su masoni izmislili i, a potom i stvorili karadževsku i Titovu Jugoslaviju. U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca utjecaj masona bio je velik od njezina početka do kraja; od umjetničkih, pa do najmoćnijih financijskih i političkih krugova. Govorilo se, a i danas se govori da je i sam Tito bio mason. Pri tome kao „nepobitan argument“ služi činjenica da mu na grobu nema nikakvih obilježja, a da „baš tako običavaju masoni“. Prvi veliki meštar obnovljene Lože Jugoslavije (ugašene 1940., obnovljene 1990.) Zoran Nenezić tvrdi ne samo da je Tito bio mason, nego da su to bili i Nikola Tesla i Miroslav Krleža i Ivo Andrić. Nenezić tvrdi da je on 1990. zajedno s tadašnjim talijanskim ministrom

vanjskih poslova pisao pismo američkom predsjedniku Georgeu Bushu, ocu današnjeg predsjednika, masonu najvišeg stupnja, u kojem je posebno tražio da se zauzme stav protiv stvaranja Hrvatske.

O velikom utjecaju i aktualnosti masonstva govori i nedavni događaji oko kupnje Splitske banke. Naime kad je Hrvatska odbila prodati Splitsku banku nasljednici omrznute Ljubljanske banke, Novoj ljubljanskoj banci na površinu su isplivale neke intrigantne činjenice. Uz činjenicu da u toj banci svoj kapital ima i bogata Belgijska banka KBC, pojavile su se i druge intrigantne činjenice: da je belgijski ministar mason, pripadnik lože Velikog Orijenta, da se zbog hrvatskog opiranja ulasku slovenskog, odnosno belgijskog kapitala u Hrvatsku, taj diplomat i belgijski masoni protive (bržem) ulasku u Hrvatske u EU.

Zastrašujuća i malo poznata činjenica je da su od 42 predsjednika SAD-a njih čak 14 bilo masoni. Prvi predsjednik SAD-a i možemo reći utemeljitelj SAD-a je bio mason. Glavni grad SAD-a pun je masonskih motiva, koje su brižno njegovala četrnaestorica američkih predsjednika, koja su sebe smatrala masonskom braćom. Ogromni Washingtonov spomenik posvetili su masoni, Kamen temeljac američkog Capitola položio je George Washington noseći obrednu pregaču i koristeći posebni alat. Mnogi predsjednici SAD-a u ovom stoljeću bili su masoni. Primjerice oba predsjednika Roosvelta bila su slobodni zidari, kao i predsjednik Gerald Ford i predsjednik Harry Truman.

Vidimo koliko je ovo masovna pojava i koliko je ukorijenjena u sve pore svjetskih procesa. Moglo bi se čak reći da masoni upravljaju svijetom iako nitko od nas toga nije svjestan. Najgore od svega je što nitko ne zna gdje im je početak, a gdje kraj.

Poznate osobe masoni

Goethe, Eliphas Levi, Cagliostro, grof Saint-Germain, Emanuel Swedenborg, Mozart, G. Washington, H.P. Blavatsky, A. Besant, Leadbeater, Lincoln, A. Mesmer...

MARINA ZOVKO

Turizam će sljedećih godina u svijetu biti sve važniji izvor proračunskog novca. Može li jedan od faktora za bolji procvat naše zemlje, i razvoj cjelokupnog gospodarstva biti turizam? U budućnosti će najcjenjenije biti destinacije eko-turizma, za što je naša zemlja jako pogodna. Trend više kraćih odmora, umjesto pomalo zastarjelog jednog dugog ljetovanja, bit će sve rašireniji, što je jako pogodno za zemlje koje na maloj zemljopisnoj udaljenosti imaju ponudu i ljetnog i zimskog i seoskog turizma, kao što je BiH. Ova-

razdoblju. A, u ovo nisu ubrojani svi turisti koji odsjedaju po privatnim smještajima, i koji su tu samo u prolazu. Prema statističkim podacima iz kojih nam zemlja dolaze turisti, u posljednjih pola godine, najviše turista dolazi iz susjedne nam Hrvatske (25%), zatim tu su Španjolska, Italija, Slovenija, Njemačka, Austrija, Francuska. Danas je sve manje onog tipa europskih turista koji odlučuju odmor provesti u inozemstvu, pasivno u nekom hotelu koji nalikuje vojarni, gdje će se ispružiti i sunčati na plaži, te jesti industrijski spravljenu hranu u restoranu. Sve je više trend u svijetu otići na odmor, i ujedno posjetiti i

i image i na taj način mu omogućuje biti jasno i pozitivno identificiran i kao takav različit i prepoznatljiviji od konkurencije. U usporedbi s klasičnim proizvodima i uslugama branding zemljopisnih područja i turističkih destinacija (gradova, regija, država...) je proces u kojem regija aktivno za sebe stvara jedinstveni i konkurentni identitet s ciljem što kvalitetnijeg pozicioniranja na domaćem i inozemnom tržištu kao poželjne destinacije za turizam, trgovinu, investicije... Proizvodi dolaze na tržište pojedinačno, potrošači nemaju predznanja o njima, ako se i naprave greške u komunikacijskom mixu prema ciljanim skupinama proizvod ima taj „luksuz“ da može biti repositioniran, povučen s tržišta, zamijenjen novim, ide na sniženje itd. Regije nemaju te mogućnosti. Brandovi su sveprisutni, oni kao i osobe imaju razvijene identitete, utječu na životne stilove, prilagođavaju se karakteristikama svojih ciljanih grupa. Primjerice **Volvo** nas asocira na sigurnost,

Mostar novi stari brand BiH

kav trend uzrokovan je sve većim nedostatkom vremena i omogućen razvojem dobro razgranate i raznolike transportne infrastrukture, u kojoj je nekoliko opcija po povoljnim cijenama. Prihodi od turizma u svijetu dostigli su u 2004. novi rekord, 622 milijardi dolara, govore podatci Svjetske turističke organizacije. SAD su sa 74,5 milijardi USD ostvarile najveće prihode u turizmu.

Statistički podatci govore da...

Do sada mi nemamo neke enormne prihode od turizma, ali u svakom slučaju, ti prihodi se postupno povećavaju. Federaciju BiH je u svibnju ove godine posjetilo 34.789 turista, što je 21,1% više u odnosu na isti mjesec prošle godine. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, turisti su prošle godine ostvarili 73.408 noćenja od čega 57,2 % strani turisti.

Grad Mostar kao jedan od najvećih turističkih centara, i jedan od najpoznatijih brandova u BiH turistima nudi raznolike turističke znamenitosti. U Mostaru je do srpnja ove godine odsjelo 9.849 turista, koji su ostvarili 18.878 noćenja, što je gotovo 30% više nego prošle godine u istom

more, planine, povijesne znamenitosti, sve to u jednom aranžmanu.

Ne znate gdje ćete putovati, potražite na Webu

Putnici se odlučuju na putovanje najčešće putem Weba, čak 48% njih su destinaciju odabrali nakon pretrage na Internetu, 20% ih se na putovanje odlučilo na preporuku prijatelja, 10% odabralo je destinaciju zbog posebne ponude vezane za nju, a samo 9% putnika učinilo je to preko klasičnih putničkih agencija. Kod odluke o kupovini „turističkog proizvoda“ promocija jedne zemlje na Internetu itekako je bitna, a to neznanje o tržištu i marketingu u budućnosti u turizmu bi nas moglo dosta koštati (a već nas ionako košta). U ekonomiji pretrpanih tržišta, ultrabrzog marketinga, „medijske gužve“ i informacijskog ludila brandovi su ono glavno i najvažnije što razlikuje proizvode, usluge, organizacije, a isto tako određuje prepoznatljivost pojedinih država i regija.

Branding je marketinški i menadžerski proces koji pojedinom proizvodu, usluzi, organizaciji... daje jedinstveni identitet

Ikea na dobar stil za nisku cijenu, **Apple** nas asocira na inovaciju u svijetu tehnologije. Isto tako ne možemo zamisliti **Francusku** bez vina, Pariza i Eiffelovog tornja, **Italiju** bez mode i Rima, **Švicarsku** bez satova...ili kada je o regijama riječ **Andaluziju** bez bikova, **Bavarsku** bez piva, pa **Champagne** bez svjetski poznate tekućine, itd. Za BiH je jedan od jačih brandova **Mostar**, posebice zbog Starog mosta. Rijetki su turisti u BiH danas koji ne posjete Stari most. Stvaranje branda od država i regija nije lak posao - zahtjeva puno vremena, fleksibilnosti, suradnje, kapitala i vjere svih produkcijskih čimbenika u vlastiti uspjeh i dugoročne koristi. A, Stari most, kao jedan od spomenika kulturne baštine pod UNESCO-vom zaštitom je idealan za stvaranje jednog pozitivnog branda za našu regiju. Pored toga, tu su naša poznata vina; „wild nature“... **Prema istraživanjima Svjetske turističke organizacije „top country brandovi“ u povijesti su bili:** Italija, Egipat, Grčka, Turska, Kina, Indija, Velika Britanija, Francuska, Meksiko, Izrael, danas su to: Italija, Australija, SAD, Francuska, Maldivi, Grčka, Fiji, Tajland, Egipat, Bahami, a nadamo se da će se nekada u budućnosti na listi top country brandova naći i naša država.

Nije dovoljno biti samo ekonomičan, kreativnost je isto na cijeni!

Ekonomija vs. Kreativnost

ANA PERIĆ

Neovisno o tome čime se bavimo u životu, bilo to kaznenim pravom, medicinom ili pak radili u prosvjeti, svi mi u određenim satnicama radnog i slobodnog vremena postajemo ekonomisti.

Ekonomija moja svagdanja!

Jer dok razrađujemo strategiju kako platiti telefonski račun tako da nam ostane dovoljno novca i za onaj račun za vodu, dok razmišljamo o tome je li bolje izići s prijateljima ili provesti večer čitajući knjigu, nismo ni svjesni da je ekonomija čak i ta naša svakodnevna razmišljanja već formirala, izračunala i definirala pojmom, koji u stručnoj literaturi glas i – oportunitetni trošak. Očito, htjeli mi to ili ne ekonomija nam je svima dio svakodnevnice, pa čak i u onim, malim banalnim stvarima koje nam ispunjavu dan. No, nije li ista ta ekonomija poznata po svojem sivilu, formalnosti, po svojim silnim matematičkim i računovodstvenim zakonitostima kojima se čovjek jednostavno mora pokoravati?

Pa ne dovodi li nas to onda do zaključka da se taj isti pokoreni čovjek mora pomiriti sa monotonom i formalnom svakodnevicom? Ili pak još ekstremnije, da

je moderni čovjek ograničen formulama, optimumima i da više nema prostora za slobodnu volju i izražavanje? Ne nužno, jer polako, kako se razvijala ekonomija, tako se s vremenom pojavljivao i izlaz iz te strogosti i uniformiranosti. Moderni ekonomisti su jednostavno počeli već poznate, postojeće elemente interpretirati na neki novi i možda zanimljiviji način i ta je pojava koja je malo po malo otklanjala sivilo ekonomije definirana pojmom – kreativnost. Ona je u svom početku bila prihvaćena tek kao teorijski dio znanosti, da bi za vrlo kratko vrijeme bilo nemoguće zamisliti marketing, koji je grana ekonomije, bez kreativnosti koja je glavna kvaliteta marketinškog stručnjaka.

A gdje je tu kreativnost?

Istraživanja su pokazala da prosječan Europljanin kroz tjedan dana dođe u kontakt sa oko 1500 reklamnih poruka, a godišnje se proizvedu milijuni i milijuni istih i svaka se od tih reklama nastoji i ima za cilj izboriti za vašu pozornost i zadobiti vašu naklonost. Kreativnost ima mnogo različitih strana, ona je individualna, nepredvidiva, skrivena i neobična. Upravo zahvaljujući svojoj individualnosti i neobičnosti pronalazi svoje mjesto u

poslovnom svijetu. Svojom neograničenošću je potakla natjecateljski duh i uzburkala maštu silnih menadžera, stručnjaka, savjetnika... Nove, jedinstvene, zanimljive i inovativne ideje koje su produkt kreativnosti, su postale prijelazna stepenica između razina na hijerarhijskoj ljestvici zaposlenih. Kreativnost je već sada, za vrlo kratko vrijeme uzdrmla svijet ekonomista, počevši od pristupa poslovanju, uređenja radnih prostora, pa sve do konkretizacije novih zamisli. Na jedan svojevrstan način učinila je ekonomsku znanost zanimljivijom, otvorenijom, a ekonomistima je dala slobodu izražaja. Naravno da i danas postoji još uvijek velik broj ekonomista koji u svojim poduzećima i privatnim praksama ne nalaze prostora za promjene, ne otvaraju vrata kreativnosti, jer je ne smatraju potrebnom, u njoj ne vide izvor profita koji je i cilj njihova poslovanja. Ali sve navedene činjenice su dovoljan dokaz i pokazatelj da i kreativnost treba prihvatiti i uklopiti u ekonomsku znanost kao jedan parametar koji bi se borio nad svim već unaprijed danim formulama i zakonitostima, kao parametar koji bi čovjeku dao za pravo iznijeti svoje mišljenje i zaštititi ga od osjećaja programirane jedinice u računalu zvanom ekonomija.

Ujedinjenje svijeta i poistovjećenje s ljudskom srećom, ali i nesrećom

Svijet oko nas bolji, gori ili isti kao prije?

RENATO PEJIĆ,
Medicinski fakultet

U posljednje vrijeme sve se češće čuje kako čitav svijet ide nizbrdo, ravno u provaliju! Kako je svakim danom sve više tragedija, nesreća, prirodnih katastrofa i tko zna kakvih još zala koja kao da čekaju trenutak da iskoče iz sjene i zagorčavaju nam živote. Čitav svijet kao da je neprestano u nekom strahu i iščekivanju neke nove nedaće koja nam je potpuno nepoznata ali se tek treba dogoditi. Jesu li naši strahovi realni?

Je li svijet uistinu mnogo gore mjesto nego što je bio prije nekoliko desetaka godina ili uzrok te neobične psihoze koja trese čitav svijet leži u nečemu drugom?

Odgovor se kako to obično biva vjerojatno nalazi negdje na pola puta između

dvije krajnosti. Istina, današnji svijet ni u kom slučaju nije neko idilično mjesto pod suncem s rijekama od meda i mlijeka. Nije ni mjesto u kojem cvate međuljudsko poštovanje i gdje su svi ljudi jednaki, a kakvog su ga mnogi utopisti sanjali. To pogotovo vrijedi za nekoliko posljednjih godina u kojima je došlo do brojnih ratova i sukoba civilizacija širom svijeta, što uistinu djeluje kao opasna prijetnja svjetskom miru. A opet, nije valjda uistinu u tolikoj mjeri postao čovjek čovjeku vuk da se i brat brata mora bojati?

Nije valjda da je i Bog potpuno digao ruke od nas?

Čak i danas, u XXI. stoljeću, mnogi dijelovi svijeta su toliko nerazvijeni i izolirani da ljudi s jedne strane brda nemaju pojma što je s onima s druge strane. Prema tome, ako se „onima tamo“ dogodi kakva nesreća, ove prve to sigurno neće moći zabrinuti. Mogli bismo reći da su oni blaženi u svom neznanju! Poznaju svoj mali svijet i nisu opterećeni nesrećama koje se događaju oko njih. Međutim, kada jednog dana otkriju one ljude s druge strane brda pred njima će se otvoriti čitav jedan novi svijet koji će ih oplemeniti svojim bogatstvima ali i zastrašiti svojim nedaćama koje su im prije toga bile potpuno nepoznate. Oni će i dalje većinu svog života provoditi u svom „starom“ svijetu ali će biti svjesni i nedaća koje pogađaju i onaj novi svijet pa će svaki put kad se „oni tamo“ osjete ugroženima i oni sami osjećati strah. Taj strah će im možda nekada spasiti živote ali će im također dobar dio života učiniti mučnijim, progutavši ono blaženo neznanje u kojem su dotada živjeli.

Strah od globalizacije

Ako se ova metafora prenese na stvarni svijet, dobit ćemo i dobar dio odgovora

na pitanje koje smo u ovom tekstu postavili. Riječ je o tome da je zbog tehnološkog buma iz druge polovice XX. stoljeća, pogotovo u oblasti komunikacija, svijet postao mnogo manji. Naši bake i djedovi, pogotovo iz seoskih sredina, djetinjstvo su provodili u malim sredinama koje su, naročito u Hercegovini, bile gotovo izolirane od ostatka svijeta. Živjelo se skromno i teško, male stvari su veselile, a čim bi čovjek bio zdrav, sit i pod krovom bio bi i potpuno zadovoljan jer je glavni strah ležao u tome da neke od tih ljudskih potreba ne budu zadovoljene. Drugih strahova ljudi uglavnom nisu imali. Danas pak, ti isti ljudi bivaju bombardirani vijestima o potresima u Japanu, ratovima u Africi, požaru u Peruu itd. mnogi od njih do jučer nisu ni znali da postoji Peru a danas su prisiljeni proživljavati tragedije koje su pogodile taj narod zajedno s njima. Kod takvih ljudi počne se rađati paranoja, neracionalan strah od stvari koje dotičnoj osobi ne predstavljaju realnu prijetnju. Paranoja koja je nastala u toj populaciji proizvela je globalnu psihozu koja danas drži u zubima čitav svijet. Važno je primijetiti da su uz nastanak te psihoze vezane one generacije koje pamte vrijeme potpune informacijske izolacije i koje su nakon toga doživjele šok pretvaranja čitavog svijeta u malo globalno selo, ne veće od onoga „s ove strane brda“. Imajući to u vidu, da se zaključiti da je opisana psihoza u ovom desetljeću na svom vrhuncu, a da će njezin pad uslijediti s odlaskom generacija koje pamte obadrije informacijske ere. Stvar je u tome, da djeca rođena u zadnja dva desetljeća poznaju svijet samo u obliku globalnog sela. Nisu poznavali svijet prije toga, pa prema tome ne mogu ni doživjeti šok kakav su doživjeli njihovi bake i djedovi. Za njih je svijet od početka globalno selo pa će tako njih potresi u Japanu i požari u Peruu pogađati kao što je njihove djedove pogađao urušen krov na susjedovoj kući.

Do vjerojatnog slabljenja te globalne psihoze trebat će pričekati još neko vrijeme, ali ono će gotovo sigurno doći, jer na kraju krajeva, sve to nije ništa drugo nego normalan tijek vremena, a stara izreka mudrih ljudi kaže: vrijeme gradi i vrijeme razgrađuje.

www.bljesak.info

iznad svih

Brucošijada 2006.

i intervju s Draženom
Žerićem – Žerom

JOSIPA ČARAPINA

Tradicionalnu Brucošijadu, u organizaciji Studentskog zbora Sveučilišta u Mostaru, upriličio je koncert Crvene jabuke, a sve se odigralo u diskoteci The Bridge. Grupa Crvena jabuka je trenutno na turneji koja je ujedno i promocija posljednjeg albuma *Oprosti što je ljubavna*. Skupina je nastala 1985. godine, a do danas je više puta prestajala s radom, da bi ponovo i iznova žarili i palili našim estradnim nebom. U vrijeme njihovog pojavljivanja postali su pravi hit i preko noći su njihove pjesme skočile na vrhove top ljestvica, a pjevušili su ih svi. Mi smo prije njihovog nastupa u The Bridgeu imali priliku razgovarati s njihovim frontmanom Draženom Žerićem – Žerom. Doduše, imali smo malih problema dok smo došli do njega. Pošto je imao još nekih obveza tu večer, trebali smo doći kasnije, a čekali smo ga još sat vremena. Ali, isplatilo se! Žera je došao raspoložen i spreman odgovoriti na postavljena pitanja, a evo što nam je rekao:

S: Dobra večer i hvala što ste pristali na ovaj intervju. Mi smo iz studentskog lista SEF koji se izdaje na Ekonomskom fakultetu u Mostaru. Uglavnom evo, vi ste nakon nekog vremena ponovo u Mostaru. Jeste li bili u ovom prostoru već prije ili...

Ž: Nisam bio ovdje...

S: Prvi put ste ovdje...

Ž: Nisam ni znao da ovo postoji.

S: Ova turneja koju sada radite, to je za promociju ovog zadnjeg albuma pod nazivom *Oprosti što je ljubavna*?! Je li to radi zaokruživanja 20 godina rada, a da ujedno predstavlja jubilarni album?

Ž: To je zapravo naš stalni rad. Nije to nekakva turneja, naziva se promotivna turneja, zbog posljednjeg albuma.

S: Obuhvaća li neka određena mjesta, znači, odnosi li se na regiju ex Juge ili...?

Ž: Ma ne, nismo tako organizirani. Više obilazimo ove naše gradove i malo idemo na zapad. Sad recimo imamo Njemačku i tako.

S: Dobro, hvala. A sad me zanima da s obzirom, Vi jeste trebali biti rođeni u

Sarajevu, živite i radite u Sarajevu. Ali rođeni ste ovdje, u Mostaru, što je nama drago. Mislite li da je to neka sudbina ili jednostavno puka slučajnost?

Ž: Ma što to ja znam...

S: Neka posebna sjećanja da Vas vežu za Mostar ili...

Ž: Ja sam bio kao beba od 2 mjeseca tu, poslije sam dolazio kao dijete. Više sam bio sad poslije rata nego što sam bio za rata u Mostaru. Tada nismo svirali nikako, samo na nekoliko gostovanja. Tek smo poslije rata svirali.

S: Vaši omoti, uvijek izazivaju određenu polemiku... Uvijek dižu prašinu.

Ž: Omoti?!

S: Da, omoti...

Ž: Što, uvijek je jabuka...

S: Da, karakterističan znak...

Ž: Žena i jabuka...

S: Prvi omot! Te sada ovaj omot za album *Oprosti što je ljubavna*, donio je povratak antologijske ženske gole stražnjice! Je li to da se zaokruži tih 20 godina rada, da se zaokruži jedna cjelina ili je jednostavno bio takav dogovor?

Ž: Ma nije, to nam je slučajno palo na pamet, znaš, bila je i još gora varijanta, za neke moralne tipove. Ova je varijanta blaža nego prva, prva je bila gora. Prvi je omot bio: gola stražnjica po kojoj se crtalo, karminom, ružom, sada ima gaćice, s oproštenjem.

S: Sada nas zanima, ima li nešto što volite imati uz sebe, nešto što vam donosi sreću, ima li nešto bez čega ne možete na pozornici? Jer, tu su Vaše crvene starke...

Ž: A to ste primijetili. Ma ne...

S: Ništa posebno?

Ž: Ništa posebno!

S: Vama osobno, najdraža pjesma? Vaša!

Ž: Ma ne znam ja to, ne mogu ja to tako doživljavati.

S: Sve su Vam drage?!

Ž: Pa nije ono, ne možeš izdvojiti neku pretjerano...

S: Uglavnom sve su Vam drage.

Ž: Ma sve su drage.

S: Sad ću biti malo zločesta, zanima

nas to, pušta li se u Sarajevu, u kafiću *Broj jedan*, Crvena jabuka? (kafić koji vodi Žera)

Ž: Pa ne znam ja to, to je radilo u ratu, ne radi to više. Mislim radi kafić, ali nema veze sa mnom. Pa nije ono, jedino ako baš neko društvo naruči. Uglavnom ti je ono tipa: Oliver, Dalmacija, ono po ćeifu.

S: Kako tko izabere. Dobro. Sada, s obzirom da je vaša prva velika turneja obuhvaćala 180 koncerata i s obzirom na ovu sada turneju, možete napraviti neku paralelu, s obzirom na tadašnje godine, na tadašnje albume, na pjesme, i na tadašnje vrijeme, na iskustvo koje ste tada imali i na sve ovo sada.

Ž: U, tad' smo djeca bili, tad' je bilo lakše putovati. Sada to više nije interesantno. Sada ovaj kombi nije interesantan više. Sad ti je napornije, zato, što jedan dan prijeđeš relacije: Mostar-Pосуše. Onda, imaš petak recimo, negdje Dalmaciju, pa ideš sutra dan u Sloveniju, znaš. Malo su te relacije čudne danas. Prijedeš dnevno po tisuću i nešto kilometara. Prije se išlo maksimalno 200 km dnevno, tako da je to bilo lakše... A ovako u 3 dana prijeđeš kao netko za godinu dana.

J: Tako da vam je to bilo lakše i za izdržati i za prijeći. Što to znači, da više i nema baš velikog užitka u svemu tome?

Ž: Pa nije, ovaj kombi (*upire prstom u kombi i maše glavom otpuhujući*)! Užitek je jedino ovo što imaš na koncertu, a to ostalo, to je...

S: Evo nismo ulazili još unutra ali čuli smo da je unutra jako puno ljudi, da je krcato. Očekujete li nešto posebno večeras?

Ž: Pa to je brucošijada, nije to zbog nas. Ja kada sam bio brucoš, ja sam išao na sve živo. Meni je drago da ima toliko ljudi. Uglavnom, mi ćemo dati sve od sebe! (Žera je završio Ekonomiju).

S: Još neka poruka našim čitateljima?

Ž: Neka se čuvaju i paze i neka ne vjeruju budalama ništa!

S: Hvala Vam velika! Doviđenja!

Ž: Ništa.

Obavijest

od 1.10.2006. god. poslujemo
na adresi Blajburških žrtava bb.
Tel. 036/449-150

Agencija Ipon Security
Ipon Office d.o.o.

SVIM SUDENTIMA UZ PREDOČENJE INDEXA ODOBRAVAMO POPUST DO 10%

www.williams-kladionica.ba

WILLIAMS
sportska kladionica

NAJOPŠIRNIJE STATISTIKE, RAZGOVORI, INTERVJUI, PROGNOZE

NAJOPŠIRNIJE STATISTIKE, RAZGOVORI, INTERVJUI, PROGNOZE

**KLADITE SE
NA SIGURNO**

SVAKOG PONEDELJKA

Samo u poslovnicama Williams kladionice

www.williams-kladionica.ba

Mislite da je surfanje Internetom sigurno? Pa, i ne baš.

Hakerske tajne

IGOR BRADARA

Bilo da ste toga svjesni li ne, kada se od kuće ili s posla povežete na Internet, vrlo ste ranjivi. U stvari, kada se povežete na Internet, postajete (voljno ili prisilno) član zajednice korisnika jednog ogromnog sustava – sustava koji nadilazi značaj pojedinca i u kome vrijeme i prostor gotovo ništa ne znače. Povezanost Interneta dovodi sve sudionike u blizak kontakt. Vaš prvi susjed tako može biti zlonamjerni haker iz neke daleke zemlje ili nadareni klinac iz susjedstva koji pretražuje vaš sustav iz čiste radoznalosti.

Kao i u svakoj drugoj zajednici, ni ovdje nisu svi njeni članovi ugledni. Više ne možete otvoriti novine a da vas svakodnevno ne zasipaju skandalima ili aferama iz inače mirnog dijela društva. Isto je i u kibernetskoj zajednici na Internetu. U širom svijeta povezanoj mreži, gdje je gas uvijek „do daske“ događaji iz „crne kronike“ smjenjuju se velikom brzinom. Najtužnije je to što se u mrežnoj zajednici nalaze i jako bistrre osobe koje svoj izuzetan talent i slobodno vrijeme radije koriste za činjenje zla nego za dobrobit drugih.

Ne treba istraživati povijest Interneta da biste uočili nevjerovatan „napredak“ u zlouporabi računala. Vjerujem, u stvari, da brzina kojom se ranjive točke otkrivaju i zloupotrebljavaju daleko nadilazi

brzinu rasta snage računala prema Mooreovom zakonu. Možda bi i korisnici Interneta koji brinu o sigurnosti sustava trebali formirati vlastiti zakon: „Napadači na Internetu odmah će otkriti i zloupotrijebiti svaku ranjivu točku.

Što je ciljni sustav primamljiviji, napad će se brže dogoditi.“ Nažalost, korisnici Interneta uglavnom ne misle da su upravo oni zanimljivi ciljevi, što nije točno.

U to se može uvjeriti svatko tko na kućnom računalu instalira zaštitnu barijeru. Mnogo ću lakše izbrojiti zemlje iz kojih se ne pokušavaju povezati s mojim računalom nego one iz kojih to čine. Svakoga dana, barem desetak osoba pokušava uspostaviti komunikaciju s mojim računalom, služeći se nekom dobro poznatom trojanskom aplikacijom i sličnim softverom. Zašto ti ljudi, dan za danom, pokušavaju upasti u moj sustav? Odgovor je jednostavan – zato što često uspijevaju pronaći ranjivo računalo koji će zatim zloupotrijebiti. Hakerisanjem i zloupotrebom tuđih sustava nekada se bavio relativno mali broj dobro potkovanih stručnjaka.

Danas, postoje alatke tipa „pokaži i pritisni“, „učitaj i pokreni“, „prevedi i izvrši“, koje u rukama zlonamjernih postaju ubojito oružje.

Nije proteklo mnogo vremena od tre-

nutka kada smo shvatili da su skeniranje signalom ping i SYN poplave osnovne metode za uskraćivanje usluga. Ubrzo je uskraćivanje usluga napredovalo toliko da se napad počeo izvoditi distribuirano, posredstvom „nedužnih“ UNIX računala. Ova tehnika je smjesta prenesena na drugu platformu, koja se mogla još lakše zloupotrijebiti – na Windows, u kojem rade tisuće korisnika povezanih kabelski ili preko digitalne pretplatničke linije (DSL). Dobar primjer ubrzanog razvoja zloupotrebe jest tehnologija programskog „crva“, pomoću koje se trojanski programi rasprostiru mrežom bez posredovanja korisnika. Ako se prisjetimo od kraja 2000. do sredine 2001, suočili smo se sa crvima Bymer, Linux Ramen, Lion, SADMIND, Leave i Code Red. Crv Code Red vjerojatno je dosad nanio najveću štetu – procjenjuje se da direktna šteta, uvećana za troškove čišćenja sustava, prelazi nekoliko milijardi dolara. Ovakvo „hakerisanje pomoću automatskog pilota“ višestruko uvećava moć napadača i istovremeno mu štedi vrijeme, pa su šanse za uspjeh napada mnogo veće. Bez obzira na različite tehnike kojima se služe današnji virusi, svima je zajedničko sljedeće: ako osigurate ranjive točke koje oni zloupotrebljavaju, neće vam moći nanijeti nikakvu štetu.

Blog je relativno nov pojam u svijetu Interneta, koje vam može omogućiti da vlastite tekstove predstavite velikom auditoriju a da ne znate programirati ili dizajnirati web stranice, a ujedno je vrlo jednostavan.

Što je blog?

Blog je skraćenica termina „web log“. Prvi je taj termin koristio Jorn Barger, autor internetskih stranica *Robot Wisdom*, 1997. Kako vam to vjerojatno i dalje ne govori previše, blog je, u slobodnoj interpretaciji, online dnevnik „običnog“ korisnika Interneta namijenjen široj populaciji. Blog je zapravo *web site* s nekoliko karakterističnih obilježja. Blogom autor, ili manja skupina autora, posjetiteljima, više ili manje redovito, prenosi kombinaciju javnosti dostupnih informacija, vlastitih razmišljanja i stavova. Blogovi također uglavnom sadrže linkove na druge blogove i linkove na stranice ili članke koje autori blogova smatraju bitnima ili zanimljivima.

Koje vrste tema možete pisati na blogu?

Ako se prepuni dojmova vraćate s fakulteta gdje ste upravo taj dan upoznali gomilu novih ljudi, i gdje vas je jedan od profesora nepotrebno gnjavio – napravite blog. Ako previše razmišljate o osobi u koju ste zaljubljeni i ne znate s kime podijeliti misli – napravite blog. Svaki dan ste bijesni na vladajuće političare i želite poručiti svima što rade krivo – napravite i redovito osvježavajte blog i bit će posjećeniji od internetskih stranica Vlade i Ureda Predsjedništva zajedno. Teme kojima se vlasnici blogova bave kreću se u rasponu od politike do izrade mušica za ribolov.

Međutim, bi li se New York Times i Večernji list trebali bojati blogova?

Blogove neki nazivaju početcima „osobnog novinarstva“, no riječ novinarstvo

u kontekstu blogova ne treba shvatiti doslovno, jer na blogovima ćete informaciju pronaći relativno brzo, ali pojam informacije na blogu treba uzeti s rezervom, jer tekstovi na blogovima nisu plod istraživanja i nisu provjereni.

Oni su jednostavno tamo, jer se nekome sviđelo da ih objavi. Na blogove definitivno možete primijeniti frazu „95% sveg sadržaja je nekako mutno“, no skeptici bi rekli da isto možete reći i za tzv. tradicionalne medije. Iako se blogovima konzumenti vijesti trebaju prilaziti sa skepsom, oni im mogu poslužiti kao dopuna ili korektiv izvještajima konvencionalnih medija. Osim brzinom, blogovi se mogu pohvaliti činjenicom da ponekad u središte pažnje javnosti izbacuju bitne teme koje su klasični mediji ignorirali. Prije 4-5 godina većina blogova sastojala se od par rečenica teksta „o sebi“ i nekoliko fotografija kućnih ljubimaca, međutim na Internetu je već 1998. postojalo približno 30,000 blogova, no danas ih prema nekim istraživanjima ima i preko 70 milijuna. Siteovi poput Blogger.com omogućuju besplatno i jednostavno kreiranje vlastitog bloga. Također je zanimljivo da neki od najpopularnijih web logova, bilježe posjećenost od preko 100,000 posjetitelja dnevno. Usporedbe radi, to je više nego što imaju neki hrvatski portali s desetcima zaposlenih.

Najveću eksploziju blogovi su do-

živjeli nakon 11. rujna, kada je nemali dio internetske populacije poželio izraziti vlastito mišljenje o događaju koji je promijenio svijet.

Međutim, zbog često neprovjerenih informacija protkanih subjektivnim komentarima, kakve se objavljuju na blogovima, bilo bi posve naivno osloniti se na blogove kao „najbrži mogući sustav informiranja“, jer je informiranje ipak preteška riječ kad se govori o nečijim osobnim dojmovima. Ipak, povećanjem broja relativno nepouzdanih izvora informacija povećava se i vjerojatnost nalaženja zanimljive vijesti i to s jednom bitnom prednošću - brzinom. Naime, web logovi se po definiciji često osvježavaju, a „izvještaj s lica mjesta“ dodaje posebnu uzbudljivost potencijalno bitnoj vijesti.

Nakon što je Blogger dokazao da postoji blog tržište, niti vodeći svjetski portali nisu propustili priliku uključiti se u trku za novim korisnicima, tako da se sada na Internetu mogu pronaći deseci stranica koje nude usluge besplatnog otvaranja bloga, i redovnog održavanja. Preporučiti se mogu neki domaći blogovski alati kao sto su mojblog.hr, blog.hr te blogger.hr ali i b2evolution.net, bblog.com te mnogi drugi.

Dakle, kreativni ste i imate mnogo toga podijeliti s ostatkom svijeta? Napravite vlastiti blog i uživajte u osobnoj publikaciji.

Relacijske baza podataka

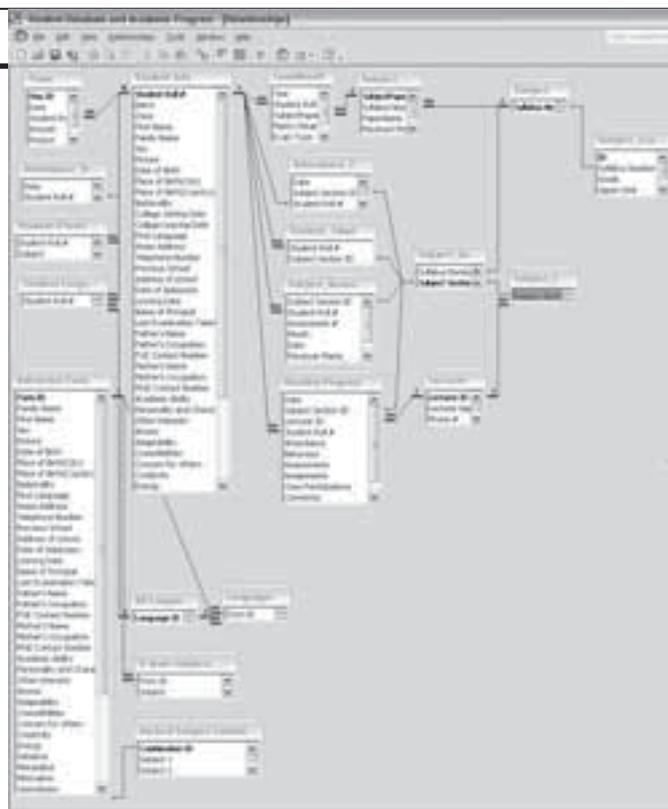
IGOR BRADARA

Relacije baze podataka su nezgodna bića. Neusporedivo se lakše razumiju druge vrste komercijalnog softvera. Programi za obradu teksta zapravo su samo složeniji pisaci strojevi i svakome je odmah jasno da se tipka Backspace znatno lakše koristi od one bočice s bijelim premazom. Način upotrebe programa za tabelarne proračune toliko je sam po sebi jasan da ga razumiju čak i oni koji nisu knjigovođe, a elektronička pošta je dovoljno slična klasičnom poštanskom sustavu da je model svakome razumljiv.

Baze podataka su drugačije. Za druge vrste softvera postoje analogije u svakodnevnom životu. Ponekad, kao u primjeru Windowsove radne površine, analogija je pomalo „nategnuta“, ali uglavnom, analogije su do-

voljno bliske i omogućavaju prelaženje na suštinu. Međutim, relacijske baze podataka su potpuno umjetne tvorevine. One su nalik geometriji: mogu se upotrijebiti za građenje modela stvarnog svijeta, ali ne postoje u njemu. Kad ste posljednji put nalili po čašu vina za sebe i dragu vam osobu i izašli na terasu promatrati kako se geometrija veselo igra pored jezera?

Govorim o bazama podataka, a ne o tabelama. U stvarnom svijetu, tabele ćete naći svuda – od telefonskog imenika, do rječnika. Ali relacijske baze podataka? Nema nijedne. Hmmmm ... Nećete ih vidjeti ni kako se igraju pored jezera. ☺ U biblioteci ćete naći ormare s karticama o autorima, naslovima i temama, što je prilično blizu bazi podataka, ali su to ipak od-

vojeni skupovi podataka koje povezuje samo dobra volja i stručnost lokalnog bibliotekara.

Osnovni pojmovi

Dakle, što je to mitsko biće, poznato pod imenom relacijska baza podataka (engl. relational database)? Ukratko, baza podataka je alatka koja omogućava skladištenje podataka i rad s njima, na učinkovit i djelotvoran način. „Učinkovito i djelotvorno“ znači da su podatci zaštićeni od nenamjernog gubljenja ili oštećenja, da se za tu namjenu ne koristi više resursa (ljudskih ili računalnih) nego što je zaista neophodno i da se podatci mogu učitavati u smislenim oblicima unutar prihvatljivih ograničenja performansi. Da bi se mogla kvalificirati kao relacijska, baza podataka mora realizirati relacijski model, što je način na koji se opisuje određeni aspekt stvarnog svijeta, u skladu s pravilima koje je de-

finirao dr. E. F. Codd kasnih šezdesetih godina.

Teorijski, softver za relacijsku bazu podataka može se napisati „od nule“, ali u praksi ćete uvijek koristiti usluge određenog sustava za upravljanje bazama podataka (engl. database management system, DBMS). DBMS se ponekad naziva relacijski DBMS (RDBMS), ali tehnički gledano, da bi se jedan DBMS kvalificirao kao relacijski, morao bi ispuniti nekih 300 uvjeta, a koliko mi je poznato, nijedan sustav koji postoji na tržištu nije u potpunosti kvalificiran.

Što je to baza podataka?

Terminologija baza podataka gotovo je isto toliko neodređena koliko i izraz „objektno orijentirano programiranje“. Izraz baza podatak koristi se za opisivanje svega, u opsegu od obične grupe podataka, do složenog skupa alatki, kao što je SQL Server, a i svega između.

Mit o slonu iz Grčke

MARIJANA NOVAKOVIĆ

Nakon puno dogovaranja i prepiranja gdje ići, odluka je pala na Grčku. Održali smo brojne sastanke da sve uskladimo i konačno 12. svibnja, u večernjim satima, nas 93 je krenulo za Grčku. U jednom busu smo bili mi ekonomisti, a u drugom „refuza“ kako su se sami prozvali tj. Pravo, Pedagoški, jedna cura s Građevine i jedna s Medicine. I konačno krenusmo. Vodiči su nam bili Splitske, koji su se nakon našeg početnog negodovanja pokazali kao prave legende. Opskrbljivali su nas svim potrebnim informacijama, a i kada se feštalo bili su prvi. Mislim da će mi ovaj članak biti premalo da opišem sve što smo doživjeli, ali pokušat ću sve obuhvatiti.

Prvi koraci u zemlji Grčkoj

U Grčku smo stigli popodne drugog dana i ono što nas je uvelike iznenadilo bila je „opskrbljenost“ grčkih cesta putokazima. Naše prvo odredište bila je Paralija, turistički gradić na Egejskom moru. Kao

što već rekoh, putokaza nigdje na vidiku, i kad smo već pomislili da smo se izgubili jer smo išli nekom uskom seoskom jednotačnom cestom, hotel je izronio niotkud. Vodič nam je objasnio da je upravo to grčki fenomen, pomislite li da ste se izgubili, tek tada ste na pravom putu. U Paraliji, tu prvu večer smo napravili takvu feštu da su nam se i konobari iz hotela morali pridružiti. Tu smo večer probali ouzo i metaksu, tradicionalne grčke rakije. No ujutro su nam odmah objavili posljedice. Naime, razbili smo bubanj, koji je usput rečeno već prije nas bio srušen, al smo ga naravno mi morali platiti. No, što je tu je, platili smo bubanj i krenuli dalje, pardon, jedan je bus krenuo dalje, a jedan je baš u tom trenutku odlučio štrajkati (motor se pokvario). Nekako su vozači uspjeli otkloniti uzrok štrajka i napokon smo krenuli dalje.

Razgledavanje kulturnih spomenika

Naše sljedeće odredište su bili Meteori,

prelijepo stijene neobičnog oblika na čijim vrhovima su izgrađeni manastiri, da bi se štitili od raznih neprijatelja kojih je u to vrijeme bilo mnogo. Ono što je zanimljivo je da su ti manastiri bili nepristupačni, tj. do njih se nije moglo doći drugačije osim improviziranim liftovima, a to su bile mrežaste vreće u kojima su se spuštali jedan po jedan monah. Naravno, danas su izgrađene stepenice do vrha, tako da su te vreće sada samo turistička atrakcija. Tu noć smo noćili u manjem turističkom gradiću Londona, gdje je ravno nastavljeno fešta i ponovno iskušavanje

ouza i metakse.

Treći dan nas je čekalo dosta posla jer smo morali obići Epidaur, čuveni stadion i slavnu Mikenu. Epidaur ja čuveni grčki stadion, specifičan po tome što u središtu stadiona ima mali krug, na kojem kada pjevate ima tako ozvučenje kao da pjevate s mikrofonom. Vodič nam je rekao da je tradicija da svaka grupa mora nešto otpjevati. Počeli smo se nećkati, a kad smo pošli pjevati došli su nas upozoriti da je tradicija

otpjevati jednu pjesmu, a ne održati koncert i kulturno su nas potjerali. Nastavili smo s razgledavanjem muzeja, i zaključili smo da većini kipova nedostaju glave, za što nam je vodič objasnio da je to zasluga Rimljana koji su odsijecali glave kipovima i nosili ih u Rim (svatko različito shvaća pojam suvenira). Nastavili smo put prema Mikeni i još jednom se susreli s fenomenom grčkih puteva, upravo kad smo pomislili da smo se izgubili, stigli smo do Mikene – ostataka drevne kraljevske rezidencije, opasane veličanstvenim ciklopskim zidinama. Stoljećima su je tražili i otkrio ju je tek njemački arheolog Schliemann u 19. st. Posjetili smo i riznicu kralja Atreja, koja je otkrivena mnogo kasnije i to jednom zanimljivom zgodom. Naime jedan je pastir tu čuvao koze i odjednom mu je jedna koza propala kroz otvor na riznici, pa bi se moglo reći da ju je otkrila i koza. Ah da, nisam spomenula nikako do sada da smo se slikali na svim ovim mjestima i to milijun puta.

Boravak u grčkoj prijestolnici

Konačno smo stigli do Atene, mrtvi umorni od silnog vožanja, al bili smo *happy* jer smo znali da tu ostajemo 3 dana i da nema ponovno pakiranja. Tu smo večer glumili elitu i izišli u supernabrijani klub *Mao* u kojem je sama ulaznica 10 eura, a ni piće nije puno manje, al je zato unutra stvarno sređeno, čak je i bazen u klopjen u širi interijer. Prvi dan u Ateni smo razgledavali veličanstveni Olimpijski stadion, a onda smo na glavnom trgu gledali smjenu

počasne straže ispred palače. Popodne smo išli u razgledavanje Akropolisa gdje smo svi ostali zapanjeni i veličinom hrama i tehnologijom izvedbe koju se vodičica toliko trudila dočarati. Nakon obilaska Akropole vodič nam je objavio nemilu vijest: „Nestao je slon!“, javljeno je iz hotela u Paraliji (našeg prvog odredišta). Mi smo se svi blijedogledali jer nitko nije vidio nikakvog slona u tom hotelu, a ne da smo ga, ne daj Bože, odnijeli ili razbili, tako da je do kraja ekskurzije taj slon ostao nerazjašnjena misterija ili vam novonastali grčki mit. Unatoč tom događaju nastavili smo s programom. Tu večer smo išli na tradicionalnu grčku večeru u Plaku, kvart Atene smješten ispod Akropolisa, poznat po uskim uličicama prepunim restorana, kafića, i trgovina. U taverni smo vidjeli tradicionalne grčke plesove i izvedbu trbušnog plesa. Najzanimljiviji dio večeri je bio kada su plesači počeli izvoditi ljude iz publike i zahtijevali od njih da ih oponašaju, što je nekima uspijevalo bolje, a nekima lošije, no svi su jednako nagrađeni burnim pljeskom. Zamislite samo veselja u publici, kad je trbušna plesačica izvela desetak momaka koji su je morali oponašati. Svi smo otišli veseli i ta nam je večer ostala kao jedna od najljepših uspomena iz Grčke. Sljedeći dan smo imali slobodno vrijeme za samostalno razgledavanje Atene ili shopping. Vodič nam je dao par uputa kako se snaći da se ne izgubimo i svi smo uzeli plan grada i kao pravi turisti krenuli u istraživanje grada, koje se usput rečeno za većinu završilo u razgledavanju prodavaonica, kao i uvijek. Taj dan na planu je bilo i obilazak Posejdonovog hrama u Sonionu, koji ujedno glasi kao mjesto najljepšeg zalaska sunca u Ateni. Vodič

nam je ispričivijedao kako je Egejsko more dobilo ime po Egeju, koji se bacio sa stijene, te nas je upozorio da pazimo i da ne bi volio da more promijeni ime. Na povratku smo posjetili još i Delphe, poznate i kao Pitijino proročište, gdje se nalazi i tzv. pupak svijeta, koji je Zeus izgradio na mjestu za koje je vjerovao da je centar svijeta.

Idite u Grčku, nećete zažaliti!

Vrijeme nam je proletjelo u hipu i morali smo krenuti kući tužni što već idemo, ali prepuni dojmova koje ćemo još dugo prepričavati. Pa znate što vam je činiti: Idite u Grčku, nećete zažaliti! Ah, da, umalo zaboravih, ako se pitate što je bilo s onim slonom, morat ću vas razočarati, nikada nije razjašnjeno, al' nam je vodič za uspomenu na Grčku kupio slona koji je smješten u uredu Studentskog zbora na našem fakultetu, pa koga zanima, slobodno ga može doći pogledati...

Studentski zbor Ekonomskog fakulteta se ovom prigodom zahvaljuje donatorima apsolvantskog putovanja, sljedećim poduzećima:

- **UniCredit Zagrebačka banka d.d. Mostar**
- **ALUMINIJ d.d. Mostar**
- **HT Mostar**
- **EURO Leasing Mostar**
- **BOMA Široki Brijeg**
- **Raiffeisen Bank d.d.**
- **MANDARIJA Mostar**

Bilo je situacija kada jedna osoba iz tima kaže: „Ja ne mogu više!“, i ode u sobu spavati ostavivši na cjedilu ovih dvoje

JOSIPA ČARAPINA

Ovo je nastavak započetog! U prošlom broju upoznale smo vas s BH Case Challengom. U ovom ću vas ja upoznati s BALKAN CASE CHALLENGOM. O čemu se radi?!

Putovanje u Beč

Nakon završenog BHCC, pobjednici iz 4 kategorije nastavljaju natjecanje na regionalnoj razini. Natjecanje se održalo u Beču, u razdoblju od 28. svibnja do 2. lipnja 2006. god. Organizirao ga je WUS (World University Service) Austria. Već se 5 godina BCC organizira u Sarajevu (od 2001.), a ovo je prva godina da se održava u Austriji. Sudjelovali su studenti iz 11 zemalja, s područja regije South-Eastern Europe (SEE). Kao što sam već navela, natjecanja su podijeljena u 4 kategorije: BIZ, LAW, ICT i MUN, a nama je najzanimljivije, naravno BIZ-ovo! Vrijeme od BHCC-a, koji je održan u ožujku ove godine, do BCC-a koji je počeo krajem svibnja, prošlo je jako brzo i trebalo se pripremiti za put. Naš koordinator Haris Hadrović, obavio je sve potrebno i 27.

Balkan Case Challenge Finale u Beču

svibnja predvečer smo trebali krenuti na put koji nas je vodio u neponovljivu avanturu. Već sam u startu naišla na probleme; na putu iz Mostara za Sarajevo, u Konjicu su nas zadržali maturanti koji su blokirali put! Kako sam „uknapirala“ vrijeme, to je značilo da ću kasniti! Uvijek meni... No, ipak, čekali su me i put je počeo. Putovali smo mini-busom, nas 16 koji su prošli dalje. Kako je to bilo malo, dobro raspoloženo društvo, put do Beča koji je trajao oko 13 sati, prošao je relativno brzo. Stigli smo oko 10:30 u AIRO TOWER hotel, gdje će se sve odvijati! Stigavši, primili smo potrebni materijal dobrodošlice i susreli se s velikom gužvom studenata iz 11 zemalja. Hotel jest ogroman, ali zamislite rulju od 150 studenata na jednom mjestu. Žamor koji se sastojao od različitih jezika, tonova i priča ispunjavao je cijelo predvorje. Smjestili smo se u sobe, a onda su i *sessioni* počeli.

Rješavanje poslovnih problema stvarnih tvrtki

Za razliku od prošlog puta, *case* smo

dobili već prvu večer, ali i za razliku od prošlog puta ovaj je imao 77 stranica. Na 77 stranica engleskog jezika, dobili smo problem naftne tvrtke OMV iz Austrije. Naime, tvrtka želi proširiti svoje poslovanje na područje sjeveroistočne Europe, bazirajući se na tri zemlje: BiH, Hrvatska i Rumunjska. Ono što oni žele jest: dosegnuti, privući i zadržati visoko kvalitetne i obrazovane ljude iz tih zemalja u svojoj firmi. Tako bi ti ljudi, upoznati sa situacijom i stanjem u svojoj zemlji, bili baš ono što treba kompanija da bi postala popularna i u toj konkretnoj zemlji. Mi smo trebali naći način kako privući, imati pristup tim ljudima i kako ih zadržati u firmi. Ono što je OMV tražio su visoki potencijali, mladi profesionalci i uspješni studenti. To znači, OMV je spreman uložiti dosta u obrazovanje i specijalizaciju tih potencijala, ali želi rezultate! Ono što je za OMV bila prednost jest činjenica da su ljudi iz ciljanih zemalja bili tu, i mogli su iz prve ruke vidjeti i saznati činjenično stanje!

Timski rad s kolegicom iz Austrije i kolegom iz Moldavije

Kako su nas podijelili u skupine, ja sam u grupi imala djevojku iz Austrije i dečka iz Moldavije. Imala sam problema dok sam ih našla među ostalima, jer nisu bili tu kada smo mi stigli. Pa sam hodala od jednog do drugog čovjeka sa žutom akreditacijom (koja je bila BIZ-ovo obilježje) i tražila sam oznaku „B2“. Ja sam na kraju bila zadovoljna svojim timom, koji je jako dobro funkcionirao. Podijelili smo poslove, a onda o svemu raspravljali zajedno. Tako da su svi bili upućeni u sve. BCC je dobra prilika da vidite što vi sve možete,

za što ste sve sposobni, gdje su vaše ekstremne točke! Kao i prošli put, bilo je onih koji su dočekali zoru za laptopom i surfajući netom tražili potrebne informacije da upotpune svoje prezentacije. Čak i onih koji su, kada su završili, počeli pjevati i plesati po prostoriji. A svi iz osoblja su uvijek bili dostupni i pri ruci u svakom trenutku, čak su i oni bili budni do zore. Ali je čar sveg baš u tome, kada nakon napornog rada zaključite da ste uspješno odradili svoj posao! Čini da se osjećate ponosnim na sebe. Srijeda, 31. svibnja je bio dan D! Obučeni kao pravi biznismeni bili smo neprepoznatljivi. A do jutros su svi raščupani i s ogromnim podočnjacima okolo hodali neispavani i nervozni. Prezentacije su bile spremne, i polufinale je počelo. Kako je to izgledalo?! Malo dramatično rečeno: bace vas među lavove, pa se snalazite! Dok je finale bilo još gore – plivanje s morskim psima! Žiri je tražio najbolje i imao je pravo to zahtijevati, a na nama je bilo da ispunimo njihova očekivanja. Upravo ono što vas sutra čeka na vašem radnom mjestu. Jer će vaš šef tražiti da sve što ulaže u vas, vi duplo vratite njemu svojim radom i sposobnošću.

Cilj ovog natjecanja je da se iz vas izvuče ono najbolje

Kao prvo, radite u novom okruženju, radite s ljudima koje vidite prvi put u životu i koji imaju različita stajališta i mišljenja. Tako da morate napraviti psihološki profil ljudi s kojima radite, da bi na kraju mogli iskoristiti u skupini njihove prednosti i ublažiti im nedostatke. Imate na raspolaganju sva potrebna sredstva, samo trebate dati svoje kvalitete. Ovo je super prilika da otkrijete svoje granice, kako djelujete

pod pritiskom, kako se snalazite u neočekivanim situacijama, što sve možete... Jer radeći u takvoj atmosferi, gdje su svi *nabrijani* i spremni za rad, izvlači iz vas ono za što niste ni bili svjesni da posjedujete! Nažalost, ne uvijek vaše dobre strane! Bilo je trenutaka kada jedna osoba iz tima kaže: „Ja ne mogu više!“ i ode u sobu spavati ostavivši na cjedilu ovih dvoje. Ili pak situacija kada član tima, koji ionako stalno koči skupinu, baš u zadnji tren promjeni mišljenje i 5 minuta prije prezentacije odluči da će prezentirati neki drugi dio. S ionako lošim engleskim, i svojom nesposobnošću – potkopa skupinu! Stvar je u tome, koliko ćete se vi snaći u svemu tome, hoćete li samo stajati, ili na lijep, suptilan način preuzeti stvar u svoje ruke. Jer žiri ne smije primijetiti neslaganje unutar skupine i da nešto u njoj ne funkcionira, jer sve to nosi određene bodove. Ali bilo je i onih koji su nakon što su saznali da nisu prošli u finale, sjedili za laptopom i pretraživali Yahoo! tražeći podatke za ispravku svojih *caseova* (zapadnjački fanatici)! Ipak, WUS nam je ostavio vremena za sve! Kada se radilo onda se radilo do iznemoglosti. Ali također smo imali vremena za opuštanje i druženje.

Upoznavanje s mladim ljudima, vršnjacima iz drugih zemalja, razmjenjivanje mišljenja i suradnja s njima, otvara vam nove vidike i spoznaje.

Svi ljudi koje sam upoznala (a bilo ih je dosta) nose neka svoja obilježja, karakteristike i shvaćanja. Upoznajete njihovu kulturu i zemlju preko njih. Tako smo Makedonce zapamtili kao veselo i bučno društvo (koliko samo oni mogu popiti!). Stekla sam toliko novih prijatelja s kojima i danas održavam kontakt. A našlo se vremena i za tulumarenje. Ono što nudi noćni život u Beču jest – raznovrstan i su-

per izbor mjesta za izlazak! A uz to imate izbor od 150 ljudi s kojima se možete družiti. Jedino su im cijene „malo“ visoke. Osim City Toura koji je organizator pripremio za nas, mi smo se i sami bacili u istraživačke pohode otkrivajući čari Beča! Iza svakog kuta vas dočeka po jedan Mozart koji poziva da posjetite muzej. Ponekad smo se i švercali u tramvaju. Dobra stvar za našu četvorku je bila ta da smo imali ljude koji su i prije bili u Beču, i koji su znali čitati plan grada, jer su se ljudi masovno gubili po zapetljanim uličicama. Ili bismo promašili stanicu i tako se vozili do kraja grada i natrag. WUS je za nas organizirao Job Fair/Career Day za regiju SEE, u suradnji s austrijskom Burzom. Tu smo imali priliku razgovarati s predstavnicima 30 austrijskih firmi koje su se predstavile sudionicima BCC-a radi eventualnog dogovora za posao. Tako da su u izravan kontakt doveli tvrtke i taj potencijal I I zemalja. A naši životopisi su pohranjeni u njihovu bazu podataka. Imali smo i organiziran posjet Sveučilištu u Beču.

BiH pokupila najviše nagrada

Moramo se pohvaliti i biti ponosni na broj osvojenih nagrada koje je ove godine pokupila BiH! Osvojili smo 6 nagrada (najviše ove godine). Možda je tomu razlog što smo imali prednatjecanje u Sarajevu, ali važno je da smo najbolji! Ujedno, želim se u ime svih sudionika zahvaliti našem koordinatorskom timu koji nas je sve onakve trpio i sigurno odveo i vratio. Za dodatne informacije posjetite njihovu stranicu: www.bcchallenge.org I obavezno kada na faksu vidite plakate, sjednite za računalo i **PRIJAVITE SE!**

Dašak Zapada na našem fakultetu

ANJA STOJKIĆ

OAIESEC-u ste u prošlim brojevima SEF-a saznali sve. Od silne priče o tome čime se bavimo, i meni se zavrtilo u glavi. Napokon je došlo vrijeme da pokažemo da ne samo da znamo pričati, nego znamo i raditi.

Career Days u Mostaru

Career Days je jedan od najznačajnijih projekata naše organizacije. Osmišljen je kao dovodenje u vezu studenata završnih godina i tvrtki, njihovih mogućih budućih poslodavaca. Direktni kontakt je bio ključan. Tvrtkama se pružila mogućnost da u studentima iz različitih obrazovnih struktura prepoznaju svoje potencijalne uposlenike, a studentima da pitaju sve što ih zanima o radu u dotičnima. Ovo je bio prvi projekt takve vrste organiziran od strane mostarskog lokalnog ureda AIESEC-a. Dosad je bio organiziran u Sarajevu 2005. i početkom 2006. godine. Sam projekt je zahtijevao mnogo u svakom pogledu. Mnogo ljudi, mnogo truda, mnogo istraživanja i mnoogo upornosti. Kao i kod svakog projekta, na sastanku

AIESEC-a odabrao se Organizacijski odbor (*Organisation Committee – OC*) za Career Days 2006. Prvotno je bio sačinjen od šest članova, no nakon nekog vremena dva člana su zbog obveza morala odustati. OC tim su naposljetku činile Arijana Miličević (voditeljica OC-ja), Josipa Tolo (članica OC-ja zadužena za studente), Ana Perić i moja malenkost (članice OC-ja zadužene za komunikaciju s tvrtkama). Krajem travnja smo se bacile na posao. Isprva je bilo potrebno saznati što više o samom projektu. Naša voditeljica je stoga prošla brojne konzultacije s kolegama iz Sarajeva, kako bismo upotpunili sliku onoga što želimo postići. Srž projekta sadržana je u bazi podataka studenata završnih godina na Sveučilištu u Mostaru. Ista će na dan održavanja projekta biti uručena svim poduzećima koja budu sudjelovala u ostvarenju. U bazi su navedeni osobni podaci studenata, njihove ocjene, područja interesa, iskustva i osobine. Uz pomoć pretraživača baze, tvrtke mogu profilirati radnika koji im je potreban te stupiti u kontakt s kandidatima za radno mjesto i po vlastitim načelima odabrati uposlenika. Ovaj sustav je

razvijen s ciljem zbližavanja mladih s njihovim budućim poslodavcima. No, baza je samo jedna od izvrsnih prilika koje projekt pruža za obje strane, i tvrtke, i studente. Naime, sajmom tvrtki osigurana je izravna komunikacija kroz koju iz prve ruke možete saznati koje kvalifikacije trebate imati da biste bili uposlenik neke od najboljih tvrtki u državi. Uz razna previranja, odabran je i datum – od 31. svibnja do 2. lipnja.

Rad sa strankama

Nakon teorijskog dijela, otpočelo je prikupljanje kontakata tvrtki te pozivanje istih na suradnju. Ne možete ni zamisliti kako je zabavno bilo razgovarati s privatnicima iz manjih mjesta zapadne Hercegovine, pokušavajući im objasniti tko ste i što želite. „Šta ti, mala, meni ispriča?!“, nerijetko se čulo s druge strane slušalice. Tada uvidjesmo grešnicu broj jedan – nismo vršile selekciju tvrtki. Naivno smo kontaktirale sva poduzeća po redu, bez obzira na obujam poslovanja. Nakon restrukturiranja kontaktne liste, na vrh su došla zvučna imena. Anino „Naime, o čemu se radi...“, čulo se u uredu više desetaka, ako ne i stotinu, puta dnevno. Stvari su se počele zahuktavati, naša „mašinerija“ je proradila. U duhu našeg naroda, počele smo tražiti i razne veze i vezice, s ciljem da dopremo do važnih ljudi na vodećim mjestima velikih tvrtki. Čujte, u životu se morate hrvati da biste uspjeli. Bez lažne skromnosti, mogu reći, da mi jesmo. I hrvale se, ali i uspjele.

Sponzori Career Days

Kao i uvijek, dobili smo potporu dekana Ekonomskog fakulteta i Studentskog zbora. Bilo je od iznimne važnosti da ti

ljudi uvide veličinu i značaj održavanja ovakvog projekta na našem sveučilištu. Malo – pomalo, vrata velikih tvrtki su se počela otvarati. U početku nailazimo na potporu Coca-Cole HBC, koja pristaje biti generalni sponzor. Ova multinacionalna kompanija, jedna od najvećih u svijetu, odavno je shvatila značaj ulaganja u mlade snage, uz pomoć kojih gradi svoje poslovno carstvo. Ubrzo su se listi sudionica pridružio HT Eronet, davatelj usluga mobilne komunikacije, nama svima dobro poznat po kvaliteti i pristupačnosti usluga za preko 270.000 svojih korisnika. Kroz koji dan, na listi sudionica se našla i UniCredit Zagrebačka banka, najpoznatija financijska institucija u BiH i dobitnica brojnih međunarodnih priznanja na području bankarstva. Pristankom na suradnju, ova dva zvučna imena postala su zlatnim sponzorima projekta.

Vlasnik i djelatnici Alfa Therma oduševili su nas svojim zanimanjem za praktično obrazovanje i stipendiranje studenata, a mi smo njih oduševili prijedlogom za sudjelovanje na jedinstvenom projektu na ovom području. Listi sudionica pridružili su se i Aluminij, IT Computers, ProCredit Bank, Grafotisak, Zavod za zapošljavanje i Basic Company. Dok se dio tima bavio tvrtkama, ostatak je radio na prikupljanju podataka o studentima, koji će sačinjavati bazu podataka. Moram priznati da smo u početku nailazili na mnogo sumnjičavih studenata koji i nisu shvaćali što im Career Days donosi. Stoga su postavljani informacijski pultovi po kampusu, a kolege AIESEC-ovci su na predavanjima objašnjavali studentima što oni mogu dobiti od sudjelovanja. Kako se dan održavanja projekta primicao, tražio se formular više. Nakon obrade podataka, u bazu je uneseno više od stotinu studenata. Trka oko organizacije sve nas je odvela od standardnih obveza vezanih za fakultet, pa smo, uz dogovore s profesorima, po potpise dolazili naknadno. I na tome im se zahvaljujemo. Kako se datum održavanja bližio, mi smo sve više letjele k'o muhe bez glave, u strahu da nešto ne zaboravimo. Kolege iz AIESEC-a su lijepili plakate svuda po gradu. Plakati su bili fantastični! Ogromni, narančasti i nasmijani, u duhu AIESEC-a.

Svaki dan se planirao do u sitne detalje, ured je bio oblijepljen flip-chartovima, krcat plakatima i *promo* materijalima, a na zidu je visio natpis - Bez panike! Vraga bez panike, treba nazvati domara, urediti dvoranu, skontati kako objesiti ceradu a da se ne sruši usred nečijeg govora, otići po majice i olovke, odraditi završni dogovor za domjenak, oprati kosu, ispeglati haljinu za ujutro. Moramo se skockati, ipak smo mi ženskice. Da nije „ljudi iz ureda“, raštrkale bismo se na sve strane. Oni su najbolje kolege na svijetu. Sad će misliti da mi nešto treba, čim ih ovoliko hvalim.

Dan D!

Dođe i taj dan. Rano ustajanje, spremanje, daj šminku, daj košuljicu, hlačice i finu torbu. U autu zovi kolegicu, da nije prespavala alarm mobitela. Sreća nema policije ovako rano, šesnaest bi mi kazni naplatili. U dvorani divota, sve na svom mjestu, predvorje očišćeno i sređeno, fascikle raspoređene, još samo da odaziv studenata bude dobar. Tehnikalije rade, hvala Bogu na susretljivim asistentima.

Dolaze i prvi predstavnici tvrtki, smještamo ih na njihova mjesta. Studenti se skupljaju u nemalom broju, sve već počinje nalikovati nekom znakovitom događaju, što i jest. Nakon pozdrava prorektora

i prodekana, predstavnici tvrtki studente su uveli u poslovni svijet današnjice. Nakon predavanja, uslijedio je bogati domjenak gdje se uz šampanjac nazdravilo ostvarenju našeg prvog velikog projekta, ujedno i najboljeg projekta AIESEC-a u BiH. Drugi i treći dan bili su rezervirani za sajam tvrtki. Predvorje amfiteatra Sveučilišta bilo je puno znatizeljnika koje su zanimali uvjeti upošljavanja u nekim od najjačih poduzeća u državi. Moram priznati da ih je ipak najviše bilo kad su se izvlačile nagrade naših sponzora. Studenti smo, ne? Drugog lipnja, oko 15 sati zatvorena su vrata prvog Career Days-a održanog u Mostaru, uz nadu da će idući biti još bolji.

Poruka na kraju

Nastojimo održati kontakt s tvrtkama sudionicama te na taj način dobiti uvid u produktivnost projekta koja bi se ogledala zapošljavanjem što većeg broja studenata putem baze podataka. I o tome ćemo vas u SEF-u redovno izvještavati. Kao dio organizacijskog tima, uvjerila sam se u zahtjevnost projekta. Bez predanog rada, ne bismo postigli ni djelić ostvarenog uspjeha. Želite li i vi sudjelovati u ostvarenju značajnih studentskih projekata, učlanite se u AIESEC. Vjerujte mi na riječ, nećete se pokajati.

Ljetna škola u Budvi

JOSIPA ČARAPINA
MARIJANA NOVAKOVIĆ
MARINA ZOVKO

International Summer University South Eastern Europe 21. kolovoza - 8. rujna 2006. Budva/Crna Gora - prva asocijacija: ljeto, more, plaža i opuštanje! A sada prava istina: UČENJE!, obratite pažnju, u nazivu stoji i *Summer School*. U redu, više smo se provodili nego učili, ali ipak smo morali i učiti.

Kako je sve počelo

Na faksu su bili izloženi plakati, pa smo otišli na njihovu stranicu vidjeti o čemu se radi. Program se sastojao od tečajeva: *Cross Cultural Management; European Integration; Economic and Business Environment in South Eastern Europe; International Business and Trade; International Marketing and Management*. Pošto nam se učinilo jako zanimljivim, odlučili smo se prijaviti. Na kraju je u Budvu išlo nas 4 iz Mostara i 6 iz Sarajeva, koji smo predstavljali BiH. Iako nam je sve to izgledalo jako zanimljivo, bojali smo se kako će sve izgledati, te što se to od nas tamo očekuje. Ipak, mi smo prvi studenti s našega

faksa koji idu na ovakvu ljetnu školu. Jedino što smo znali jest da trebamo doći pripremljeni s prezentacijama naše zemlje i fakulteta, i da nas tamo čeka učenje, no to smo najmanje ozbiljno shvatili.

Opskrbljeni potrebnim materijalom za našu kulturnu večer (u nastavku slijedi objašnjenje), krenuli smo u susret nepoznatom. Put smo preživjeli zahvaljujući mnogim dogodovštinama koje smo doživjeli s vozačima. U Budvi nas je dočekalo prelijepo vrijeme. Taksist kojeg smo unajmili je ostao zaprepašten količinom stvari koje nosimo, te je upitao namjeravamo li se udavati tu.

Jedna od zanimljivijih radionica je bila "Učinite da jaje leti"

Hotel u kojem smo bili smješteni bio je na savršenoj lokaciji. Odmah ispred je Stari grad, kulturno središte Budve. Kako je cijeli projekt zamišljen kao integracija regije jugoistočne Europe, tako smo i u sobama bili raspoređeni sa studentima iz drugih zemalja. Na ceremoniji otvaranja, naša koordinatorka nas je upoznala s detaljima. Predavanja koja smo imali svaki tjedan, trajala su od jutarnjih do poslijepodnevni sati. Obuhvaćala su sve tečajeve iz planiranog programa. Čak smo prvi tjedan imali u popodnevni satima tečaj njemačkog jezika koji smo slušali s Crnogorcima. Profesorica nam se jako svidjela, tako da smo uvijek s nestrpljenjem čekali sljedeći sat. A možete zamisliti koliko se može njemačkog naučiti u tjedan dana, pa se može reći da je tu bilo svega samo ne učenja njemačkog... Predavači su nam bili profesori iz svih ze-

malja sudionica: Albanija, Austrija, BiH, Crna Gora i Kosovo.

Predavanja su obuhvaćala i radionice u kojima smo radili s ljudima iz drugih zemalja. Jedna od zanimljivijih radionica je bila "Učinite da jaje leti". Zadatak je bio napraviti papirni stroj za letenje u kojemu će biti svježe jaje. Možete zamisliti kakvih je tu sve ideja bilo. Cilj je bio da jaje ostane cijelo i da se leteći stroj što dulje zadrži u zraku. Na kraju nismo imali pobjednika jer su sve ideje bile podjednako dobre.

Iako smo od ranije bili upoznati s činjenicom da certifikat o pohađanju ove škole nećemo dobiti ako ne položimo test, nismo to uzimali tako ozbiljno. Sve do trenutka kada su nam rekli da ako ne položimo ispit u Budvi, imati ćemo popravni na svom sveučilištu po povratku. Jer ovaj certifikat će biti priznat svim studentima koji su upisani po Bolonjskom procesu. Vrijednovat će se po sustavu ECTS-a (*European Credit Transfer System*).

Knjiga se ponekad našla i na plaži, više dekorativno, ali ipak za svaki slučaj, ako slučajno nekomu dođe volja za učenjem (za čudo nismo imali takvih slučajeva). Ispočetka nismo ni pomišljali na učenje, ali kad je došao zadnji tjedan i kad smo shvatili da je vrag odnio šalu, i da Austrijanci već odavno uče i mi smo se intenzivno prihvatili knjige zadnjih dana. Tih su se dana i odlasci na plažu drastično prorijedili. Često smo se našli na hodnicima, s razbacanim papirima, učeći zajedno; nas 15-ak. A naš «profesor» Christopher (dečko iz Austrije) nas je vodio kroz cijelu materiju. Čovjek nikad ne bi rekao, da jednom čovjeku (Christopher) može

stati onoliko informacija u glavu, čovjek zna deset puta više nego je bilo potrebno za test. To vam je kad netko do kraja iskoristi svoje kapacitete u mozgu. Na kraju smo ipak svi položili test, neki manje, neki više uspješno. Tako da je sav taj trud i učenje urodilo plodom. Test je bio *multiple choices questions*, tj. imali smo pitanja s 4 ponuđena odgovora, i točni mogu biti jedan, dva, tri, ili sva četiri. A kada radite test svi su vam odgovori slični i s mukom se odlučite za jedan, dva ili tri odgovora. A kad dodate tomu da je još sve na engleskom...onda možete pretpostaviti naših dilema.

Dosta o učenju, da ne mislite da smo samo učili. Imali smo mi opet sasvim dovoljno vremena obići sve plaže, da se uvjerimo kakav je noćni život i možemo vam reći da je ludnica.

Noćni život u Budvi

Noćni život u Budvi je baš onakav kakvim su nam ga opisivali-izvanredan! Cijelom obalom prostire se korzo koji je prepun kafića, prodavaonica, suvenirnica, pa imate potpun izbor mjesta koja vama odgovaraju. A sve vrvi od ljudi, turisti dolaze iz svih krajeva svijeta. Glavno je samo izići na ulicu, i odmah iz obližnjih kafića imate pozive da uđete unutra. Naime, DJ-ejevi dozivaju ljude s ulice, npr. djevojka u crnoj majici, plavuša, ili dvije crнке, imate besplatno piće... Jedini problem nakon tih izlazaka je bilo buđenje na predavanju u 9, a doručak je bio luksuz od pola sata koji si nismo mogli priuštiti.

Ekipa na seminaru je bila super. Najviše smo bili s Crnogorcima, ali smo na kraju uspjeli razdrmati i uštogljene Austrijance, koji su na partijama na kraju postali luđi od nas. Svaku treću večer smo imali tzv. nacionalne večeri gdje se svaka zemlja predstavljala sa svojim tradicionalnim jelima i pićima, te glazbom i osta-

lim, pa tako, dok smo iskušali sva vina i rakije....fešta se odvušla dugo u noć. Ali ujutro smo imali tehničkih problema s ustajanjem.

Plaže u Budvi su fantastične. Sitni pijesak, kristalno bistra voda, i super glazba, koja se čuje iz obližnjih kafića. Jedno smo vrijeme plivali bliže obali jer se tu pojavio morski pas. Samo neki hrabri (čitaj: ljudi) su se otisnuli u dublje dijelove. No ipak su ga uhvatili i bili smo opet sigurni.

Posjetili smo Sveti Stefan, mjesto koje morate vidjeti ako dođete u Budvu. Nekada otok, sada povezan s kopnom mostom, čini jedno naselje. Danas je cijelo naselje (cijeli otok) hotel. Prava mala avantura dok se šćete uskim, kamenim uličicama, koje izgledaju kao labirint. Mi smo se čak uspjeli izgubiti, počelo ja kao šala, „idemo mi ovim putem“, a na kraju smo morali zvati da dođu po nas jer nismo znali doći do izlaza. A plaža na Sv. Stefanu je nešto sto se rijetko kad vidi.

Imali smo organiziran posjet Kotoru i Herceg Novom. Te subote kiša nam je pokvarila provod. Našu pjesmu i ples na brodu, kojim smo putovali, prekinuo je prolom oblaka. Tako smo svi stisnuti jedni uz druge, pokriveni ručnicima, sjedili ispod oskudne nadstrešnice brod i kisluli kao miševi.

I, naravno na kraju, sve što je lijepo, brzo se završi. Došao je i taj dan – dan povratka kući. Svi smo bili sretni što se vraćamo svojim, ali ujedno i tužni, jer smo 3 tjedna proveli zajedno, kao jedna obitelj. Ujutro je održana svečana dodjela certifikata, 58 studenata je primilo certifikat, i zatim je uslijedilo slikanje, a onda – rastanak i povratak kući prepuni dojmova.

West Hercegovina Fest

www.whfest.com

West Hercegovina Fest je festival koji nastoji potaknuti mlade kreativce i autore na stvaranje, te prezentirajući svoja djela potiču i druge da to čine. Organizatori pritom samo osiguravaju infrastrukturu, dok program uglavnom oblikuju i upotpunjavaju upravo mladi kreativci svojim radovima. Na taj se način ne stavljaju navodnici na oblik i vrstu medija nego na stvaralaštvo samo po sebi, zbog čega i organizatori festivala naglašavaju da ovo nije ni filmski ni glazbeni, a ni festival književnosti, već festival stvaralaštva.

Kratka povijest WHF-a

Trud uložen u popularizaciju umjetnosti na ovim prostorima, očigledno je urodio plodom, što je vidljivo iz broja prijava koje iz godine u godinu rastu.

Osnovna zadaća festivala je osigurati da svaki oblik kreativnosti stupi u komunikaciju s publikom i izazove, nadamo se, pozitivnu povratnu reakciju. Festival je nastao iz potrebe da poveže i potakne ljude iz svih dijelova regije (i šire) na međusobnu suradnju. Festival gostuje po cijeloj Hercegovini (prve dvije godine održavao se u Širokom Brijegu, treću godinu

u Ljubuškom, četvrtu u Posušju). Ostvarivanjem ideje festivala u „pokretu“, ostvarila bi se komunikacija i suradnja mladih kreativaca iz cijele Hercegovine.

U svoje četiri godine postojanja, festival je zbog prevelike zainteresiranosti mladih autora prerastao u trodnevnu manifestaciju na kojoj je prezentirano više od 100 amaterskih video radova, objavljena su četiri festivalska Fanzina u kojima su objavljeni literarni uradci mladih neafirmiranih autora, te je nastupilo preko 70 mladih glazbenih skupina i pojedinaca s područja cijele zapadne Hercegovine.

Dobitnik nagrade za najbolju kratku priču 2005. godine

Violina, Nino Prlić

Zvuk violine je te sparne večeri parao vazduh i sapleo se u mojim mislima, jedan cigan svirao je tužnu pjesmu baš tu u restoranu iznad obale gdje sam sjedio promatrajući rijeku. "Zasviraj onu našu" orilo se svako malo iz pijanih grla, čaše su letjele svuda okolo. "Ciganska je tuga pregolema" prolomilo bi se iz promuklog ciginog glasa. Bio je neumoran, svirao je sve do fajrunta. Na kraju spustio se na rijeku sa bocom vina u jednoj i s gitarom u drugoj ruci, primjetivši me rekao je

- "prijatelju, utopi tugu samnom u vinu, poslije će to sve da ode niz rijeku, evo ti pij, odsvirat ću nešto samo za tvoju dušu" bio je neumoran.

- "nemam da ti platim" rekao sam.
- "nije važno"

Violina je zajecala. Počeo je pjevati na ciganskom, melodija je nagonila rijeku da teče brže kao i moju krv, koža se naježila, a grlo je zapeklo, nisam razumio nijednu riječ u pjesmi koju je pjevao, ali duša očigledno jeste. Nisam plakao, ali oči su se kvasile same.

Nije stajao sa pjesmom, bilo je nekako tužno, ali lijepo tužno, valjda je istjeravao tugu iz mene.

Rekao mi je da je pjevao o nekoj ženi, koja je bila jako bolesna i koja je umrla mužu na rukama, pjevao je kako je sa svakim novim dahom bliži njoj.

Otpio je gutljaj vina i rekao

"Imao sam i ja jednom djevojku, bila je lijepa, imala je sjajnu crnu kosu, oči poput ovih gore zvijezda. Smijala se, igrala, pjevala skupa samnom. Volio sam je, volio mnogo"

- "Šta se desilo sa njom" upitao sam.

- "Bolje pitaj šta se desilo samnom" odgovorio mi je nekako sa gorčinom u glasu.

- "Previše sam pio, nisam bio svoj, nisam bio ničiji" uzeo je onu bocu sa vinom i zavitljao je nizvodno.

Šutili smo jedno vrijeme gledajući

rijeku, nisam ga ništa pitao. Nisam ni želio jer sam osjećao tugu u fijuku koji je stvorila bačena boca.

Nakon nekog vremena tako u miru i tišini, čuo se neki veliki pljusak, mislio sam u sebi da se vjerovatno neka riba izbacuje, ali nakon sljedećeg pljuska osjetio sam vodu na sebi. Čak štoviše bio sam sav mokar, da je bilo sunca vjerovatno bi ga ovo veliko biće zaklonilo svojom pojavom, međutim ovako se morao zadovoljiti punim mjesecom.

Neretvanjsko čudovište Bajro, čuo sam priče o njemu ali sam mislio da je to samo obična legenda. Sada je Bajro stajao tu ispred nas, a zvijezde su stvarale odsjaj na njegovom mokrom tijelu.

Bajro se zaderao "Tko je bacio onu bocu", ja sam brže bolje upro prstom u cigu, a on od straha nije mogao podići ni ruku. Konto sam u sebi, ako ovoga rasplačeš svojom violinom pravi si.

- "Ti si dakle bacio bocu, jel sviraču?" dok je to pričao osjetio sam miris alkohola iz njegovog zadaha.

- "Pa, ovaj, jesam" rekao je cigo drhtajući.

- "Dobra neka berba, izbija iz cipela. Haj onu našu" očito Bajro nije baš podnosio alkohol.

Cigo je zasvirao neku tužnu, a Bajro je rekao "De matere ti prešaltaj to". Violina je počela brzo i žestoko, a Bajro je u ritmu počeo mahati repom po vodi, ja sam bio mokar do kože jer je sve prskao po meni.

- "Dobro je odsviro si svoje, sad ću morat da te pojedem, vremenom sam bio blag i pogledaj na šta sada Neretva liči, sve peksinluk, nemaju se đe ljudi okupat"

Bajro je bio prava mostarska raja i volio je Neretvu. Uskoro je od cige ostalo samo par nekih košćica tu na obali. Pogledao me i rekao mi:

- "Svima ispričaj šta si noćas vidio, neka ovo bude upozorenje, cigo je otišao svojoj ženi u raj za cigane ne brini za njega, ali znaj ugledam li ja ikoga da baca nešto u Neretvu najebo je"

- "Normala" promrmaljao sam, a Bajro je polagano uronio u hladnu rijeku...

Osvrt na Mostarsko proljeće 2006.

ANA DŽIDIĆ

Ove godine Dani Matice hrvatske održali su se od 17. travnja do 25. lipnja.

Predsjednik Matice hrvatske Mostar gospodin Josip Muselimović se naporim i predanim radom zaista potrudio da ovogodišnji dani budu još bolji, u čemu je i uspio.

Na ovogodišnjim danima koji su trajali nešto više od dva mjeseca bilo je mnogo toga, zaista za svakog ponešto. Između ostalog tu su bile lutkarske i kazališne predstave za najmlađe generacije, zatim romantični baleti, operete, mjuzikli za starije, na književnim večerima okupljali su se mladi intelektualci i književnici. No ponovo na koncertima dalmatinskih klapa, slavonskih tamburica, prelijepih šan-sona te simfonijskih orkestara, uživali su svi naraštaji.

Bogat program uveličale su i poznate osobe poput Zlatana Stipišića – Gibbonija, Arsena i Matije Dedića, Gabi Novak, Matije Vujice ali i mnogi drugi vrsni umjetnici.

Matica hrvatska je u funkciji već 164 godine, a ogranak matice u Mostaru osnovan je prije 10 godina, dakle 1996. godine

Dani Matice hrvatske održavaju se već 8 godinu i iz godine u godinu su sve bolji i bolji.

Osim Dana Matice hrvatske, ova kulturna organizacija izdaje i svoje časopise.

Prvi koji se počeo izdavati su **Motrišta**, a novi časopis **Suvremena pitanja** je počeo izlaziti 10. svibnja ove godine

Matica hrvatska se bavi još i izdavanjem knjiga, a njenu knjižaru možete naći u ul. K. Tomislava.

Donosimo vam kratak intervju s glumicom Tatjanom Feher koja je ujedno i član Matice hrvatske.

■ **N.: Za početak jedno kratko pitanje, kada ste se počeli baviti glumom?**

T.F.: Glumom se aktivno bavim od 1962. godine kada sam i završila Akademiju za kazališnu umjetnost u Zagrebu.

■ **N.: Podrijetlom ste iz?**

T.F.: Rođena sam Zagrebčanka.

■ **N.: U Mostar dolazite?**

T.F.: Nakon što sam završila akademiju prvo odlazim u Osijek na 3 godine i 1965. godine dolazim u Mostar kako bi, na prijedlog profesora Gavele, usavršila štokavsko narječje i ostala sve do danas.

■ **N.: Koliko ste predstava uradili?**

T.F.: 44 godine neprestano izvodim predstave. Odglumila sam stotinjak uloga, a broj predstava i ne pamtim, mnogo ih je!

■ **N.: Koja vam je predstava/uloga najdraža?**

T.F.: Sve su mi predstave veoma drage ali ako moram izdvojiti onda bi to bile **Noćna gušterica** u kojoj sam glumila Dortu, i **Ljubavi Georga Washingtona** u kojoj sam glumila Martu W.

■ **N.: Član ste Matice hrvatske i od kada?**

T.F.: Da, član sam, ali sam i u nadzornom odboru još od osnutka ogranka Matice hrvatske u Mostaru – 1996. godine.

■ **N.: Vaše mišljenje o Matici Hrvatskoj! Poboljšava li se iz godine u godinu?**

T.F.: Da, naravno! Program je sve bogatiji i kvalitetniji, a pogotovo glazbeni program.

Suradujemo s Hrvatskom, Slovenijom, Crnom Gorom, Austrijom, Švedskom, ostatkom BiH.

■ **N.: Da se možete vratiti u prošlost, u vrijeme mladosti biste li ponovo uradili isto?**

T.F.: Da, ponovo bih bila glumica!

■ **N.: I za kraj zahvaljujemo se što ste izdvojili vremena za nas!**

T.F.: Nema na čemu!

Summer University Alpen-Adria, Trogir, 2006.

ANA ANIĆ I KATICA ŠIMUNOVIĆ

U razdoblju od 20. kolovoza do 9. rujna ove godine u hotelu Medena pokraj Trogira organizirana je ljetna škola. To je bio projekt austrijske organizacije Alpen-Adria koja u posljednjih nekoliko godina okuplja studente iz nekoliko ze-

malja jugoistočne Europe. Po prvi put priliku za sudjelovanje u takvom programu dobili su i studenti s našeg fakulteta. Budući da je to izvanredna prilika za stjecanje novih znanja i nas smo se dvije odlučile prijaviti. Nismo požalile. Naprotiv, bilo je to 20 nezaboravnih i nezamjenjivih dana naših života...

Interaktivno učenje u ljetnoj školi

Svakim danom, osim vikendom, imali smo predavanja od 9 do 12.30h koja su održavali profesori sa sveučilišta iz Beča, Ljubljane, Zagreba, Opatije, Beograda i Sarajeva. Ljetnu školu su pohađali 64 studenta iz sljedećih zemalja: Austrije, Slovenije, Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine. Službeni jezik ljetne škole je bio engleski. Glavna tema je bila *International Human Resource Management*. Izučavali smo slučajeve iz prakse brojnih poznatih poduzeća, tražili rješenja njihovih problema i dobivena rješenja uspoređivali sa stvarnim. Tijekom drugog tjedna programa imali smo tečaj njemačkog jezika koji se održavao u poslijepodnevnom satima, a Austrijanci su učili hrvatski. Zanimljivo je bilo slušati njihove pokušaje da pravilno izgovore slova č,ć,ž,š i lj.

Zabava, druženje i upoznavanje nacionalnih običaja drugih zemalja su neizostavan dio ovog programa

Nakon nekoliko dana „probijanja leda“ sprijateljile smo se sa svima i otkada smo svaki slobodan trenutak provodili skupa. Smijeh, pjesma i ples bili su nam svakodnevnica. Činilo nam se be-

smislenim gubiti vrijeme na spavanje. Svaku večer bismo provodili zajedno na plaži ili bismo se uputili brodom do Trogira...

Prednost ovakvih susreta je sto je na djelotvoran način povezano učenje sa zabavom, korisno sa zanimljivim. Spojiti mlade ljude različitih država, različitih kultura, ali ipak po mnogo čemu slične – istih godina, punih optimizma i neopterećenih politikom, željnih znanja i novih spoznaja, pun je pogodak. Kroz interaktivno učenje i rad u grupama uspješno smo usvojili znanje o menadžmentu ljudskih resursa, što smo pokazali i uspješno položenim testom i osvojenim ECTS bodovima. Na nacionalnim večerima koje smo organizirali u hotelu prvi tjedan mogli smo pobliže upoznati običaje susjednih zemalja. Svaka od tih večeri nas je obogatila dijelom kulture pojedine zemlje: plesali smo bečki valcer, pili slovensku cocktu, upoznali hrvatske alkare... Naravno, svi su bili oduševljeni nasim burekom i sarmom, koji su dobili poseban ukus uz gutljaj naseg hercegovačkog vina.

Ovakve ljetne škole rezultiraju ekonomskim i kulturnim kontaktima i prijateljstvom između studenata. Pomogle su u prošlosti, a sigurno će i u budućnosti doprinijeti boljoj komunikaciji i intenzivnijoj ekonomskoj suradnji zemalja regije Alpe-Adria.

Od srca zahvaljujemo našem fakultetu, koji nas je financijski potpomogao i omogućio nam da budemo dijelom ovakve suradnje. Ovo je bilo nezaboravno iskustvo i pamtit ćemo ga cijeli život.

Svjetsko prvenstvo 2006. u Njemačkoj

ANTE DŽIDIĆ

Još 1930. godine, kada je bilo održano prvo Svjetsko prvenstvo u nogometu, bila je velika čast biti sudionik tog natjecanja. Idejni začetnik najvećeg nogometnog natjecanja je nekadašnji predsjednik FIFA-e, Jules Rimet, po kome se dugi niz godina zvao trofej koji su dobivali pobjednici ovog natjecanja, točnije od 1950. - 1970.

Od prvenstva do prvenstva rasla je kvaliteta natjecanja, a s vremenom i broj natjecatelja. Na pretposljednem Svjetskom prvenstvu broj reprezentacija je narastao na čak 32 reprezentacije, što je vrijedilo i za ovo prvenstvo u Njemačkoj. Službeno otvaranje najveće svjetske smotre kako je mnogi zovu najvažnije

sporedne stvari na svijetu 2006. godine u Njemačkoj održano je 9. lipnja na Olimpijskom stadionu u Berlinu gdje su domaćini pobijedili reprezentaciju Costarice te rasplamsali euforiju domaćih navijača i svih ljubitelja nogometa jer – „igra je počela“. Puni mjesec dana uživali smo u prelijepim nogometnim trenucima, akcijama, golovima i svim čarima koje donosi nogomet. Bilo je vrućih trenutaka i napetost je bila na razini, za razliku od suđenja koje nije za pohvalu. Na samom kraju ovog nogometnog spektakla, u finalu koje je odigrano zlatnom loptom došlo je do sudara dvaju nogometnih velikana Francuske i Italije, gdje je Italija slavila i odnijela kući prestižnu titulu svjetskog nogometnog prvaka te dobila novčanu

nagradu od FIFE u vrijednosti od 19.1 milijun američkih dolara.

Gledajući sa sportskog aspekta svi manje-više znamo detalje, ali postavlja se pitanje kako sve to izgleda s ekonomskog aspekta?

Prije svega treba spomenuti goleme troškove i ulaganja u sportsku i opću strukturu te popratne sadržaje. Gotovo milijardu i pol eura Njemačka je uložila u obnovu, odnosno u izgradnju stadiona.

Ponajveća investicija bio je novi stadion u Münchenu, težak 340 milijuna eura.

Sve zajedno, kad se pribroje i ulaganja u prometnice koje vode prema stadionima, radove na željeznicama i slično, sektor građevine je usisao oko pet milijardi eura, doduše u razdoblju od pet godina. Kako su prošli dosadašnji organizatori sličnih manifestacija? Prvenstvo u Portugalu i Olimpijada u Grčkoj negativni su primjeri koji oslikavaju kako megalomanski spektakli u minus mogu odvesti čitav BDP zemlje, dok je, recimo, Francuskoj organizacija Svjetskog prvenstva donijela porast BDP-a za 0,25 posto.

Prvenstvo u Njemačkoj u brojkama

Turizam je gospodarska grana od koje su Nijemci u okviru Svjetskog prvenstva ponajviše očekivali. Ne samo dok traje groznica, već i godinama poslije. Trebala bi ovo, naime, biti idealna prilika za promociju i popularizaciju zemlje širom svijeta. Samih posjetitelja utakmica bilo je preko oko milijun, a oni su u Njemačkoj trebali ostaviti najmanje milijardu eura.

Dugoročno, imidž zemlje kao domaćina SP-a u nogometu pečat je koji budi pozitivne reakcije, pa će „zemlju nogometa“ još dugo rado posjećivati turisti iz cijelog svijeta. Što se tiče ugostitelja oni su zasigurno trljali ruke, a puno su eura okrenuli razni pubovi širom zemlje u koje su navijači dolazili proslaviti radost ili utopiti bol nakon utakmice. Ukupan prihod njemačkih ugostitelja procjenjuje se na 500 milijuna eura. Trgovci bi trebali biti među top profiterima, osobito maloprodaja, a što se tiče sponzora predviđalo se da će Addidas tijekom i nakon svjetskog prvenstva prodati 15 milijuna lopti i najmanje milijun i pol dresova. Gledajući s aspekta banaka svjetsko prvenstvo nije imalo utjecaj na snažniji obrtaj novca niti dugoročni utjecaj na gospodarstvo. Procjenjuje se pomak za nekih 0,25 postotnih bodova, a tek nešto veći utjecaj na porast BDP-a u očekivan je u sektoru trgovine te u industriji, i to oko 0,33 postotnih bodova. Nezaposlenost u Njemačkoj dostigla je prilično visokih 12 posto prije svjetskog prvenstva, a nade da će SP to promijeniti nisu se ostvarile.

Privremeni posao je uoči prvenstva našlo tek oko 20 tisuća Nijemaca, što je više nego dvostruko manje od očekivanog. Kako su to poslovi koji traju mjesec ili dva, dugoročno gledano kruha za nezaposlene tu baš nije bilo.

Mnoge vodeće svjetske tvrtke su ponosne na to što su uključene u relativno malu i selektiranu obitelj sponzora FIFA-e

Napomenimo i ulaganja u marketing – u reklamne kampanje širom svijeta utrošeno je čak milijardu eura. Svjetsko prvenstvo je najdjelotvornija internacionalna marketinška platforma koja obuhvaća milijune ljudi u preko 200 zemalja širom svijeta. Da bi se mogao prirediti tako važan događaj, potpora komercijalnih udruga koja osiguravaju vitalne usluge i proizvode potpore za cijeli događaj, je ključna. Gotovo svaka firma želi sklopiti dobre poslove tijekom Prvenstva. Pri tom se ne mogu svi reklamirati. Svjetska nogometna asocijacija je postavila oštre kriterije kad je riječ o sponzorima i njihovim sloganima. Mogu se reklamirati samo one tvrtke kojima je to FIFA dopustila, odnosno s kojima ona ima ugovore. Mnoge vodeće svjetske kompanije su ponosne na to što su uključene u relativno malu i selektiranu obitelj sponzora FIFA-e. Međutim nemaju svi iste privilegije. Točnije bilo je 15 sponzora, među kojima su Coca-Cola, Adidas, Emorates, Fujifilm, Hyundai, MasterCard i dr. Oni su morali uplatiti svaki po 45 milijuna Eura kako bi se ekskluzivno mogli re-

klamirati tijekom Svjetskog nogometnog prvenstva. Za svoj novac 15 tvrtki dobiva pravo na korištenje službenih oznaka, izloženost na stadionu i oko njega, uvrštenje u sve službene publikacije FIFA-e i službenu web stranicu, prilike za ugošćavanje gostiju, direktno reklamiranje i prilike za promociju, kao i povlašteni pristup reklamiranju u televizijskom prijenosu nogometnih utakmica.

Nacionalni partneri

Pored njih pravo reklamiranja imale su i pojedini nacionalni partneri tj. tvrtke kao što su Njemačka željeznica, lanac prodavaonica po imenu OBI i sl. One su za reklamu plaćale po 13 milijuna Eura, ali su se mogli reklamirati samo unutar ove zemlje. Sve ove tvrtke nisu plaćale samo radi reklame, već i radi stjecanja imidža i dobrog ugleda. Fascinantnu dozu optimizma dao je nogomet cijelom svijetu, a Njemačka, osim što je u dobrom raspoloženju, više od svih zbraja i novce od cjelokupnog spektakla. Procjene njemačke zarade od Svjetskog prvenstva kreću se od čiste nule do čak 25 milijardi eura. Što se tiče organizatora Svjetskog nogometnog prvenstva u Njemačkoj, objavili su da je ostvarena bruto dobit od oko 135 milijuna eura. Kad se odbiju takse, ukupna zarada za organizatore bit će oko 57 milijuna eura. Tu sumu podijelit će Njemačka nogometna federacija i njemačka Bundesliga. Svjetska nogometna federacija zaradila je oko 40 milijuna eura. Tu se vidi neraskidiva veza nogometa i biznisa.

Svemirska industrija dio je industrije koji s današnjeg stajališta ima vrlo dobru perspektivu. Razvija se zadnjih pedesetak godina, prije svega u SAD i bivšem SSSR-u, a kulminacija je bila putovanje čovjeka na Mjesec. Od tada do danas svemirska tehnologija doživjela je velik napredak. Najprije razvijana radi političkog prestiža i u vojne svrhe, danas ima sasvim drugačiju namjenu. Ovaj članak će ipak govoriti o jednoj drugoj strani svemirske industrije a to je svemirski turizam. Naime, o čemu se zapravo radi?

Ostvarivanje dječaćkih snova

Datum 29. travnja u skoroj budućnosti će sigurno nositi naziv Dan svemirskog turizma. Tog je datuma, 2001. godine na Međunarodnu svemirsku postaju došao prvi svemirski turist. Premda je i danas većini nezamislivo da svemir bude turističko odredište, kalifornijski milijunaš Denis Tito uspio je ostvariti svoj dječaćki san. To ga je koštao 20 milijuna dolara i 6 mjeseci rigoroznih priprema, ali kad si to čovjek može priuštiti svaki se ovako potrošeni dolar isplati. Ipak, nije to bilo zbog daljnjeg učvršćivanja rusko-američke suradnje u svemiru, već iz čisto financijskih razloga. Ruska svemirska agencija došla je u velike financijske probleme i svaki dolar je dobrodošao. Zanimljivo je da je NASA dugo bila protiv njegovog turističkog putovanja, objašnjavajući to Titovom fizičkom nespremnosti i slabim znanjem ruskog jezika, što bi moglo čak i ugroziti sigurnost posade ISS-a, jer je svaki od astronauta na stanici stručnjak za sve, tako da u svim slučajevima može reagirati, bilo da se radi o začepjenom WC-u ili kvaru glavnog računala. Ruska svemirska agencija je pak smatrala svojim pravom odlučivati o tome tko će biti putnik Soyuz, transportne letjelice koja svakih šest mjeseci opskrbljuje ISS, a djeluje i kao brod za spašavanje, te njihov gost tamo. Pristanak ja NASA na kraju dala, ali pod uvjetom da Tito na smije ulaziti u američke dijelove stanice bez pratnje, te njegovom potvrdom da će platiti sve štete učinjene njegovom krivnjom.

Svemirski turizam

Takav stav NASA-e je iznenadio mnoge kao, najblaže rečeno čudan, a dva su glavna razloga za to. Prvi je sam Denis Tito, jer se radi o čovjeku s diplomom iz aeronautike koji je, da ironija bude veća, čak i radio u NASA-i. Drugi razlog je još i ozbiljniji, jer vraća stvari u razdoblje od 1997. do 2001., kada je svemirski turizam postojao samo na papiru.

Hoće li se ostvariti prognoze o profitima svemirskog turizma?

NASA je još 1997. objavila izvješće s prognozom mogućnosti i profitabilnosti svemirskog turizma. Premda se radilo o malom izvještaju, prognoze su bile više nego dobre, predviđanja su govorila o milijardama dolara godišnje. Pedantni Japanci su napravili svoje, opsežnije istraživanje, čiji su rezultati bili još bolji. Brojke su govorile o svemirskom turizmu kao industriji koja će u prvom desetljeću generirati profit od 10 milijardi dolara svake godine, da bi se u sljedećem desetljeću taj profit udvostručio. Još 1985. g. napravljeno je u SAD istraživanje na 1000 ispitanika o tome bi li voljeli provesti godišnji odmor u svemiru. 50% ih je odgovorilo pozitivno iako nije bila navedena cijena putovanja. To je potvrdilo da je ideja o takvom načinu odmora vrlo zanimljiva mnogim ljudima.

Razvijanje svemirskog hotelijerstva

Na temelju istraživanja tvrtke Society Expeditions Inc. iz Seattlea o procjeni tržišta zainteresiranog za usluge svemirskog turizma dobiveni su podatci koji govore da bi komercijalni svemirski letovi od 50 putnika godišnje koštali oko 1 milijun dolara, a rapidno bi se smanjivali, ukoliko bi bilo moguće ostvariti tehnološki napredak

na letjelicama koje bi mogle prevesti 30 do 40 tisuća putnika, na 25.000 dolara po putovanju. Takvi turisti smještali bi se u svemirske hotele, koji bi u početku samo bili dodatni moduli na međunarodnoj svemirskoj stanici, a kasnije bi se gradili i novi hoteli isključivo za smještaj svemirskih turista. Lanac hotela Hilton već je ozbiljno razmišljao o gradnji takvih nastambi, koji bi bili veliki potencijal za proširenje njihove ponude, a i prilika za zaradu astronomske iznosa. Međutim trenutno postoji još mnogo neriješenih problema pred masovnim komercijalnim letovima u svemir. Naime, prvi razlog je u tome što zahtjeva konstrukciju i proizvodnju letjelice, tzv. *reusable launch vehicle*, čije će lansiranje biti jeftinije od lansiranja *shuttlea*. Cijena leta shuttlea je 20 tisuća dolara po kilogramu težine, a da bi se stekli uvjeti za komercijalizaciju orbitalnih letova tu cijenu treba spustiti na barem 5 tisuća po kilogramu. Drugi razlog je u tome što jeftinije letjelice znače i lakše konstrukcije orbitalnih postaja, čime se otvaraju vrata za smještaj turista na orbitalnim stanicama, te na kraju i izgradnju orbitalnih hotela.

Realno, Zemlja je ipak Zemlja

Na kraju možemo reći da se prognoze za brz razvoj svemirske industrije, svemirske tehnologije i turizma mogu, ali i ne moraju ostvariti. Mnogi su glede toga vrlo skeptični i misle da će još dosta vremena proći kako bi se svi planovi ostvarili, jer zahtijevaju također i međunarodnu suradnju država koja je, katkad, radi različitih političkih stavova i nesuglasica, teško ostvariva. Ali ipak, budućnost nam ostavlja razne mogućnosti, a vidjet ćemo koje će se od njih i realizirati. Do tada nam ostaje samo maštati o ljetnom odmoru u svemiru...

Bosanskohercegovački filmovi

JOZO RAJIĆ

Nedavno su, prilikom gostovanja u jednoj televizijskoj emisiji, tri eminentna imena regionalne kinematografije iznijela zanimljivu konstataciju. Naime, veliko srbijansko glumačko ime, Bogdan Diklić je izjavio kako u regionalnoj „raspodjeli“, bh. kinematografija nosi zlatnu, hrvatska srebrnu, a srpska brončanu medalju. To su zdušno potvrdila i druga dva gosta; bh. glumac Emir Hadžihafizbegović, te hrvatski redatelj Hrvoje Hribar.

Uspjesi ex-Yu filmova

Upravo je Hribarovim filmom *Što je muškarac bez brkova*, hrvatska kinematografija dobila toliko potrebni uzlet, kako u prihvaćenosti od strane publike, tako i u naklonosti kritičara. Srpska kinematografija, iznimno jaka tijekom devedesetih, polako se budi iz stagnacije u koju je zapala na prijelazu stoljeća (uvijek populistički dobro prihvaćena, u međunarodnim je okvirima ostvarivala minorne uspjehe). No poslijeratna serija izvrsnih bh. filmova, s pravom nabija kompleks manje vrijednosti susjednim filmašima. Počevši od Tanovićevog *Ničija zemlja*, preko Žalčinog *Gori vatra*, *Ljeto u zlatnoj dolini*, Imamovićevog *Go West*, sve do Grbavice *Jasmile Žbanić* i najnovijeg *Nebo iznad krajolika* mladog Nenada Đurića, bosanskohercegovački filmovi su, uz izvrsnu prođu kod domaće publike, redovito uzimali nagrade po etabliranim svjetskim festivalima. Uzmimo za primjer Rotterdam, Sofiju, Sarajevo, Berlin... Čak je i najveće kinematografsko priznanje današnjice, Oscara, Tanović donio u BiH. Postavlja se pitanje:

Što BiH filmove čini tako iznimnim i superiornima u odnosu na regionalnu

Ne snima se mnogo, ali se snima ono što narod želi gledati, snima se ono što Europa želi platiti i što je Europljanima nečiste savjesti drago čuti.

produkciju?

Kao prvi odgovor nameće se činjenica da su nagrade na festivalima dodjeljivane od strane kritike koja je sastavljena od elitističkih, pomalo snobovski nastrojenih filmaša. Poslijeratni bh. filmovi su krojeni upravo prema tom nepogrješivom modelu za kritičarsku elitu. Naime, *Gori vatra* i *Ničija zemlja* su možda provokativni za svjetsku festivalsku publiku u smislu tematizacije rata, osuđivanja rata kroz pacifizam ili razbijanja BiH kroz nacionalne podjele. No svakako nisu provokativni za domaću publiku koja svaki uspjeh nekog filma dočekuje sa zanosom nalik onome kako se u nekim zemljama dočekuju osvajači zlatnih olimpijskih ili svjetskih odličja. Time domaći film prema vani djeluje kao vrhunski umjetnički proizvod s malim natruhama politike, a prema unutra djeluje kao faktor homogenizacije društva. I dok u Hrvatskoj sve novine bruje ako neki domaći film prijeđe granicu od 50.000 gledatelja, u BiH se sve ispod te brojke smatra neuspjehom. Tolika podrška domaće publike, ali i vladajućih političkih struktura u državi, koje se pacifističkim porukama filmova

dodvoravaju međunarodnoj zajednici, omogućilo je producentima relativno lagano prikupljanje sredstava za snimanje filmova. Ponovno ćemo za primjer uzeti Hrvatsku, gdje snimanje filma ovisi prvenstveno o raspodjeli novca unutar resornog ministarstva. Bosna i Hercegovina, siromašna kakva jest, udružuje cjelokupnu kinematografsku proizvodnju u koprodukcije (radi toga gledamo ista lica u većini filmova) ili potpuno ovisi o novcu iz zapadnih zemalja. Tako je, apsurdno, u ratom potpuno razrušenoj zemlji, jedan segment kulture postao mjesto na koje je najlakše privući strane investicije. Film je time postao najvažniji izvozni proizvod. Iako se mogao steći dojam kako su se domaća kinematografija nametnula izvrsnom produkcijom i brojnošću, domaćih filmova je ustvari malo. Ne snima se mnogo, ali se snima ono što narod želi gledati, snima se ono što Europa želi platiti i što je Europljanima nečiste savjesti drago čuti. Kod kritičara, koji začahureni i obavijeni sigurnošću pronalaze suosjećanje; teme vezane za rat, siromaštvo, težak život, nacionalne ili vjerske konflikte, djecu koja su potomci silovatelja, zatupljenost ljudi, invalide i smrt, uvijek

Često se u životu znamo upitati moraju li se neke stvari, neki događaji doista dogoditi, ne razmišljajući o tome jesu li oni bili pozitivni ili negativni. I onda kad se i dogode, zapitamo se jesu li one prst sudbine ili samo skup niza različitih okolnosti. Razmišljajući o tome kako da se ne zapitamo koliko je ljudski čimbenik prisutan u takvim situacijama. Sigurna sam da su si slična pitanja u više navrata postavili, posebno u zadnjih dvadeset godina i stanovnici radničkog grada Pripjata, izgrađenog u neposrednoj blizini nuklearne elektrane Lenjin u Černobilu u nekadašnjem Sovjetskom Savezu. Zacijelo se to ponekada upitao i Valerij Hodemčuk, operator u elektrani Lenjin, no sumnjam da je mogao i sanjati da će pokus na sustavu hlađenja četvrtog reaktora elektrane u Černobilu, kojeg je sam započeo 25. travnja 1986. godine samo nekoliko sati poslije izazvati jednu od najvećih katastrofa u povijesti čovječanstva.

Nuklearna elektrana Lenjin, do tada je predstavljala simbol energetske budućnosti Sovjetskog Saveza osamdesetih godina dvadesetog stoljeća.

Do tada je radila samo četiri godine i nije bilo nikakvih većih problema s njenim funkcioniranjem, a i da jest javnost

Prošla su dva desetljeća od nuklearne katastrofe u Bjelorusiji

Černobil 20 godina poslije

to nikada ne bi saznala s obzirom na sovjetsku politiku i režim koji je strogo zabranjivao iznošenje informacija koje su bile nepogodne i otežavale njihov položaj u jeku Hladnog rata sa Sjedinjenim Državama. U elektrani je radio niz stručnjaka i znanstvenika, no činjenica je također da niti jedan iskusniji zaposlenik nije bio u smjeni kad su počele pripreme za kobni pokus, što je bila samo još jedna u nizu otežavajućih okolnosti koje su dovele do toga da je reaktor broj 4 eksplodirao probivši 200 tona težak oklop, oslobodivši ogromne količine energije.

Eksplוזija reaktora

Osam tona radioaktivnog goriva otišlo je u atmosferu, pitku vodu, zrak. Na mjesto događaja su se odmah uputili vatrogasci iz Pripjata no nikome od njih nije ukazano na količine radijacije na poprištu, cilj je

bio što prije ugasiti nastali požar i bar donekle sanirati već načinjenu štetu, te spriječiti širenje požara na ostala tri reaktora. No, nije prošlo mnogo vremena kako bi vatrogasci, ali i ostali građani Pripjata shvatili kako nesreća ima katastrofalne razmjere. Sljedećeg dana, 27. travnja svi stanovnici Pripjata su evakuirani iz grada nakon što je većina vatrogasaca izgubila živote na mjestu eksplozije, od izloženosti radijaciji. Službena Moskva tih je prvih dana šutjela o incidentu, što nije sprečavalo širenje radioaktivnih tvari, ponajviše po Bjelorusiji, a zatim po Ukrajini, Rusiji i cijeloj Europi. Pojavili su se kišni pljuskovi iz vedra neba kojih je čak bilo i u našim krajevima. Moskva je i dalje šutjela sve dok švedski znanstvenici nisu otkrili kako je došlo do nuklearne nesreće negdje u Europi. Tek nakon toga, Sovjetski Savez se obraća javnosti i nakon dvanaest dana zaustavlja se curenje radioaktivnih tvari.

Saznajte više o Alfredu Nobelu

Nobe, Nobe...

ANA KEŽIĆ

Iako je sam bio miroljubiv, volio ljude, bio kozmopolit, ovaj nam je švedski kemičar i pronalazač podario upravo simbol nemira, rata, nevolja... Otkrio je dinamit.

Rodio se u Stockholmu, u listopadu 1833. godine, a sklonost pronalascima naslijedio je od oca Immanuela Nobela (izumio je šperploču). Otud i njegovo zanimanje za barut koji je tada bio jedini poznati eksploziv. Njegova se obitelj 1842. godine preselila u Rusiju, gdje se popravilo i materijalno stanje obitelji,

a Alfred i njegova braća imaju najbolje učitelje. Volio je prirodne znanosti, osim švedskog, tečno je govorio ruski, francuski, engleski i njemački...

Bio je veliki istraživač i eksperimentist

Prvo njegovo značajno otkriće bila je detonacijska kapsula, osjetljivi eksploziv pomoću kojeg se sigurno mogao paliti nitroglicerina. Dakle, jedna vrsta upaljača za barutanje nitroglicerinom, eksplozivnim uljem koje također služi i kao lijek protiv

stenokardije, bolesti srca. Hm!

Ali, bila je to polazna točka svih silnih istraživanja eksploziva. Sljedeći korak bio je „ukrotiti“ nitroglicerina, preraditi ga u krutu materiju kako bi se njime moglo rukovati. Nakon sto je ispitao razne neeksplozivne, kemijski inertne tvari kao što je papir, drvo, suha ilovača i sl, konačno mu je uspjelo s jednom vrstom gline kojom se inače oblažu posude radi zaštite od oštećenja prilikom kemijskih eksperimenata – tzv. *infuziorna zemlja*. Pričalo se da je do tog otkrića došao slučajno, kad mu je iskapalo nešto glicerina u taj materijal za vrijeme eksperimenta. Ali Nobel je to demantirao.

Dobio je dakle eksploziv nalik na tijesto, nešto slabiji od samog nitroglicerina, ali mnogo jači od baruta. Poslije je

Izgradnja sarkofaga oko reaktora

Iz krugova raznih stručnjaka, ponajprije atomskih fizičara, zaključeno je kako je oko eksplodiranog reaktora nužno izgraditi svojevrsni „sarkofag“ kao jedini način sprječavanja širenja radijacije i posljedica rastaljenja jezgre reaktora. Četiri tisuće radnika, u prvom redu vojnika, radilo je dan, noć punih 206 dana kako bi zaledili zemljište ispod reaktora i sagradili sarkofag. Na saniranju posljedica katastrofe radilo je oko 800.000 vojnika i vatrogasaca, nedovoljno zaštićenih od utjecaja radijacije. 25.000 ubrzo ih je umrlo, a ostatak boluje od teških bolesti.

Stručnjaci smatraju kako je razina radioaktivnog oštećenja toliko visoka, da je potrebno 500 godina kako bi na tom području došla na normalnu razinu.

Danas, nakon 20 godina još je teško govoriti o konačnim posljedicama ovog katastrofalnog incidenta. Smatra se da je kontaminirano 144.000 km četvornih na području Ukrajine, Rusije i Bjelorusije, a zračenju je izloženo najmanje 7.000.000 ljudi od kojih je 30.000 umrlo. Unatoč ovome elektrana je nastavila raditi sljedećih 15 godina, da bi u prosincu 2000. god posljednji reaktor bio zatvoren, a u krugu od 30 km proglašena zona isključenja. Ovaj događaj nesumnjivo je ostavio

ogromne tragove na cijelu regiju istočne Europe kako ekonomski, budući da su stanovnici ostali bez svojih domova, radnih mjesta i redovitih primanja, ali što je još gore i zdravstvenih koji će se osjetiti kroz niz generacija ubuduće. Država nije intervenirala u dovoljnoj mjeri kako bi osigurala sredstva za liječenje, kako nekadašnji SSSR, a od pada komunizma ni Rusija.

Natalitet se u ovom području dvostruko smanjio, a stopa smrtnosti udvostručila. Zastrahujuća je činjenica da se u Bjelorusiji tek svako četvrto dijete rađa zdravo. Desetci tisuća ljudi su i dalje raseljeni, milijuni još žive na ozračenim prostorima, generacije ljudi su uništene. Značajno je porastao broj oboljelih od raznih vrsta karcinogenih bolesti kao što su bolesti krvotoka, živčanog sustava, dišnog sustava.

Od 1992. do 1999. god broj oboljele djece od raka štitnjače se povećao za 30 puta, a stopa smrtnosti djece u posljednjih 6 godina se utrostručila. Stručnjaci smatraju kako je razina radioaktivnog oštećenja toliko visoka, da je potrebno 500

godina kako bi na tom području došla na normalnu razinu. Nakon ovakvih podataka nepotrebno je govoriti kakav utjecaj je ova katastrofa imala na sam okoliš.

Posljedice

Na koncu, posljedice ovog događaja su i više nego pogubne, iako još nismo ni svjesni njenih konačnih ishoda. Kako onda da se ne upitamo je li se ovakvo nešto moralo dogoditi i je li postojao način da se izbjegne. Je li toliko ljudi moralo stradati kako bismo shvatili da na kraju treba biti oprezan s raznim tehnologijama pomoću kojih dolazimo do električne energije nezamjenjive za suvremeni život. No, nije bit samo u električnoj energiji već o cjelokupnoj čovjekovoj težnji za pronalazanjem novih sredstava kako bi zadovoljio sve složenije želje i zahtjeve bez obzira na ulog i posljedice. **SLUŽBENO:** Katastrofu je izazvalo sustavno loše upravljanje elektranom.

Mislim da se stradali ne bi zadovoljili ovakvim objašnjenjem.

izmislio i *gelignit*, mješavinu nitroglicerina i nitroceluloze, ne samo snažniji od dinamita, nego se njime i lakše manipuliralo. Koliko je plodan pronalazač bio svjedoči nam njegovih 355 patentiranih izuma. Nikada se nije ženio, ali se priča o dvije njegove velike ljubavi, barunici Berti Kinski, i mladoj Sophie Hess, koja ga je ostavila zbog nekog austrijskog činovnika. Nobelu je jako teško palo to što si je dinamit priskrbio sve samu negativnu reputaciju. U pismu nećaku pred kraj svog života piše: „Predstavili su me kao trgovca smrću, a ja sam samo radio za dobrobit čovječanstva.“ Vjerojatno se želio na neki način iskupiti zbog zlouporabe svojega izuma. Isključio je, naime, iz oporuke svoju rodbinu i čitavo bogatstvo ostavio čovječanstvu!! Bogatstvo od 31,5 milijuna

švedskih kruna, što bi po današnjem tečaju bilo oko 150 milijuna USD.

Dodjela Nobelovih nagrada

Kažu da je oporuku napisao na komadiću poderanog papira. U njoj je još napisao:

„Nagrade se trebaju dijeliti isključivo za zasluge bez ikakvog obzira na nacionalnost.“

Umro je 10. prosinca 1896. godine, a četiri godine poslije, 29. lipnja 1900. utemeljena je Nobelova nagrada. Prve su nagrade dodijeljene 1901. za fiziku, kemiju, književnost, mir... Kada se raspravljalo o područjima za koje će se nagrada dodjeljivati, barunica Berta, životna Alfredova ljubav, predložila je upravi No-

belove zaklade da utemelji i nagradu za mir; a istu je barunica i dobila, budući da je bila istaknuti član tadašnjeg pacifističkog pokreta. Nobel naime, nije predvidio nagradu za matematiku, a upućeni tvrde da je to zato što je jedna njegova ljubav bila ljubavnica poznatog švedskog matematičara G. Mittag-Lefflera. Navodno! Osim za fiziku, kemiju, književnost, mir, dodjeljuju se nagrade i za medicinu, filozofiju... Nobelova nagrada za ekonomiju dodjeljuje se od 1958. Nagrade za kemiju i fiziku dodjeljuje Švedska akademija znanosti, za medicinu i filozofiju Institut Karolina u Stockholmu, a za mir komisija od pet članova koju bira Norveška narodna skupština (Storting).

Nagrade se dodjeljuju u Stockholmu na dan Nobelove smrti.

Idemo se okladiti! Zašto da ne?!

ANA DŽIDIĆ

E da mi je dobiti samo jednom u životu!

Koliko ste puta pomislili na ovo!? Ja mnogo puta, a sigurna sam da je i vas dosta pomislilo isto tako.

U ovoj situaciji ekonomske krize, nezaposlenosti, besparice, mnogi igraju igre na sreću nadajući se da će barem tako dobiti nešto. Ali ne, više ne dobijete, nego što dobijete. Od takvih igara kod nas su vam na raspolaganju npr.: Bingo, Loto 7/39, Loto 6/45, strugalice, kladionice, poker aparati, casina. Ja ću se pozabaviti kladionicama jer su upravo one uzele dosta zamaha. Na svakom se koraku otvaraju nove kladionice kao što su Millenium, Premier, Derby, Bet-shop i mnoge druge.

Gotovo sva muška populacija kod nas (a i šire) se svakodnevno kladi, TV je *non-stop* na teletextu, gledaju se rezultati, nervoza, iščekivanje pogotovo ako je povećani dobitak u pitanju.

Osobno sam se kladila nekoliko puta ali ništa, mene ta sreća baš i neće ali ima onih koji su dobili zavidnu svotu novca.

Neki bolji poznavatelji reći će da se treba pratiti sve, da se recimo koeficijenti razlikuju od kladionice do kladionice,

da se isto tako možete izvući i na račun same kladionice jer i one znaju napraviti pogrešku itd.

Za same kladioničare se isplati kada netko uplati jednu do dvije marke, a na tu uplatu iznos bude veći. U takvim slučajevima se rijetko dobiva, a zamislite samo koliko dnevno ima takvih uplata.

I igrajući svakodnevno x1, x2 vi lijepo nekom gazdi kupite tako BMW x5. Zanimljivo zar ne?!

Međutim postoje i pravi profesionalci u tome, koji su kući odnijeli i do 100.000 KM, a neki možda i više.

O tome se priča po cijele

dane, no ne klade se samo muški, ima tu i djevojaka kojima to dobro ide.

A kladioničari iz dana u dan zadovoljno trljaju ruke.

Recimo da ste i dobili neki veći iznos, na primjer 2000 KM (nije basnoslovan iznos, ali s obzirom da baš niste ni kopali sasvim je dovoljan) napravite računicu koliko ste do sada uplatili i koliko ste dobili, velika većina vas shvatit će da je na gubitku, a nikako na dobitku.

Čast izuzetcima ali takvih je i suviše malo, a čekaj tek kada se za njih u našem gradu pročuje, odmah vrli prijatelji hrle, grle, od sveg srca česti-

taju i naravno ono što slijedi je: „Hej stari, imaš mi posuditi neke novce da vratim dugove? Vratit ću ja tebi čim mogu, znaš ti mene!“. A ljudi k'o ljudi, nikad se ne mijenjaju, i dalje će se kladiti, dlanovi će se i opet znojiti, nervoza i napetost u zraku i dalje rasti jer ipak **NADA ZADNJA UMIRE.**

Svima vama koji to volite i kojima to predstavlja zadovoljstvo i neki oblik sreće od srca želim sreću, samo ipak imajte na umu da tako nekom drugom punitite, a sebi praznite džepove. Pa k'o voli nek' izvoli!

Super brzi pristup Internetu

512/128 kbit/s

39 KM/mj.

2 GB prometa

1024/192 kbit/s

59 KM/mj.

4 GB prometa

2048/256 kbit/s

89 KM/mj.

8 GB prometa

Budite prvi!

HT::ADSL

Fram Ziral d.o.o. Mostar

Put za Aluminij b.b.
tel./faks: +387 36 351 281
www.fram.ba
fram@fram.ba

**GRAFIČKA PRIPREMA •
TISAK • DORADA •
NAKLADA • KNJIŽARA**

**GRAFIČKO
PODUZEĆE
MOSTAR**